

L A •
T O •

2026. február
XXXVII. évfolyam
2. szám

A ROMÁNIAI ÍRÓK SZÖVETSÉGE
ÉS A MAROS MEGYEI TANÁCS
SZÉPIRODALMI FOLYÓIRATA

Főszerkesztők:

MARKÓ BÉLA

(1989. december – 2005.)

GÁLFALVI GYÖRGY

(2005. december – 2007.)

KOVÁCS ANDRÁS FERENC

(2008. január – 2019. május)

Tiszteletbeli szerkesztő:

LÁNG ZSOLT

Főszerkesztő:

Szerkesztők:

VIDA GÁBOR

ANDRÉ FERENC

CODĂU ANNAMÁRIA

FISCHER BOTOND

SZABÓ RÓBERT CSABA

MOLNÁR ROZÁLIA

Tördelőszerkesztő:

SZŐCS KATALIN

Korrektor:

SZABÓ IMOLA JULIANNA

Borítóterv:

BIRTALAN KÖLÖK ZSOLT

Tipográfia:

IRSAI ZSOLT

TARTALOM

SZÉKELY SZABOLCS:

Fel a vízesésen; Egy levegő (Versek) ■ 5

LOKODI IMRE:

Vannak nagy, szőke férfiak (Novella) ■ 7

BENŐ ATTILA:

(Szűkülő körökben); (Az utolsó mai nap); (A nézőpontok egyidejűsége); (Két nézőpont a testről); (Sorban állás); (kiállítás); (a füst útja); (Fénykép); (Kibontakozás) (Versek) ■ 17

ÁRMOS LÓRÁND:

Többre most; A parton; Azt könnyedén (Versek) ■ 23

JUHÁSZ TAMÁS:

A feledés homálya (Novella) ■ 25

VASAS TAMÁS:

A kispesti; Kígyó (Versek) ■ 37

KERÉNYI TAMÁS:

Mi van Dórával? (Novella) ■ 39

TIBÉLY ORSOLYA:

Kézfogás a sötétben; Összenőve (Versek) ■ 44

POSTA MARIANNA:

Zajlás; Jégvirág; A csend nyomtatási képe (Versek) ■ 48

PATAK MÁRTA:

Nem adom a fiamat!; Özveggy és feleség (Novellák) ■ 54

SZŐCS MARGIT:

Lassan töltődik a hold; Most pihenek; Ne húzd ki (Versek) ■ 59

SZAKÁCS ISTVÁN PÉTER:

Osztálytalálkozó (Novellák) ■ 63

BERÉNYI KLÁRA:

Olvasás; Cinke; Öregasszonyok; Ablak (Versek) ■ 69

LILIANA COROBICA:

Kinderland (Regényrészlet; Vida Krisztina fordítása) ■ 71

BORSODI L. LÁSZLÓ:

A szépség iránti hűség (Beszélgetés Vermesser Levente költővel) ■ 79

TÉKA

KARAMÁN HUNOR:

Nem valódi emberek (Bartók Imre: *Damien*) ■ 88

TANKÓ ANDREA:

Úton levés és önmeghaladás (Török Ábel: *a harmadik ég*) ■ 95

BODROGI CSONGOR:

Egy különös utazás képei (Tamás Dénes: *A lazacok szeretkezése*) ■ 100

KLIKKREC

AMIK ANNAMÁRIA – GYÖRGY ANDREA:

Mozimámor (Esther Kinsky: *Messzebb látni*) ■ 105

TALÁLT VERS

BERZSENYI DÁNIEL:

A jámborság és középser ■ 109

NÉVJEGY

KARAMÁN HUNOR ■ 111

FEL A VÍZESÉSEN

Szorongj, ez itt a szemmagasság,
ez egy indonéz átok, fülembe zümmög,
erkélyen alszom, és túl hideg van,
kocsit törnek fel lent az utcán.

A háztetőszint őszi színözönben,
ezt álmodom, hogy így beszélek,
zajlik a folyó nappalidban, lakás,
magamra engedjem jégtábláidat?

Az erkélyajtó zárva van, de közben
piros kocsit törnek fel lent az utcán,
ketten csinálják, az egyik csak őrszem,
nézz fel, őrszem, én észrevettelek!

Bíznod kell bennem egészen, őrszem,
ha ajtót nyitok a benti víznek, őrszem,
egészen hozzám, fel a vízesésen,
felúszhattok az erkélyemre, őrszem.

A háztetőszinten túl hideg van,
az utcán egy kocsit törnek fel éppen.
Hibázol, őrszem, folyton körbenézel!
Fülembe zümmögsz, és te sem vagy ébren.

EGY LEVEGŐ

Mikor a legjobb, azt mondja, vége a játéknak, lila a szád,
irány a part, de nem hagyod magad, kezéből kirántod kezéd,
lebuksz a víz alá, és elrugaszzkodsz, úszni kezdesz, arra indulsz,

amerre a legkevésbé várja, egy levegővel, teljes erőből,
tőle messze, hogy ne legyen vége, folytatódjon úgy,
hogy elszöksz, elveszít, nem talál, ráijesztesz, észrevétlen
távolodsz a víz alatt, ne tudja, merre úszol felszín és meder
között, kezdjen el szólongatni, mondjuk, forduljon körbe,
aztán újra körbe, keressen, kiáltson egyre hangosabban,
essen kétségbe, míg elszámolsz elképzelhetetlenül sokáig,
egy levegővel, teljes erőből, mert szabad vagy, lebukni,
elrugaszkodni, sikerült a lehető legmesszebb úszni,
erre gondolsz, mikor később, egy reggel, ahogy dolgozni
indulsz, és az örvénylő lépcsőházban megállsz, vagy este,
lefekvés előtt, mikor a kettényitható tükörbe nézel, akkor
történik meg, hogy végül feljössz a víz fölé, felbuksz, hallod
a strandolók zaját, szemedből vizet törölgetsz, körbefordulsz,
meglátod, ott áll, téged figyel, pár lépésre tőled, hozzád
nevetségesen, érthetetlenül, végérvényesen közel.

VANNAK NAGY, SZŐKE FÉRFIAK

ETNOPRÓZA

Tudom, sokan képzelődnek, miután híre kel, hogy a völgyben filmet forgatnak, annál is inkább, mert nincs értesülésünk, miről fog szólni a történet. Persze hogy miről szól, másodlagos kérdés, először is a primer élmény vezet, hogy testközelben lássunk rendezőt, színészt, színésznőt főleg, egyszerűen a stábot, és nem mellékesen a dolgok technikai részét, kamerát és hangosbeszélőt, mert nem vitás, kivételes eset. Nézzük előbb, mi van.

Megtudom, nekem is jut szerep, nem statisztaszerep, hanem inkább feladat, megvan üzenve ugyanis, ne engedjek a stábhoz közel senkit, se józant, se részeget. Jó, nem engedek. Szakállas és szemüveges emberek jönnek, nem utolsósorban kényes szépasszonyok. A helyi magas, szőke férfiak kerítés mögött, sasfáknak támaszkodva nézik, mi van, savanyú cukorkát szopogatnak, egyáltalán nincs véleményük.

Mondom, jöjjenek, csak jöjjenek, örömmel várjuk. Megyek a völgybe bámulni én is, lássak forgatást, pedig se várfal, se várárok, akkor kardozós filmnek annyi, teljesen kizárt, egy félig kész skanzen pedig nem lehet szenzáció, mit filmezzenek rajta, úgyhogy el sem tudom képzelni, mi lesz. Megyek a Vermessy-kúriához, ott vannak a filmesek, a kúria udvarán két társasautót látok, erősen megnéznék, amikor azt mondom, né, két ócska szekrény. A kúria udvarán látom nagy karosszékekben a kilencvenhét esztendőes Vermessy nénit, valami sötét takaró alól nézi a kitisztuló égbolton eloszló kondenzcsíkot, nem biztos, hogy tudja, mi lehet a kondenz. A stáb tagjai erősen megnéznék, amikor azt mondom, csókolom, Vermessy néni. Nézzük, mi van a túloldalon.

Mindenesetre nem sok, ismét és mindösszesen két öregasszony ül két karosszékekben, szorosan egymás mellett, mozdulatlanul, sötét takaró alól bámulják a filmeseket. Erősen megnéznék a stáb tagjai, amikor hangosan kiejtem a számon, né, múmiák. Talán rendre kellene utasítanom magam, hát persze, Vera néni és Eszter néni testközelben, egyre rémültebbre vált a tekintetük. Máskülönbén ikrek. Talán megfagyasztanak, mondják majd-

nem azonos hangszínnel, mint amilyen egyformák. Várjuk, hogy a rendező instruáljon, mondják a matuzsálemek. Kérdezem az egyik technikust, miről készülnek forgatni, hogyhogy miről, néz rám az operatőr. Dokumentum-filmet, mondja, aznap este mind egy szálíg feljönnek a filmesek. A Recsegő panzió prima vadasmártással rukkol elé, kiváló borokkal, vacsora után a filmesek mind egy szálíg mélyen tüdőre veszik a dohányfüstöt. Ez az önök sorsa?, kérdezem. Ez a sorsunk, mondják a filmesek.

Az öregasszonyok régi történeteket mesélnek a kamerának egymás szavába vágva, isznak rá borvizet, sárosvölgyi népdalokat énekelnek, feldolgozásokban. Hervasztanak, ezzel nem megyünk semmire, mondja a rendező.

Elnézem a filmeseket, szakállasok, szemüveget kénytelenek viselni, némelyiknek beesett arca és beázott fordított bőr bakancsa van. Hol vannak a szépasszonyok, kérdezem. Miféle szépasszonyok, néznek össze a filmesek. Jaj, értem már, mondom, semmit sem értek egyébként. Ne fűtsön olyan bolondul, kiáltanak le éjfél tájt a filmesek, mind beledöglünk. Jól hallják, akik nem alusznak. Másnap reggel elhajtanak, azóta legtöbbször nem nyitják ki a tévéjuket, azt mondják, nem akarják látni ezeket a furcsa alakokat. Ha eszükbe jut a forgatás, a férfiak savanyú cukorkát szopnak, Vera néni és Eszter néni nemrégiben elmentek az örök hazába. A hevenyézett fejfájukon írja: tanítónők. Nem teljesül, amit meghagynak, hogy a Csárdás zenekar sárosvölgyi keservest muzsikáljon nekik a hegy felé menet. Nem való, mondják a hátramaradottak.

* * *

Régi kérdés a völgyben, mi az, amit az ember megérdemel, és mi az, amit nem. A feltevések között van keskeny út, azok haladnak rajta többnyire, akik azt vallják, aszerint is tesznek, hogy semmit nem várhatunk az élettől. A sommásabb megfogalmazások, hogy ne mondjam, bölcsességek szerint, amit az élettől kapunk, az nem az övé, hanem valaki mástól veszi el, akinek megint valami olyat ad, amit egy harmadiktól vett el, és így tovább. A völgyben természetesen a végletekig leegyszerűsödik a nézőpont, a szelleminek nincs ára, a fizikainak annál több. Vannak aprók, mármint alacsony növésű emberek, és vannak darabosak, azaz magas növésű egyének, viszont ez így nem egészen pontos, mert a völgyekre jellemző magas növényből nem következik, hogy darabosak volnának. Másakat kifejezetten nélkülöző vékony, mondjuk úgy, sudár férfiak.

Átlagban egynyolcvan felettiek, növekedésükben jó kamaszkorukban tetőznek, vagy azon túl nem sokkal. Szokásuk, hogy mindegyre a harangláb alá állnak méretkezni, az oszlopon rovátkát véstek a távoli felmenők, következőképp nem mai, közelmúlt elvárásról beszélünk. A völgy mércéje, mondják nagyon halkán az érdeklődő feleknek, kérésre többször is szívesen megismétlik, csak szólni kell. A helyi televíziónak már nem szám az a bizonyos rovátka, Eszter és Vera nénivel végképp levizsgázott a völgy. Viszont nemrég járt erre egy svéd televíziós stáb, a bekarcolástól teljesen elhűlt a rendező. A technikai személyzet viszonylagos közömbösséggel dolgozott, elképzelni sem tudták, minek lettek tanú, véleményünk szerint teljesen ártatlanul halnak meg.

Beláthatóan nehéz ésszerűen felfogni, mit képesek megtenni a hiúságukra, életvitelükre, fizikumukra ugyanolyan fontossággal tekintő férfiak. Ha másként nem megy, nyújtják egymást a sárló kancák befartalójában. Rúdon, pontossabban két rúdon, amiket egy harmadik merőlegesen összefog. Tudott dolog, hogy a völgyi emberek tudásukat régi szerkezetekhez viszonyítva halmozzák. Képzeljünk el nagy nyomtatott H betűt, két mobilis szárral meneten járva előre és hátra, utóbbi a szerkezet alapvető darabja, esztergált facsavar. A padon egy szál magas szőke ember dolgozik, nagy nyomtatott kérdőjellel pontosan megegyező alakban, fején jó dorohoi-i berettel, amiről, mint a munkásosztály szimbólumát jelképező tárgyról, megfeledezett a közösség, hagyták lógni a fogason. A szerkezet a patinás német Nobilia bútorgyár kivénhedt esztergája, amit érthetetlen módon a forradalom után hoznak a hollandok. A helyiek savanyúan, szomorkásan veszik tudomásul, hogy a nyugatiak nem személyekre, családokra lebontható gyorssegéllyel érkeznek, és egyáltalán nem szeretik a nyomuló hollandokat. A nagylelkű németalföldiek viszont annál jobban őket. Amíg tehetik. Miután tudomást szereznek, mivel strapálják testüket a nagy, szőke férfiak, teljesen elhűlnek, sokszori kérésükre kielégítő választ nem kapva, végképp magukra hagyják a völgy népét, az esztergapadot sem viszik el magukkal.

Csak óvatosan srófolj, nehogy megszakítsál, mondogatják egymásnak, ha tekernek. A menetet állami gyártású kulcsszappannal kenégetik, mert az a helyzet, hogy miután a völgy népének jó része neoprotestáns tanokat követ visszafoghatatlan buzgalommal, a disznóvágások erőteljesen megcsappannak, olyan gyülekezetről lévén szó, amely állati zsírokra mint táplálékra, csakis rettenettel tud gondolni. Nyikorgásról szó sincs, a szájukat nem hagyja el jajszó, ha nyúlnak. Pataki közösség, foglalkozásukról nem tudunk sokat beszélni, annyi biztos, hogy füstös pálínkafozdájukkal egészen jól elvannak.

A tejfölt beadják, jönnek érte naponta, mi vagyunk a hátatok, mondják laza kötésű emberek. A nyakkendőt és a lapos aktatáskát nem lehet érteni.

Nem mondom, dolgos nép, egész életükben gyepükben szednek, gyűjtenek feszt nemes és vadgyümölcsöt, a boruk nem egészen jó, de nem isznak se zúgban, se nyilvánosan. A boruk arra jó, hogy legyen, májusban áthordják vedrenként a cefrébe penésztől virágosan, biztonságosan zárt kapukon belül, önmagukban nem szégyenkeznek, ha pedig mégis, kinek mondanák el, ha nem önmaguknak, hogy ejnye, ecetes borunk van. A lé nagy ökörszemeket bugyog fel.

Úgy kora kamaszkor elején kezdik el a nyújtási műveletet, ha már készpénz, hogy a növekedésében gyanúsán visszamaradt kamasz nem fogja elérni a kívánt magasságot, nemhogy meghaladni azt, mert alacsonyok a felmenők, mert csökkent, mert egérluklakó, sorvadásos hajlamú fajta, azért. Ki tudja, miért. Növekedésük szerint kapnak előnevet, mondom is, Kicsi Kovács Káruj, és van, amikor a sors vagy az élet vagy a fene tudja, mi, nagy nyelvet ölt nekik. Lepedékest. Ha úgy van kedve, még inkább rátromfol, maradnak kerti törpének, gnómnak, rózsafa karónak, nem is nyújtják többé, maradnak inkább kicsi kovács lacinak, s ha nem elég, hogy kicsikovácslaci, kéznél vannak a bazdmegek, hogy a kicsikovácslacit közfelkiáltással megtegyék harangozóknak. Amíg földig ér a harangkötél, és nem fogy laci fölé. De hiszen földig ér, három bogot vetnek rá hajdanán, három kötélbogot, nem tudom, miért hármat, távolról sem tevődik fel a hajdani fogadalmi eszmény, mármint a szerzetesi.

Szőkeségük mellett különleges vonásuk, hogy huszonévtől felfelé máris hullni kezd a hajuk, valami harmincra már tar koponyát viselnek, tarkójukon, elé halántékig viszont sűrűn tenyészik, általános rutinnal bal fültőről simítják át másik fültőig a hosszúra hagyott frizurát. Elégedettek, a tincsek meglehetősen takarnak, ha viszont a szél balekap a nagy, szőke emberek hajába, a tincsek lecsúsznak, fültőről lobognak elfelé. Adódik szélben, viharban, hogy sasfákhoz csapódnak, a hajszálok egészen fémes hangot adnak, mint amikor citeráznak. Amúgy keveset pengetnek, hüvelykujjukon rétegesre vastagszik a köröm. A magas, szőke férfiak többnyire a sasfák mellett állnak, leselkednek egymásra, szájmozgásról olvasnak, valamiért nehezükre esik megszólalni, egyikük sem szándékozik kinyitni a száját, amíg a másik be nem fejezi, mazochista türelemmel még vár öt percet, hogy kimondja, meghalt Rupa, mire a másik magas, szőke ember elszop egy savanyú cukorkát, aztán mondja, sasfát kellene támasztani vele.

Nagyharanggal kezdenek, a torony harangjával, ami azt jelenti, férfihalott van a völgyben, a harangszó térfogatát lehet szűkíteni, mindjárt az Elekek utcájára húzni a rossz sejtelmek és gondolatok abroncsait. Arról felől hoz a szél közelhalálózási hangoskodást. Nagy, szőke emberünk a patak közepén vesszőkosárral hajtja fel a halakat, kis, iszapszínű pirkát és pinarágót, csíkhalt, kucorian ízletes darabok a tepsiben, puliszkaliszttel, olajban. A nagy, szőke ember a tenyere kérgéről szépen leakasztja a halacska kopoltyúján nőtt csontszakált, hüvelyk- és mutatóujjal szétfröccsenti a halfejét, te, vacak, szól Nagy Jegenye Ferenc. Senkihez szól, és örök ragadványnevén, ízekre súrolja a szemnyi halkoponyát, eszébe jut lapos tekintettel felnézni a hídra, ki közlekedik, ki látja, hogy ő tilosban kosarazik ívás idején. Különös aszimmetria, ha őt látják a hídról, Jegenye Nagy pedig nem lát senkit. Akkor miért néz a hídra? Megszokásból meglehetősen gyéren, így élnek ők, megszokásból, gyéren.

A két válla közé húzza a fejét, beereszti a vándlikba. A völgyben Jegenye Nagynak van a leghosszabb nyaka, kuriózum lenne, ha úgy vennénk, erről valahogy nem szerez tudomást semmilyen stáb. A magas, szőke ember nyaka a teleszkóp elve szerint működik, egyébként mind úgy, bár ritkán emelkednek kívánt szint felé, nincs miért, lejárt az a világ, legalábbis erősen felejtődik. Van, amikor Jegenye Nagynak nincs nyaka, feje sincs, struccpolitikával él. Ő egy ilyen, nyújtott férfi, kortalan, jócskán meghaladja az egyenylcvanatot. Óvatosan megy szembe a sodrással, talpával tapogatja a síkos kőveket, gyér lábai a vizet megvetik, habzik, csorog, hozza magával a nagy, szőke férfiak csúf szavait, beköpéseket, geciket, nyálakat, amikor amatőr archeológusok rétegződéseket bolygatnak a partokon. Iszapot kavarnak, szart, hogy habozzon. Hajdani malom kőveit forgatják ki helyükből, vizik ugyan csak házalapnak középtájjra; rang, ha Kendy alapjából raknak, tulajdonképpen tekintélyt. Kendy Mihály erősen gazdag volt, talán úr, vagy átmeneti ranggal, volt malma, szeretője, ahogy kell, hogy a világszép nejét, Kelemen Vészi Annát kerékbe törje a nagykerék, úgyszólván kéznél volna a legenda, ha az iskolában fogalmazást kér Oláh Bözsi tanítónő. Nem és nem. Csak aztán osztogatja ki a körmösöket, miután szembesül, hogy a tanulók nem írnak fogalmazást, rémesen unjuk Kendy Mihályt, mondják, se nem Tarzán, se nem Robinson, még csak nem is Hunyadi János, és Nyers Kis Valérta sem hasonlít, aki pusztá kézzel megküzdött a farkassal, halálosan torkon fogva a fenevadat, vagy mi a csoda az.

Sutaságokat írnak a füzetbe, felnőtt szájából vett idétlenségeket, mert a szövegből ítélve szembetűnő a felnőtt utálata, közönye, ha a szülőföldről kell

szépeket diktáljon elemi iskolás gyermekének gyér, álmosító lámpafényből. Bözsike azt követően keresi elé az antik vonalzót, és csap összeszorított fogsorokkal Vend körmére. Mély vajatok keletkeznek Bözsike arcán, amikor azt olvassa Vend *A mi családunk* című, házilag készülő fogalmazásából, hogy apa és anya elvonulva a szobájukba fáradtságtól félholtan kevernek a díványon. Elhűl a tanítónő, guzsalyvirág színe van, vagy éppenséggel angina pectoris, kis izzadt asszonypelyhek lebegnek az vajatok peremén, s egy szemölcsből táplált vadhajtás elszántan ágaskodik. Hívhatja Vendel mérnököt, azonnal jöjjön, magyarázza meg, miféle baromságokat diktál a kölykének. A mérnök úr elképedve padlóra szögezi tekintetét, hülye Vend, gyorsan felfofozlak! Hagyja, ne pofozza! De! Jó! A kurva anyádat, bűdös kölyke, honnan veszed a keverést, amikor én heverést mondok neked? Esetleg szebben, civilizáltabban, mérnök úr! Hogy rúgok beléd mindjárt! Itt álljunk meg, tanácsolja Oláh néni, kevésbé lilán. Innen tudjuk, hogy Vendék nem helyiek, születésileg nem, és egyáltalán nem, a sárosvölgyi ember nem mondana ilyeneket, mindösszesen előretaszítaná hegyesedő állát, mint aki savanyú cukorkát szopik, de így sem valószínűsíthető, mert a sárosvölgyi embert nem hívhatja Bözsike, mert csak nézne a fiára a magas, szőke ember, tekintetét még szűkebbre vonná, egyet rándítana a vállán, menne, mert vékony az üst feneke, mi van, ha odakozmál. A történetnek itt vége lenne, mert hallanák, hogy harangoznak.

Innen kezdve a helyzet nem kompatibilis a tragikusan komolyakkal, mármint a harangszóval, mert kitartóan szól a nagy a toronyban, aztán kezdi el a harangláb kicsije, mintha úgy költötte volna a nagy, közepesre, nyolckupásra... Arról már senki nem beszél, hogy Kendy Mihály adománya, egy nagy, szőke ember olvassa le, teleszkópot művelve, kinyújtja a nyakát, mint egy szíjas gúnár, így most már a legenda egészen hiteles. Öntetett br. Bornemisza Leopold emlékezetére, Sáromberkén Henter Mihály műhelyében görgényüvegcsúri közadományból. Onnan elhozott valamikor, ennyit jelent szűkszavúan a teleszkópnyakú szőke férfi, az már csak melléveset, hogy a völgynek ajánlja Kendy Mihály gabonázó vámos- és malommester 1890-ben. Harangszó másodkézből, innen nézve galambszaros, lilás, főleg ha mínusz fokokban kell kongjon, a falu felett is lilán hasal el az érc hangja, lilán, mint a halott az elsőházban, ha infarktus, ha áramütés, vagy akasztott ember. Mindenesetre egyáltalán nem amolyan perfid hang, hanem hiteles, otthoniasan szól; nem mellékesen megbízható a hozzá való könyörgések hatásait, vagyis kegyelmeket tekintve, egészségért, csakis egészségért, kevésért is megéri hozzá beszélni, a harangszó elviszi az Úrhoz a keveset is, hogy a

jégesőtől óvj meg, Uram, minket, többnyire megóv, ilyenkor a nagy, szőke férfiak megnyúltan sovány, fagyosan elégedett arcáról elsuhan az árnyék. Nem tudjuk, hová suhan, egyszerűen ellesz; mint akik abbahagyják a sónyalást a legelőn, arcuk valamelyest felvidul, kienged, ilyenkor darabokra törik fizimiskájuk környezete, majdnemhogy csörömpöl. Addig eresztik le állukat, amíg fogsoruk kikerül fedésből, szűrik a levegőt, a fülükből szörpamacs ágaskodik elé, szűri a híreket, szűri a harangszót, ilyenformán a nagy, magas, szőke emberek azt hallanak, amit akarnak, amit nem, azt nem, mert minek, ha nem. A patakban zsákmányra vadászva szűrősan előreáll Jegenyé Nagy szemöldöke, sunyi pofa, hiúz-effektus.

Füst száll a szürke égre, gizgagt égetnek. Szőlőmunkások kapnak lejtőre, valamennyinek csángókék dokknadrágja van, lábukon Dunlop gumicsizma, luxus, a lábszáron összefűzhető kis, égőpiros gombocska megbízhatóan zár csizmaszárat. Ilyen kellene a nagy, magas szőke emberünknek, és előrenyomul az álla, lehet, ilyen egy vágyakozás. Úgy tesz, mint amikor savanyú cukorkát szopik, menő dolog itt a savanyú cukorka.

A szőlőmunkásoknak etnos kinézetük van, nem is etnos, mondjuk úgy, inkább népi szőlőmunkások, de a szőlőmunkások ilyemivel nem foglalkoznak, elégük van. Most csak zöldet látnak, zavaros vízben halászt, hé, kiáltják, pedig a nagy, magas szőke emberek nem szoktak kiáltani, egyáltalán nem, innen tudni, hogy szőlőmunkások, hegyeken túli idegenek, erős tájszólással. Napszámon vannak, beállnak a céghez átmenetileg, megnyüvesedett februári, márciusi havaktól szőlővirágzásig. Van, aki menni akar szőlővirágzáskor, vannak, akik maradnának az ültetvényen szüretig, momentán otthonias, laktató, nyugtató a szőlővirág illata, mikor milyen, csak asztmás ne legyen az ember. Nem baj, hogy van közöttük süket, aki nem veszi le fejéről a baseball-sapkát, amit ilyenkor le kellene vegyen, azt mondják, pünkösdisták, prédikátor is van köztük, kiválóan metszi a tőkét, bár nem annyira gyorsan szed, inkább mindegyre eltűnődik, bávatag,

Hiába kong mindkettő külön-külön, majd vegyesen, a nagy, szőke férfiak tekintete változatlan, mindössze felegyenesednek, a természetükkel ellentétben mindig görbén, görnyedve, hajolva szedik a fosószilvát, a beszterceit, a szilágyit, a hullóalmát, az epret, az egrest és a ribizkét, az álluk megint csak előrenyomul, így van ez rendjén, elképzelhetően mindig savanyú cukorkát szop az ilyen típusú nagy, magas, szőke ember, tekintetük lapos, mint akik-

nek nincs boldogságuk, és boldogtalanságuk sincs, egyáltalán nem pirosak, mint akinek fejébe fut a vér nyilvánvalóan a hajolástól, ismeretlen fogalom a sztrók, úgy az agyvérzés, bár csöppnyi fülzúgás adódik elképzelhetően, azt hinnénk, a nagy, magas és szőke férfiaknak vérük sincs, napfénnel töltkeznek, lemerülnek, estefelé elmennek a művelődési otthonba, várják, hogy szólaljon meg már valamelyik.

Rupa, mondja egyikük, Rupa, mondja a másikuk, sasfát kellene támasztani vele, mondja a harmadik, folytatnák a beszédet, de a köpölyöző asszony mindig közbeszól, sóvidéki, pontosabban szolokmai szóttessel takart ágyon kinyújtózva veszik az adagot a feltöltés dolgában tanult és sokat tapasztalt köpölyöző asszonyól. Mégis egyre sápadtabbak, ahogy kifolyik lassan testükből az idő, alig savanyú bűzük van így elfeküdve, lassulnak a mirigyek, mondja köpölyöző asszonyunk, pocakjuk nincs, befele nő a sok hajolástól, azért horpacok ezek a férfiak. Fontos, hogy nyújtsuk meg a leragadó izmokat, a jó vérkeringést pedig a szövetek várellátásával érjük el, villantja meg tudását a köpölyöző asszony, miután megvárja, hogy a köpölyözést követően savanyú cukorkát tegyenek a szájukba a magas, szőke férfiak, és mazochista türelemmel nézzenek kifelé a művelődési otthon ablakán, majd induljanak el. Mintha falábon mennének, egészen halkán mondják, hogy hát Rupa feladta, sasfát kellene támasztani vele.

* * *

Sok-sok széles karimájú, fekete kalap úszik lefelé, legalábbis mintha úszna a patakon, de nem, s magas, szőke férfiak szemével nézve, mintha úszna valamennyi kalap a kerítés felső peremén, így néz ki a mozgás félig felállva, ősemleri pózba, az utcáról nézve pedig szemöldöktől felfelé mutató homlokokon, koponyákon átsimított hosszú, szőke hajtincseket lágy szellő szálanként rakosgat, ilyen lehet a béke otthona. Úsznak lefelé a széles karimájú, fekete kalapok, egyre több van belőlük, végig a völgyön keresztül, pontosabban hosszában, nincs akadály, hogy valamelyik is hitvány gyökéren fennakad. Elöl a korpusz művészettörténeti leltáranyag lehetne. A menet elején sűrűbben mozognak a nagy, széles karimájú fekete kalapok, a nagy, szőke férfiaknak teljesen közömbös, miután felekezetet váltottak, teljesen mindegy, ki viszi a menet feszületét. Már elfelejtették, hogy régebb ki vitte, volt arra ember ugyanis, nagy, nyújtott ember volt, az *övéké*. Szájuk, szemük, fejük, hajuk, tarkó alatti anyajegyük szerint is az övéké, aki nagyon is kimérten lépegetett a sorok elején, majdnem élvezhető kádencia volt.

A nagy, magas, szőke emberek türelméről sokat elmond az a tény, hogy mintegy két-háromszáz évszázada keresik az őseket, tulajdonképpen honnan, kitől, miről vezet idáig az út, mi a nyelvük, a szokásuk, mi a viseletük, leszámítva a kalácsmintákkal megkötött almazöld szvettereket kékegyszínké gombokkal. A kutakodást átmenetileg abbahagyják, úgy szólva, miután egymás fizimiskáját tüzetesen megvizsgálva megállapíthatják, hogy egyáltalán nem kúnos arcuk van. Nem tölti el őket különösebb izgalom, amikor időnként visszatérő tanszéki néprajzosok feltehető germán eredetről beszélnek.

Viszik, dehogysis rúdon, hanem gumikerekű szekér bölcsőjében. Rúdon rendes, megbecsült embert visznek. Nem mondják, viszont így gondolják a magas, szőke férfiak, a kerítések felett egymásnak bólogatnak, mert érzelmeket távolról is lehet olvasni. Nagy Jegenye bólogat a patak medréből, megszokott helyén áll, fél lábon, leselkedik, nézi a vizet fél szemmel, a másik szemével hunyorít, és savanyú cukorkát szopik. Cseng a fülem, mondja senkinek. Úgy áll ott, mint Keskeny Máté János kertje végében a szürkegém, Máté hiába hajtja el, a madár felrebben, a gyepek felett tesz egy kört, levétől árnyéka átsuhan a nagy, szőke emberek fényes homlokán. A fuvarosok fényes vaslapátokat mutogatnak a géznek, azt mondják, nyüvek a beledet, hosszú nyakú madár.

A gumikerekű szekér, mint kezdet és a vég. Gumikerekű bölcsőjében fogant már gyermek, láttunk vajúdó asszonyt bölcsőből tépdetni az eget, azt mondja Rupa, ne asszonyát, hanem a lovát nézzem. Tehetem nyugodtan, mert piros bojt volt a kantár sárga rézkarikájába fűzve, a szép derest esélyem sincs megigézni.

Csak változott valamit a világ, nem ráfoson, kóberesen, hanem gumikerekűn vándorol a haza, a putri, benne mindig hangos etnomuzsikára állított CD.

Ivott bort, pálinkát, végül kék szeszt, oláh ecetet, vért hányt. Lopott, Nagynyéki bácsi lucernásába is belekaszált, mondják a fültőről nagy szőke tincseket növesztő emberek. Azt is mondják, mikor nézik a kerítés peremén úszó nagy, fekete kalapokat, hogy inkább sásfát kellene támasztani vele.

A nyomtatott nagy H betű összekötő rúdján fekvő koravén férfit nyújtának, úgy tűnik, a nyújtható korát jóval meghaladta, és szégyenében nem akar beállni a harangláb alá méretkezni. Próbálkoznak: hátha, Jani, maradj veszteg. Egyik felől, másik felől két magas, szőke ember óvatosan teker, lábak fixálva istránggal, a nyak párnázott hurokban. Amikor a széles karimájú

fekete kalapok kevésbé rendezetten kezdnek visszahömpölyögni, és érdeklődést tanúsítanak a folyamat iránt, a tekerők abbahagyják a műveletet, sőt, a nyújtott ember is talpon van, nézik az eget, megvárják, hogy a gém árnyéka átsuhanjon a homlokukon.

A lármás nép a földre telepszik, a patak partján fényes nadrágok feszülnek. Törökülésben szívják a kavicsos nedvét. Beszélnek sokat. A sasfák mögül leelkedő nagy, szőke tincseket növesztő emberek egy szavukat sem értik. Annyi biztos, megbeszélhivaló van, gyöngyös pálinkára fehér kenyeret falnak. Gyökeret lógat a kis sügő, fűzfaágon nagy, fekete kalap. Üst alól jövő füst srégen ráfekszik a füzesre, majd a völgyön egészen szétterül, előbb körbejárja a nagy, fekete kalapot. Fehér, tatárosan lecsüngő bajuszos öregember megnéz egy villanást, nézi az elúszó sárga levelet. Van úgy, hogy meg kell nézni egy haszontalan, hulló levelet.

A fültövön szőke tincseket növesztő magas férfiak ekkor már nem leelkednek, a gúnárnyakak vájdlikba szépen visszacsúsznak, nincs mit nézni egy semmi villanáson.

Benő Attila

(SZÜKÜLŐ KÖRÖKBEN)

Kevesebb utazás,
kevesebb hangzavar.

Fogyó vásári mutatványok,
oszló látomások
belső útjain
szűkülő köreidben élsz,
rád szabott fogatkozásokban.
Szigetnyi különbékében.

A hiányok fölötti teljességben.

Egyre közelebb
a belső fényponthoz,
ahol az izzás
újra lángra lobbanhat,
ahol megáll
a tévelygő pillanat.

(AZ UTOLSÓ MAI NAP)

Ha majd eljön az utolsó mai napod,
hasonlítani fog erre a napra.
Reggel felméred, mi vár rád,
és milyen gondot vehetsz még magadra.
Mi az, amit elhalasztottál,
mi az, ami már nem térhet vissza,
ha az emlékek halványuló útján
nyomaidat az idő felissza.

A várt lehetőségek továbbra is késnek.
Merre tűntek az elejtett felismerések?

Délutánra újra megjelennek az ismert arcok,
könnyed örömök, neheztelések,
a végleg elmaradó találkozások,
befejezetlen beszélgetések.

Majd a szürkületet nézed.
(Tűnő kellék a természet.)

Mennyi eltékozolt perc és óra,
mennyi „másként is lehetett volna”.

És estére már jobban látod,
mindazt, ami elvégzetlen marad,
ahogy a kívül és a belül között
tovább nőnek az átlátszó falak.

Mint szerencsejátékos,
aki elvesztett mindent,
sejted: nincs tovább,
nincs mit magaddal vinned.

Szokatlan fényváltás: múltad ellobban.
Milyen közel, mi úgy tűnt, még távol van.

(A NÉZŐPONTOK EGYIDEJŰSÉGE)

Vagyok a hídon átkelő,
és vagyok a híd,
lépteimet elviselő.

Vagyok a patak,
mely a híd alatt halad,

és vagyok a torony
– távlatlító magaslat.

(KÉT NÉZŐPONT A TESTRŐL)

I. HASZNÁLATI UTASÍTÁS A TESTHEZ

Rendeltetésszerű használatához
ajánlott a testtel óvatosan bánni:
kívül-belül törékeny,
öntörvényű szerkezet.

Mindennapi működtetésében
tartsa be a mértéket.
Intenzív használata kiegészítéshez vezet.

A szenzorok jelzéseinek mellőzése
sérüléseket okozhat.

Ajánlott a beporosodó gondolattartozékok
rendszeres tisztítása.

A Tervező biztonsági előírása:
épsége megőrzése érdekében
ne azonosuljon a test működésével.
Ön az irányító, nem a gépezet.

(II. SZELÍDÍTÉSI ÚTMUTATÓ A TESTHEZ)

A test idomítható barbár,
nyugtalan vad az értelem rácsai előtt.
Riadt szemű összezavarodottság.
Nyers csintalanság
törékeny világok falai között.

Türelemmel, jó szóval
csitítható ingerültsége.
Nyugtalan szilajsága
vezetésre szoktatható.

Hiszen a lényed nem toporzékol,
nem szertelen szomjúság.
Valód: világosság lehet
a magába sötétülő test mögött.

(SORBAN ÁLLÁS)

Tízévesen,
két üvegpalackkal a szatyorban,
tömött sorban álltam étolajt venni.
(Elfogyott, mire odaértem volna...)

Szürke iskola udvarán
sorakoztunk csengetésre
kopott küszöbökön átkelni.

Lassult laktanyaidőben
– reményvesztett közlegény –
sorban álltam naponta,
híg levesre várva.

Pénztárlakok előtt vártam soromra
a névre szóló számlákat megfizetni – önmagammal.

Aztán, a hiábavalókról lemondva,
kiálltam a sorokból.

Most az úton nyárfarendet nézve,
látom magam új sorba sodortan.
Kísér az ismétlő képek lánc
a hosszúra szabott verssorokban.

(KIÁLLÍTÁS)

Egy tengeri kagyló
a múzeum asztalán.
Névvel jelölt, osztályozott.
Már senkinek sem talány.

A tenger hullámai nélkül
egy termék a sok közül.
Kacattá rögzült kitin-szobor.

Torz emléekben üdvözül.
Tárgy, mit a szem jelképpé sodor.

(A FÜST ÚTJA)

Miután az utolsó, tünedező láng is
valamerre elsuhant a szélben,
a füst, a tűz visszhangja,
belső késztetése szerint a magasba tört,
majd
– mintha áttetsző mennyezethez érne,
egy lefelé fordított tenyérbe –,
mélyen meghajolva,
lefelé vette útját.

Tengerszint alá süllyedt,
és eloszlott
az elemek légáramában,
a tágas otthontalanságban.

(FÉNYKÉP)

A lány tűzpirosban éled.
Az anya szénfeketében réved.
Közöttük két évtizednyi élet.

(KIBONTAKOZÁS)

Valamennyi fészekben
mocorog a távlat:
kitárt szárnyak álma.

– A tojáshéj szárad.

TÖBBRE MOST

Úgy fogom elmondani, mintha Gyopár is itt lenne velünk,
vagy mégis, mintha mi ülnénk ott újra a nappalijában,
szemben a zöld csempekályhával, aminek a cikornyáit
olyan elmélyülten figyeltem mindig, míg te a benső
gyermekeddel beszéltél.

Meg is nevettetlek majd közben, úgy tervezem,
de mire a konyhaasztalt letöröljük, és a vázát
odébb rakjuk, már csak annyit tudok kimondani: félek.

Éjjelente azt álmodom, tintarajzzá váltam,
és valahonnan csöpögni kezd rám a víz.
Mire teljesen feloldódnék, felriadok,
tenyeremet a fény felé tartom,
úgy vizsgálom, az megvan-e még.

Ezután csönd, a válaszod helyét tölti ki.
Indulnunk kell, többre most nincs idő.

A PARTON

Mit lehetett volna másként? Elhinni magunkról, hogy már
elég gyakorlottak vagyunk? Hogy mostantól kettesben is
meg tudunk beszélni bármit, mintha a csoporton lennénk?
Tettem volna ki a szőnyeg végére a széket, hogy ez itt a nyár?
A közepére pedig sorban az érzelmeket, kezdve a piros párnával,
hogy ez itt a feszültség, mert nekem ebben jól kell éreznem
magam,
folytatva, mondjuk a sárgával, a dühvel, hogy nem bírom
a meleget,

mégis újra nyaralunk? Ezt kellett volna? Beiktatni egy félórát, és csak erre szánni? Kitenni a szőnyegre mindent, a szomszédokat, a csendórát, a bicikliszállítást? A kutyát, ahogy végig sípolt
a pályán?

Szombat este van, és elfogyott a bor. Lent, a parton már
készülődnek.
Sétálhatnánk egyet, most nem zavarna a cigarettád füstje.
Esőre áll, mondd, így egyedül indulok el.

AZT KÖNNYEDÉN

Eleinte átmeneti nehézségnek tűnik, később állandó kihívássá nő újra és újra kitalálnom, mihez kezdjek a kertben. Szeretnél bár egy magasságyást: azt könnyedén megtervezném, hazahoznám, méretre vágnám a deszkákat, és idén már csavarral rögzíteném őket. Fel is tölteném, az aljába cserepeket dobnék, vastagabb ágakat, majd a gallyakat és a nyesevéket, hogy neked már csak a földet kelljen eligazítanod a tetején. Vagy kezdene csak dohogni a szomszéd, hogy már megint ez a rengeteg darázs: rögtön
tudnám,
hogya a szilvafánk átnyúló ágáról beszél, amiről nyaranta átpotyog hozzá, a felforrósodott járdán meleg lekvárra török, és odavonzza a bogarakat az édes gyümölcs. Azonnal hoznám
a fűrész,
és levágnám azt az ágat, de te most felcsattansz, mikor találasz ki már végre valamit magadért is, kiáltod.

Máskor ez egy veszekedés kezdete lenne, most, mire felocsúdok, már a veteményeid között vagy. Állok még kicsit az udvar
közepén,
majd szél támad, ideje összeszedni a szerszámokat.

A FELEDÉS HOMÁLYA

*„Ez a bál itt az emlékek bálja,
S egyre több táncos maszkot visel.
A kezem nyújtom, de senki sem látja,
S egyre távolabb táncolnak el.”
(Sztevanovity Dusán: Emlékek bálja)*

Rápillant, görget, rápillant, görget... A volt HÖK-elnök házasodik, új fotó került a „Párizsi nyaralás” albumba, telexes cikk a diplomás munkaerőről, álláshirdetés, egy albérletes csoportban lakótársat keresnek, egy volt gimis osztálytárs boldog, munkahelyet váltott, videó a kézműveskedjünk csoportban... De kurva jól megy mindenkinek!

A víz megluggyant a kádban. Eszter borostás lába olyan lendülettel nyomta fel a csap karját, mintha lerúgni akarná. Széles, tüzes sugár. Sziszegve rántotta el a másik lábát, előre hajolt, és akár egy ágaskodó kutyát, lenyomta a kart. Mély levegőt vett, ideges rántásokkal beállította a vizet, majd elégedett sóhajjal visszadőlt.

Rápillant, görget, rápillant, görget... Állj! Basszus az Élet menete! Be is jelölte az „ott lesz”-t. Tavaly nem volt, valami HÖK-ös cucc miatt. Pedig megfogadta, hogy minden évben. És ha ideér a vulkáni köd? Sanszos, hogy akkor is lesz. Esőben is volt. Bár lemondanak! Vagy találna egy jó ürügyet! De zsibbadt agya még egy szappanbuboréknyit sem tudott fújni.

Ez a többszintű alkotmányosság pótvizsga óta így megy. Vagy a fenntarthatósági konferencia óta?

Rápillant, görget, rápillant, görget... Inkább az after party. Mindegy. Két hónap. Nőtt a lelkében egy láthatatlan lefolyó. Bejárt a maradék órákra, csinálta a HÖK-öt, pont ahogy hírfolyamot pörgetett.

Rápillant, görget, rápillant, görget... Mehetne valakivel. Rákattintott a vendéglistára. HÖK-ösök, jó, velük nem. Egy gimis tanára, ennyire nem rossz a helyzet. Két csoporttárs, azokat meg rühelli. Ki ez a srác? Ezzel kavart két éve EFOT-on. Azóta se beszéltek. Miért nem törli le? Joe? Vagyis Bálint. Használja még ezt a becenevet? De amúgy nem hülyeség. Mondjuk hat éve nem beszéltek... Jó, két és fél éve összefutottak a Keletiben. Csak ott volt Joe csaja is. Aki úgy nézett rá, mint Alan Rickman, mikor azt

üvölti: *Robin Hood, kiskanállal vájom ki a szívedet. Mert az tompa, és sokkal jobban fáj.*

És ha most is ott lesz? Leszarom. Sorvadjon el. Nem mintha oka volna a féltékenységre. Talán nincsenek is együtt. Az utolsó közös képük egyéves.

Joe jó lesz. Nem valami távoli ismerős, de nem is egyetemi arc. Talán nem is jön. Esküvőre megy, nyaral, szakdolgozatot ír, tesztet egy állásinterjúhoz, dolgozik vagy bármi normális emberi elfoglaltsága van. Nem. Joe régen is kijárt. A családjában volt valami náci, miatta.

Eszter első szerelméről tárolt emlékei szemcsések voltak, mint egy rosszul beállított TV. Lila jövőképek, gerincet csiklandó vágy, izgalom, nyársat nyelt félelem, fejet falba verő düh, kézbe hajtó önvád, a csalódás savas könnyei, a csontvázra fogott hiány.

Milyen lehet most? Jó lenne dumálni. Régen is jó volt. Mostanában csak szülinapi köszöntéseket váltanak, mellé pár semmitmondást. Persze örül, de mi értelme van? Nem tudta. Engedte, hadd menjen.

Míg Joe választ várta, ráírt Julcsi. Egy találka holnap? Hagyja a francba Bálintot? Nem. Az ígérete. Minden évben kimegy Élet Menetére. Most is ki kell. Legyen inkább holnapután. A Deákon, a templom előtt. Puszi!

* * * *

Bálint olvasni próbált és könyökkel egyensúlyban tartani a kordont. Egyik se nagyon ment. A betűk hieroglifákká tekeredtek, a kordon meg dülöngélt. A látszatra azért figyelt.

Bámulás, lapozás. Végre! Kérlek, istenem, add, hogy jól sikerüljön. Nem volt vallásos, de randik előtt mindig. Legfeljebb hatástalan. Bámulás, lapozás. Az instagram alapján leszokott az ing-farmer párosításról. Nőiesebben öltözködik. Szemüvege sincs. Nyilván kontaktlencse. Szerencsére a gyönyörű, vörös haját nem festi, a frufruját pedig még mindig előre fésüli, hogy alacsonyabbnak tűnjön a homloka. Bámulás, lapozás. Még mindig lemélyíti a hangját, hogy felnőttébb legyen? Még mindig úgy nevet, mintha egy bőrröndöt húznának az utcán? Világmegváltásról álmodik? Van barátja? Vele jön? Nem mondta. Honnan jött egyáltalán a találkozás? Hiányzott volna neki? Kizárt.

– Mit olvasol?

Bálint ijedten megugrott, a kordon megingott, a könyv a földre esett.

– Jézus, uramisten!

– Csak én. Amúgy is, itt inkább Mózeset emlegesd! – cinkoskodta vigyorogva Eszter.

– Igazad lehet. Vagy Bryan-t.

Ez volt az. Az a bőrröndös nevetés.

Eszter megpuszilta. Ez talán azt jelenti... Ne légy már bolond!

– Megváltoztál. – Bálint kapkodott. Valamit még mondani kéne. – Úgy értem az... Az öltözködésed. De tetszetős. Komolyan tetszetős.

– Semmi extra. De köszí! Muszáj volt egy kardigánt felvenni. Ez a vulkáni köd...

Kísértet járta be Európát. Egy kirobbant vulkán hamuja. A repülőket nem szállhattak fel, sok helyen autózni se lehetett. A legfurcsább az optikai csalódások voltak. Posztok járták be a netet teljesnek tűnő római, középkori romokról, a le se égett Notre-Dame-ról, a berlini falról, a Hofburg tetején kifeszített Habsburg-zászlóról. A tudósok fakenews-ról és természeti csodáról beszéltek, egyszerre.

Eszter felvette Bálint könyvét. Sally Rooney, *Normális emberek*.

– Nem egy irodalmi ördöglakat, de szívmengető, hogy mennyi mindent képes túlélni az első szerelem. Igaz, ez csak ábránd. A valóságban ilyen nincs. – Eszter arcán gyors, de jól látható mosoly. Bálint cinizmusára vagy az elbűjt üzenetre reagált?

– Szóval még mindig imádod a romantikus regényeket?

– A számolgotás, reakció, képlet mellett kell egy kis kikapcsolódás. Aminek nincs rejtett üzenete. – Közben a menet elindult a Dohány utcai zsinagógától a Deák felé.

– Ne! Van, hogy te nem ok-okozatokon, kombinációkon agyalsz?

– Tíz pont a Griffendélnek.

– Ken Follett volt a kedvenced, ugye? Folyton mondtad, hogy olvassam el a *Katedrális*-t, meg *Az idők végezetéig*-et.

– A *Katedrális*-t el is kezdted.

– Be is fejeztem. Később olvastam a másikat is.

Bálint szíve belebokszolt a mellkasába. Mindennek ellenére, mégse múlt el Eszter életéből nyomtalanul.

– És észrevetted, mennyire hasonlítanak rád Aliena és Caris?

– Passz. Nem'tom. Nincs mindenkinek elefántmemóriája.

A Bajcsy-ra rákanyarodva Bálint elemezni kezdett. Nem hatalomvágyók, azért lesznek vezetők, mert rátermettek és segíteni akarnak. Ahogy Eszter diákelnökként. Mások szeretetéből, tiszteletéből kapnak erőt, közben függetlenségre vágnak. Emlékszik, mennyit veszekedtek, mert segíteni akart,

és nem hagyta, hogy Eszter maga oldja meg a gondjait? Meg, mert más fiúkkal is kedves volt, ő meg féltékeny. Nevetése felhőről felhőre andalgott. Alienának és Carisnak is nagy ambíciói vannak. Mint Eszternek az ENSZ. Harcolni a klímavédelemért. Alienát megerőszeják, ezért fél a szerelemtől... Bálint ijedten, hadarva pontosított: Természetesen Eszternél nem ez történt, hála istennek!, de...

– Mit jelent, hogy folyton reakciókon, képleteken agyalsz? Ez még az egyetem vagy valami gyógyszerész melő?

Ez az index nélküli váltás! Milyen jól ismeri! Lassítani kéne. Nem az ő bizalmát, szerelmét hajították le az Eiffel-torony tetejéről és taposták földre, hanem az Eszterét. Neki könnyű visszacsúszni a régi tempóba. Sokszor elképzelte a találkozást. Kidolgozta a lehetséges szituációkat, a párbeszédet. Eszternek nehezebb lehet. Igaz, ő sem pont erre számított.

Doktorira jár, közben egy újpesti gyógyszerészeti cégnél preparatív technikus. Az üres tekintet elárulta, Eszternek fogalma sincs, miről beszél. Elmagyarázta. Majd átkötötte a doktorijára. Az emlékezés, felejtés biokémiáját kutatja. Platón szerint a memória egy viasztábla, de valójában idegsejtek. Az emlékeket a szinapszisok őrzik, ám a sejtek hétévente lecserélődnek. Biztos, Eszterrel is volt, hogy valamire egyszer így emlékezett, aztán másképp. Vagy teljesen el is felejtette. Már tudja, miért. A demenciánál, Alzheimer-kóránál viszont az acetilkolin molekulák csökkenése okozza...

Hümmögés, bólogtatás. Esztert megint elvesztette. Az istenfáját! Pedig miatta csinálja.

Képtelen elfelejteni. Képtelen a közönyre. Képtelen, és nem érti, miért. Miért csak emlékszilánkokkal vagdosva vagy szexuális álmoktól habos éhséggel tud rá gondolni?

– Nézd! Ez nem az a csávó, abból a filmből?

– Ezt alaposan körbeírtad. – Bálint vigyorgott, bár a félbeszakítás mérge is benne volt.

– Tudod, volt az a film... *A Saul fia*. Ő volt a főszereplő.

– Igen, valóban.

– Írtó jó az a film. Jó, nem a legjobb szó rá, de érted? A legkirályabb, ahogy a narrációba beépítették Wittgenstein filozófiáját. Az megvan, nem? Hogy a racionális dolgokról beszélhetünk tudományosan, objektíven, csak az igazán fontosak rohadtul irracionálisak. Ezekről viszont hallgatunk. Vagyis hallgatni kéne, csak közben ezek a tényleg fontosak. Érted, itt a holokausz. Arról kurvára nem lehet közönyösen beszélni. Vagyis lehet, csak minek. Úgy egy bazi nagy adathalmaz lesz. Attól nem érzed azt, hogy soha

többé. Ez a film épp azért irgalmatlanul zseniális, mert nemcsak felmondja, hogy hát ez történt, meg az, aztán meg ez... Hanem megráz, kiforgat az agyadtól a gyomrodig.

Bálint csak közhelyként ismerte Wittgensteint. Pár nap múlva majd ráguglizik erre az értelmezésre, de semmit se talál. Eszter gondolatmenete azért akkor és ott lenyűgözte. Az ilyenek régen is nagyon mentek neki. Mint a *Quimby Lámpát ha gyűjtök* „de utolér a múlt, mint a mögöttünk hagyott jövő” soránál, amit egy Jekyll- és Hide-idézettel vont párhuzamba: „Kam-pókkal rángatta maga elé a jövőt, a múltat zsákban húzta maga után.”

A Wittgenstein-értelmezést hallgatva sípolni kezdett a füle. Lehetséges volna, hogy nemcsak a filmről beszél? A fontos dolgok elhallgatása nekik kitűnően ment. Talán ez az egész nem is a közös emlékezésről szól? Vagy legalábbis nem a holokausztról.

Hányszor gyűjtotta meg a lelkiismeret Bunsen-égőjét a hat év alatt! Számptalan kémcsőben vizsgálta a múltat. Vegyületüket a szakítások, újrazkezdések, büntudat, a sokévi szünet sem bontotta teljesen atomjaira. Eszter is ezt érezheti.

A menet elhagyta az Oktogont, közeledett a Kodály köröndhöz. Az ég egyre szürkült, a távolabbi házak már csak sötét foltok voltak a vulkáni ködben.

– Igazából miért vagy itt? – szakadt ki Bálintból. – Úgy értem, a megemlékezésen. Régen nem jártál. Zsidó se vagy... Mármint az nem baj... Én se. De az más. Te csak szolidaritásból?

– A dédapám zsidó volt. Treblinkában halt meg. – Bálint megdöbbsent. Erről sosem hallott. – Volt egy családfakutatós órám két éve. És az otthoni papírjaink között találtam pár ellentmondást. Nagy nehezen kiszedtem a nagyiból, miért. A dédapám ki akart költözni Palesztinába. Még a harmincas években. A dédi meg nem. Keresztény volt, nem kellett félnie. Győzködte a dédapámat, hogy keresztelkedjen ki. Amit meg ő nem akart. Aztán elváltak, a dédi újraraházasodott, a nagyiék pedig megkapták az új férj nevét. Ezért vagyok Váradi, és nem Rosner. A dédapám végül nem jutott ki. Nem tudom, miért. De '44-ben elvitték. A dédinek állítólag iszonyú lelkiismeret-furdalása volt. Meg is érdekelte. Meg félt, hogy kiderül, a gyerekei félzsidók. Ezért hallgatott. Amit értek, de attól mégis szemétség. Nagyi szerint mindegy, mert a zsidóság anyai ágon öröklődik. Nekem azért fontos. Kijárok, hogy ne felejtődjön el a dédapám.

Bálint nem volt meglepve. Vagyis de, csak nem azon, hogy ez Eszter családjában történik. Olyan szülők mellett, akik közel harminc éve hun házasodnak, hun meg elválnak.

– Szóval bocsánatkérésből.

– Nem. Emlékezni.

– De egyszersmind bocsánatot is kérsz, a család nevében.

– Tök mindegy. Attól még halott.

– A bocsánatkérés gesztus. Sajnálom, tanultam belőle, többet nem teszem.

– Miért akarsz mindenáron meggyőzni?

– Megbántottalak. – Bálint a földet bámulta, álmatag, lassú hangja fakó susogássá változott.

– Hogy jön ez ide? – lepődött meg Eszter, miközben elfordította a fejét.

– El akartam mondani. Ezért mentem le a Fishingre. A szakítás után. Csak félresiklott. Nem először. – Sápadt nevetés. – Szerettem volna elmagyarázni, miért csaltalak meg Zsófival azon a gárdonyi hétfégén. Miért voltam utána olyan bunkó. És mindenekelőtt bocsánatot akartam kérni. Hogy... – Nagyot nyelt. – Hogy tabula rasa kezdhessük.

– Öhm... Értem. Szerintem kicsit túlbonyolítod.

– Nos, hajlamos vagyok rá. – Újabb sápadt nevetés. – Csak akartam, hogy tudd, hogy fontos vagy... voltál. És elmondhatatlanul sajnálom, ami történt.

Az istenfáját!, hogy képtelen ezt a gerincgörnyesztő érzést jobban mondani! Hova tűntek a selymesre csiszolt mondatok? Nyelv által homályos zugokban bujkálnak, ő meg a szánom-bánom között a közhelyre esett.

– Az az igazság, hogy nem nagyon emlékszem.

– Nem csoda. A Fishingen elég ittasak voltunk. Kicsit be is téptünk – próbált nevetni Bálint.

– Tény. – Kis ecetes nevetés. – De én an block a kapcsolatunkra sem.

– Nos, néha akkor is ittunk és szívtunk – nyegléskedett tovább Bálint.

– Sose ittam sokat.

– De annyi is elég volt. – Majd visszakapcsolt komolyba, hisz Eszter biztos csak túloz. – Képtelenség, hogy nem emlékszel.

– Hát... – zavart vállvonogatás. – Nagyrészt törlődött. Biztos elhaltak a színopszisok – pirult el a kaján nevetés közben. – A Parkra emlékszem, mikor megismerkedtünk. Meg hogy a Fishingen ronggyá áztunk.

– Az az első volt, nem a szakítás utáni.

– Meg hogy állandóan azzal jöttél, ne féljek a szextől. De közben egy hónapig vártam, hogy megcsókolj.

Bálint megtorpant. Eszter mintha kilométeres magasságból nevette volna le. Ő, ő várt egy hónapot! Pórázra kötött, szájkosaras vágyakkal. Eszternek volt túl gyors. A harmadik randin mondta. A hibái között neki az az egy hónap olyan volt, mint a vulkáni ködben feltartott fejű utcalámpák.

– Nem'tom. – Újabb vállvonogatás. – Mi volt akkor?

– Megmutattam az első hozzád írt szerelmes versem.

– Ja! Még szép, hogy beparáztam. Hány napja voltunk együtt? Öt? Fogalmam se volt, mit reagáljak. Most se tudnám. – Rövid nevetés.

– Szóval egy szerelmes vers megijesztett, de vártad, hogy megcsókoljalak. Logikus. – Bálint próbálta viccesen mondani, de nem nagyon ment.

– Olyan racionális vagy! Egy szerelmes vers, főleg ha olyan szép, azt jelenti, hogy ez komoly. Ez egy görcsös tizenhat éves lánynak baromi ijesztő. Egy csók viszont csak csók. Általában.

– Szóval emlékszel? – lágyult el Bálint.

– Minden versed szép volt.

– Azért ne túlozzunk – nevetett a cipőjét bámulva Bálint.

– A rólunk írtak igen – mosolygott Eszter.

A menet és a köd egyszerre ért a Hősök terére. Eszter didergett, Bálint köhögött a torkára tapadt pernyés víztől. Fontos az emlékezés, de nem muszáj megfulladni miatta. Inkább üljenek be egy száraz, meleg helyre. De egy se jutott az eszükbe. Bálint erre lakik. És maradt pár sör a múltkori buliról. Atitól pedig kapott egy üveg fenyőpálinkát. Leöblíthetnék a ködöt.

* * * *

Csörög, szundira tesz, csörög, szundira tesz, csörög, szundira tesz. Mostanában Eszternél az ébresztő bekapcsolása is előrelépés. Pláne, hogy fel is kel. Ha nem is egyből. De ez a reggel más.

Joe új energialöketet adott. Kávé, e-mailek, messenger-üzenetek. Van egy kis lemaradása. A gimis volt osztálytárs várhat, az ELTE fesztiválköltségvetési kérdése nem, Andris a választásról, ezt sajnos személyesen kell megválaszolni, egy csoporttárs jegyzeteket kér, az ráér...

Jöhet a futás. Hetek óta először van motivációja. Az egyenletes, ruganyos mozgás, a hipp-hopp helyrerázzák.

Bemelegítés. Lesz mit mesélni Julcsinak. Nem számított rá, hogy Joe-val... Vagyis talán.

Elkezdett futni. Csak az egészre rátehénkedik a bűntudat. Őszinte volt, de sanszos, hogy Joe túlkombinálja. Szegény. Ha megérti... De ő most képtelen másra.

Amire vágyott, úgy és annyira, csak Joe-tól kaphatta meg. Eszter később is úgy emlékszik majd, mint az első csepp az újratöltésnél.

A nyakukban ziháló ködtől dideregve érkeztek Joe-hoz.

Mintha a régi szobáját garzonra nagyították volna. Éljen a Feng Shui! Sárgás-barnás falak, természetfotók. A legtöbb régen is megvolt. Faszínű, négyyszögletes szekrények, könyvespolc, előtte japán gyékényfüggöny. A szintije is megvan még, rajta a szokásos kotta-kupleráj. Igen, szokott játszani, néha zenét is ír, de csak magának.

Az éjjeliszekrényen kislámpa... De cuki! Megvan még a plüss-sárkány, amit tőle kapott. Hogy is hívták? Ede! Mennyit hülyéskedtek vele! Az ágy előtt a régi, félkör alakú, fonott szőnyeg, arrébb két babzsák.

Levette a kardigánját, belesüppedt az egyikbe. Joe pálinkát töltött. Kocc-kocc.

– Most te következel – szusszantotta Joe, behelyezkedve a másik babzsákba. – Mi újság veled?

Erre várt. Kibeszélni a mindenére ráfeszülő sötétséget. Csak eddig nem ment. A mondatokat kampók rángatták vissza a torkából, a nyelvéről. De a pálinka segített.

Szar az egész. El van cseszve. Semmi kedve semmihez. A szakdolgozathoz. Pedig meg kéne írnia. A téma is jó, mégse. Lejár a HÖK-elnöksége, fel kéne készítenie az utódját, ahogy őt. Mégse. Irtózik a találkozástól. Ez az ő baromsága. Olyan hülye! Februárban egy fenntarthatósági konferencián... Vagyis az afteren összekavart a csávóval. Hát... Eléggé ki volt ütve. Nem nagyon emlékszik, de lefeküdtek, az sicher.

Joe válla mintha kiszélesedett volna, ujjai helyén karmok nőttek, arca elmazsolásodott, szakálla hegyes, sárga agyarrá változott.

– És, jó volt? Mert akkor maradjatok együtt.

– Pont ez az! Hogy igen. – Egy kaján ösztönnek engedve még rá is tett. – Nagyon jó volt. Egy isten! – Joe tovább szörnyült. Bőrén zöldes pikkelyek nőttek, szeme vörösen égett. – Nem lehet, barátnője van. És a kurva nagy baj az, hogy HÖK-ös. Az egyik legjobb barátnőm. És ki fog derülni. Biztos, hogy kiderül, mindig ez van. Olyan vagyok, mint Zsófi. Csak mi nem voltunk barátnők azzal a nyomulós picsával.

Hirtelen eltűnt a szörny. Joe megdörzsölte a szakállát. Fájdalmas mosoly, lehorgasztott fej, elhaló hang. Eszter sose lesz olyan. Ez jólesik. Bár

ő nem így érzi. Valószínűleg Joe se Zsófia, hanem magára gondolt. Megsajnálta. Hülye! Minek hozta fel! Hiszen tudhatná... Tudja, hogy Joe még mindig emészti magát.

– És az ENSZ-szel mi a helyzet? Az adhatna némi motivációt.

– Az is el van cseszve. – Joe együttérzése hizlalta az önsajnálatát.

Feltápáskodott, felszisszentett egy sört. A csukott ablakra nézett. Kint mindent eltakart a köd. Mi a franc... Már a párkányon álló orchideák körül is sárgás fehérség csápolt. Meg kéne tisztítani a kontaktlencséjét. Vállat vont, beleivott az édes-keserű meggyörbe, és visszasüppedt a babzsákfotelbe, és a kilátástalanságba.

– Lófaszra se mész kapcsolatok nélkül. Lehetnék gyakornok vagy önkéntes, de azzal is meddig jutnék. Akkor már inkább elmegyek HR-esnek egy multihoz. Arra talán még jó vagyok.

Joe egyetértett. Hirtelen kinyúlt, bátorítóan megszorította Eszter kezét. Ez a stabil hit és az érintés jó volt. Jobb, mint az egyetemi barátoktól. A miértjén még másnap, a futópályán körözve is töprengett. De a ráfeszülő sötétség legalább elkezdett ritkulni.

A kettőjük közti chipses zacskóba nyúlt, kezük futólag újra összeért.

– De lehet, csak kimegyek valahova au pair-nek. Itthon nem maradok, az fix.

Éjszakánként arra riad, hogy fullad. Csak köhög, köhög, a tüdeje feszül, mintha a párna minden porát lenyelte volna. Vagy az egész párnát.

A töke tele van a szüleivel. A huzavonáikkal. Teljesen feleslegesen közvetít. Meg se hallják. Folyton csak a húga, hogy „Gyöngyike olyan tehetséges!”, „Olyan jól ért a számítógéphez!” A nővére tesz rá. De ő képtelen. És folyton basztatják: mi lesz a szakdolgozattal? Keres munkát? Jelentkezzen diplomátának! Vagy marketingesnek. A nővére segítene. Ahhoz úgyse kell semmi. Mikor lesz egy rendes kapcsolata? Miért nem tud elköteleződni? Ketyeg a vekker. Miért, miért, miért, mikor, mikor, mikor!

A mellkasában hónapok óta fújódó gumilabda kipukkant. Elbőgte magát. Joe odakuporodott, átölelte, vigasztalta.

A meleg szavak körbevették, a bőre alá kúsztak, felforrósították a vérét. Lebegett, inkább csak érezte, mint értette; remény, biztonság, siker, fontosság, támogatás. Joe-t csak valami sárgásfehér ködön keresztül látta. Újra az a tizennyolc éves fiú lett, akit a Budapest Parkban szeretett meg. Nem kopaszodott, hosszú szőke haja volt, nyakában az elmaradhatatlan piros kendővel. A szoba is elködösült, de mintha újra a kőbányai lakásban lettek volna, az egyik hétvégén, mikor Joe szülei elutaztak. A ringató szabadság, a bizser-

gő felnőtttség boldogságtól párás pillanatában. Felemelte a fejét, könnytől nedves szája a Joe-ét kereste.

A szemcsés emlékekből egy hang sercegett: ne! Ne! A kontroll! A kontroll! Sebezhető vagy! Nem baj. Akarom. Megcsalt, hazudott, eldobott. Nem érdekel. Összetör. Ennél jobban? Nem. Akar. Figyelmes. Gyengéd. Akarom! Ahogy régen. Csak félttem. De most nem. Már nem. Kapaszkodni! Kapaszkodni! Felejteni! Felejteni! Felejteni!

* * * *

Telefontok-babrálás, szakálldörzsölés. Telefontok-babrálás, szakálldörzsölés... Fel kell hívni. Muszáj.

Bálint egy hete egy lelki turmixgépben lakik. Együtt rázódik, darálódik a lédús reménnyel, az omlós megbocsátással, a rágós dühvel, a sós kudarcral.

Álmaiban évek óta színezte, ízesítette a találkozást Eszterrel. A teste mégis cserbenhagyta. Mi lesz?! Nem hiszem el. Kívánom. Gyerünk! Miért most? Muszáj! Sikerülnie kell! Az istenfáját, gyerünk! De minden parancsszó csak tovább lankasztotta.

Eszter nem állt le, nem kérdezett, csak próbálkozott. Mint a versenyló, ami szemét a célon tartva vágat.

Aztán sikerült. A szégyenen polírozott valamit, hogy Eszter a jelek szerint élvezte.

Kielégülés után a szobában szakadozni kezdett a sárgásfehér köd. Ők is visszaváltoztak huszonéves önmagukká.

– Huh! Ez jó volt – dorombolta Eszter, legurulva Bálintról, majd a fürdőszobába ment.

– Nekem is – füllentette Bálint.

– Az király – hagyta rá Eszter, miközben visszabújt.

– Jó, hogy végre megtörtént.

– Igen. Csak hét és fél évet kellett kibírnod.

– Megérte. Ez mindent megváltoztat. Máshogy nézünk, máshogy érintjük meg egymást.

– Már nem ott vagy csikis? – kajánkodta Eszter.

– Jaj, ne! Ne, hagyjál! De, de, ott vagyok! Igen, mint a mellékelt ábra mutatja. Csak azt akartam, hogy ez akkor is az összetartozás, szeretetkinyilvánítás legerősebb formája.

– Mostanában sokat hallgatok egy dalt. Megmutatom.

„Élvezd, amíg van mit, mintha ez a perc lenne az utolsó. Nem attól haladsz előre, ha összeviszza futkosol. // Nem kérlek, légy enyém örökké, mégis hozzád szól dalom. Úgysem élhetünk örökké, egy percig lennék oldalom. // Élvezd. Ha nekem jó, jó neked. // Élvezd, hogy minden rosszban van valami. // Élvezd, ha újnak látszik, ami maradt. De ne gondolkodd túl a dolgokat, mert maradsz »wanna be«.”

Eszter a lábával dobolt az ágyon, együtt dűnnyögött a dallal, közben Bálintot figyelte. Ő nem ismerte a Punnany-t, és nem nagyon értette, hogy került a nóta a paplanra. Vagy csak nem akarta, jött rá napokkal később.

Eszter nemsokára készülődni kezdett. Megköszönte a vendéglátást. Bálint csalódott volt, de cinkoskodott: ilyen vendéglátást bármikor. Eszter nem vette a lapot. Nem, tényleg. Hálás. Sokat jelentett.

– „Cégünk mindig az Ön rendelkezésére áll, asszonyom” – idézte Bálint a Macskafogót. – De viccen kívül, ha máskor is...

Persze. Jó lenne majd. De sok minden van. Most képtelen tervezni. Csak percről percre ugrál. De megbeszélük.

Bálint lekísérte a kapuig. Már az utcáról is eloszlott a köd. Próbálta újra megcsókolni, de Eszter elfordította a fejét, kibújt az ölelésből, adott egy gyors puszit, és elindult.

Bálint beleroskadt az egyik babzsákba. Nem tudta, a lakás vagy a lelke rendetlenebb. Muszáj felhívnia Atit. Ki kell beszélnie!

– Ez az! Végre! Csakhogy megtörtént! Már nem ezen fog pörögni a fantáziád.

– Nos, igen. Az álmok megkeserítették az életem. De most következhet a valóság!

– Látod, felesleges volt az a sok önmarcangolás.

– Nem tudom. Szerintem azért adott még egy esélyt, mert látta, mennyire bánom.

– Gondolod?

Egyértelmű. Eszternek támasz kellett, társ. Felismerte, hogy ennyi idő után sem múlt el a szerelem, ezért megkereste. Nem lehetett könnyű. De úgy látszik, ő mégse rontott el mindent, mert maradt benne egy kis bizalom. Ehhez jött az ő bűntudata, amit el is mondott, erre kapott még egy esélyt. Ez nem lett kimondva, de ő tudja. Eszternek sose ment az érzelem kifejezése.

– Hát kurva szar egy helyzet. Mind ismerjük. Ő meg akart valakit, aki-nek kibőgheti magát. Lehet, nem is gondolt ennél tovább. Vagy igen. És

akart egy jó szexet. Bízik benned, megértő vagy, és jó lesz veled. Talán ő is álmodott erről, és a végére akart járni.

Telefonbabrálás, szakálldörzsölés. Telefonbabrálás, szakálldörzsölés. Most már tényleg fel kéne hívni.

Eszter nem jelentkezett. De ez inkább Bálint büszkeségét horzsolta. A büntudat, a vágy összezsugorodott.

Búgó telefon, szakálldörzsölés. Búgó telefon, szakálldörzsölés.

– Öhm... Szia! Szóval... Igazából azért hívtalak... – Bálint hangja fakó sustorgás volt. – Nos, rendkívül...

Ati félbeszakította. Figyelj, haver, spongyát rá! Tudja, milyen szar, hogy nem állt mellette. Keményen is fogalmazott. Csak Bálint hajlamos az ámításra, és fel akarta rázni.

Bálint folytatta. Tudja ő, de akkor is helytelen volt lecsapni. Nem akarta elhinni. Pedig úgy tűnik, de. És talán nem is bánja. Bocsánatot kért, szeretkeztek. Törlesztett minden adósságot. Csak az fojtogatja, nyomja egyre kisebbre, hogy Eszter talán ezt is elfelejti. Ahogy a kapcsolatukat is. A múlt a „mögöttünk hagyott jövő”. Emlékezni kell, különben eltűnik a szinopszisekből.

– A halandók, mint Eszter vagy én, felejtünk. Ez talán rossz, de néha könnyebb is. A te kurva jó memóriád magába szívja a tudást, az élményeket, érzéseket. Ezért vagy ilyen okos, és ezért tudsz így kötődni. De a természet mégse véletlenül találta ki a felejtést.

A KISPESTI

A haját simogatom, aminek
olyan a színe, mint a mandulának,
és arra gondolok, hogy ha a
nőstény oroszlánoknak
sörénye volna, azt
pont ilyen érzés
lenne megtapintani.

Elmondom neki, hogy
kívánom, de nem
merem.

Megérinteni. Érti. Ő is volt
már szerelmes, kiderült,
ahogy én is. Végül felállok,
magamra tekerem
a sálam, felveszem

a kabátom, és
elindulok haza.
A legjobb az lenne,
ha azt tenné, ami
a legjobban esik
neki, és bár

velem tenné, de
most annak nagyobb
lenne a böjtje, mint
az ünnepe, legalábbis

valami ilyesmi jár a
fejemben, miközben
cigarettáért kotorászok

a sötétben, és ügyetlenül
botorkálok a metró fénylő
táblája felé, kibírom,

csak végig a fagyott
járdán ütközésig.

KÍGYÓ

Az egyetem aulájában egy
kartondoboz, leukémiás
gyerekeknek helyezték
ki Szent Miklós-napi
csokoládégyűjtésre,
még négy napja.

Hagytam benne két tábla
Milkát a kedvenc fajtámból,
de persze csak késő délután,
Máté 6,6 alapon, titokban.
Most szombat van, és
émelygek, másnapos
vagyok, cukorra és
tejre vágyom.

A szombat pedig levelezős
nap, a vén, süket, demens
portáson és rajtam kívül
senki sincs itt, az pedig
csak bámulja

a kistévéjén a Kőgazdag
Fiatalokat, senki sem
látná, senki sem tudná
meg, ha visszavenném
a két Milkámat, és
végre könnyítenék
magamon.

MI VAN DÓRÁVAL?

Odalépek a dobozhoz, hogy bekapcsoljam. Azok ott ketten elhallgatnak a kanapén, és a szoba sarkában álló, tévére emlékeztető szerkezetet kezdik bámulni. Felülete nyers fa, nincs lefestve. A deszkát ügyetlenül vágtam le kézi fűrészsel. Nem szép, ám funkciójának megfelel. Amúgy se nézni kell. Képernyője nincs, csak pár kerek, hangszóróra emlékeztető nyílás található rajta. Egy gomb, semmi más, amit állítani lehet, az oldalán fehér kábel lóg ki belőle, amin az áramot kapja. Hiába a világháló, fáradságos munkával sikerült, ráadásul postán, Amerikából anyagot rendelni róla. Ebben a teljes áramkör, a hozzávalók leírása éppúgy megtalálható volt, mint a várható hatás, az előzetes eredmények ismertetése.

Lágyan nyomom meg a fekete műanyag billentyűt. Az apró kattanáson kívül nem történik semmi. Csendben figyelünk, azt az apró elektromos bűgást se lehet hallani, amit az ilyen szerkezetek bocsátanak ki magukból. Hárman vagyunk a szobában, mind angol irodalom szakosok, a vizsgák lezárultát akarjuk megünnepelni. A szerkezetet extraként, mintegy desszert gyanánt hoztam el, bár ha igazán pontos akarok lenni, előételnek számom.

A hétvégi ház szobájában van az összejövétel. A szobában egy, a „telekre még jó lesz” típusú tükör áll, olcsó házigyári bútorok és más innen-onnan leselejtezett omladozó pozdorjaszekrények. Óriási fotelben ülök a fal mellett, szövete rég kifakult, több helyen felfeslett, kilátszik a faváz. Az imént azt javasoltam, ne igyunk, mert akkor így tisztán, kizárólag a gép hatása lesz érzékelhető. Kicsit feszült vagyok, mert alkohollal kétesélyes, hogyan működik a dolog. Mindenesetre én nem fogyasztok semmit. Az a lényeg, legyenek észnél, amennyire persze lehet, ez nagyon fontos. Lényeges a megfelelő előkészítés. A többiek tiltakoznak, mondván, ki kell eresztetni a gőzt. Mondjuk tényleg húzós volt a szemeszter. Vállat vonok, nekem teljesen mindegy, csak ki ne üssék magukat idő előtt.

Ez, gondolom, egy egészen nagy hülyeség. Valami fényjáték, esetleg áram- és mágneses effektekkel, érzéksalódások. Épp ezért a véleményem, a bor, amit hoztunk, feláldozható, mondja Miki, a páros férfi tagja. Láthatóan szkeptikus, de emellett kíváncsi is rá, mi fog történni.

Így van, ja, nem mindegy? Úgyis észre vesszük!, fintorog rám Juli. Pillepalackkal a kezében a némán álló készülékre mutat. Én ezt a termelői táj-

jellegűt most kinyitom, srácok, ha valamit csinál a gép, érezni fogjuk, és én most akarok inni. Egész héten vizsgáim voltak. Tényleg, mi van Dórával? Miért nem hoztad el? Elege lett belőled, professzorkám, hogy csak a dobozoddal foglalkozol? Azt mondtad, nincs jól, a telefonja süket, kórházba került? Mesélj, nagyfiú!

Tehát, akkor mivel is állunk szemben, látok hozzá. Ja, nem, semmi komoly, egy kis pihenésre lett szüksége. Nem akar most látni senkit, és a dobozon futó repedésre nézek. Emlékeztek arra az örült íróra az amerikanisztika szemináriumról, totál beteg a csávó, aki a feleségével is mit csinált. Az, amelyik azt hitte, megszállta az ördög, ezért kell szakadatlan írnia? Más kérdés, íróként viszont meghatározó. Nos, csomó okkult eszközt tartott otthon, és leírta, az egyikkel a szellemvilággal vette fel a kapcsolatot, vagy a másik, szekrényre hasonlító izével a világegyetem energiájával töltötte fel magát. De ennél sokkal elborultabb, beteg eszközöket is tartott a kertjében, a ház minden pontján. Nos, azt gondoltam, letesztelem a dolgait, mert csak úgy érthetem meg igazán a gondolkodásmódját, válhatok munkásságának a legjobb hazai szakértőjévé, ha kipróbálom valamennyit. Ne röhögjetelek! Vajon az írói fantázia műve volt az egész, vagy valami tényleg történik, és így át kell értékelnünk a személyiségéről alkotott igen negatív képet, mert eddig nem értettünk semmit. Na, és ez itt az egyik készüléke, már a neve is kínos, srácok, angolul jobban hangzik természetesen, mint minden. Szóval szabad fordításban annyit tesz: Farkasember-generátor. Jó, tudom, ez totál kínos. Erről, ami itt áll előttem, azt fejtegeti, talán ismeritek, de azért felolvasom: „az élmény nem hasonlítható semmilyen drog vagy csoportos szeánsz alatt történő spirituális utazáshoz. Olyankor teljesen eltűnik a civilizáció, lefoszlik a ránk száradt máz, olyanok leszünk, mint az aranykornak, Atlantisz régen eltűnt világának embere. Törzs, mágia, eksztázis, kéj és tombolás. De az is könnyen lehet, a gép egy még régebbi állapotba repít vissza minket, az agy ősi rétegeit aktivizálva”.

Szóval, a szerkezet működése gyanúsán egyszerű, a benne lévő tekercsek két, úgynevezett infrahangot képesek generálni, melyek így egy harmadikat hoznak létre. Látom, nem vágjátok, tehát ezek az emberi fül számára nem érzékelhető tartományban elhelyezkedő alacsony frekvenciák. Hasonlókat használnak kormányzati szinten sok helyen tömegoszlátásra, de nem kell ijedezni, ez egy más herz, és ez elég lényeges különbség. Én már használtam egy ideje, alaposan kitapasztaltam, hát mit mondjak, elég meggyőző a

hatása. A hang nem hallható, csak érezni lehet. Ő itt, paskolom finoman a dobozt, a szeretet nyelvén szól. A nem hallható gyönyör.

Kitör a kacaj, vigyorgok én is, annyira hülye duma, de majd úgyis rájönnek. Ámde, ha bárki mégis tapasztal valami gyanúsat, kikapcsoljuk. Ha pedig jó, akkor ráülünk az érzésre, és hagyjuk kifejlődni, okés? Bólogatnak, én elhallgatok, már érzem is a vibrálást. Mindenki ismeri azt a kellemes, az egész fejbőrt elborító furcsa bizsergést, ami néha elfog egy emberrel való beszélgetés hatására, elég néhány kedves mondat vagy akár baráti gesztus, érintés során. Azt kihagytam, csak akkor működik, ha a résztvevő is akarja, kellő önuralommal meg lehet szakítani a kapcsolatot. Bár ez elég nehéz, mert olyan jó, és eddig egyik se akarta, hogy az öröm elmúljon. Van rá egy ezresem, Julika benne lesz, de úgy igazán. Miki szegény csupán járulékos költség, ballasztanyag. De nekem belefér ő is, ha ez az ára.

Ők továbbra is vihorásznak, de tudom, ebbe a lassan fokozódó eufória is egyre jobban belevegyül, ahogy a teafű, ami lassan gomolyogva, de a végén mégis teljesen elborítja az edény kristálytiszta vizét. Ránézek Juli kipirult arcára, szőke haja csillan a félhomályban, mikor ide-oda veti a fejét, majd Miki vonzó izmos testét, görög isteneket idéző göndör fürtjeit figyelem. Ez már az átalakulás folyamata, persze itt nem az történik, hogy szőr nő, a csontok megnyúlnak, és az összes mesei elem. Itt minden agyban dől el. Úgy állunk most meghitt némaságban, mintha templomban volnánk, mikor az oltár felől fény árad. Arra gondolok, kéne tekerni a termosztáton, felmehetett a fűtés. Persze, ezt csak belül érezzük, mi hevülünk, nem a külvilág. Lassú mozdulattal veszem le a pulóverem, maga ez a mozdulat, ahogy a vékony ruhadarab lekerül rólam, és a bőrömet ingerli, ez is rendkívül izgató érzésekkel tölt el. Mintha hirtelen az egész testem egyetlen nagy erogén zóna volna. Könnycsepp jelenik meg a szemem sarkán, annyira jó. Juli tökéletesen kerekedő fenekére tapad a farmer, felette pár ujjnyira dereka szabadon maradt, ahonnan leburnult bőre kikandikál, és én egyre jobban kívánni kezdem. Behunyom a szemem, a farmerom cipzárára szorítom a tenyerem.

Hú, srácok, nagyon jól érzem magam, sóhajt Juli, végre lehet lazulni, úgy szeretlek titeket! Lassan ring a szoba közepén, majd egy láthatatlan zene dallamára táncolni kezd. Szeme csillog, lassú, mély mámoros levegőket vesz. Már szinte elviselhetetlen a forróság. Ő is lehúzza a pulóverét, felcsúszik a póló. Markolom a szék karfáját, végigsimítanám a bőrét, fáj a vágy. Nem áll meg itt, leveszi a pólóját is, a melltartót kikapcsolja, és máris félmeztelenül, mint egy lobogó lángnyelv, hajlong. Kínomban felnyögök, oldalra nézek, Miki elismerően rám vigyorog, mindketten a vetkőző lányt nézzük, aki ha-

marosan teljesen meztelenül áll előttünk. Látom, a fiú is letolja a nadrágját, odamegy Julihoz, aki letérdel elé, és lassan, lágyan kényeztetni kezdi. A köd az agyamra ereszkedik. Kinyújtom a kezem, megfogom a lány feszes lábszárárt, majd felfelé folytatom a combokon, végül a két láb találkozásánál vöröslő nedves húst kezdem lágy mozdulatokkal masszírozni. Juli hátra se nézve simít hajamba, és magához húz, egy pillanatra abba is hagyja, cuppanást hallok, valamit suttog, de nem értem, mosolyog, bólogat, csókolózunk. Letérdelek, a fenekét széthúszom, és széles területet bejárva nekilátok csókolgatni. Remegek az izgalomtól, látom, Miki viczorog az élvezettől. Felkelek, körkörös mozdulatokkal bedugom Julinak, aki teli szájjal nyögdecstel. A srác lehajol, szaggatott levegőt vesz, és lesmárol. Ettől a lány még hangosabb vinnyogásba kezd. Elélvezek, de nem hagyom abba, kicsit se csökken az izgalom. Ezután váltakozó félállásban őrvongva esünk egymásnak, minden összefolyik, nem is gondolkodom, többször a csúcsra értünk már mindhárman. Nem tudom, ezt hova lehet fokozni, rekedten kiabálok, szaggatott sírásban török ki. A bőröm vibrál, le tudnám magamról tépni a húst. Végül kimerülten dőlök oldalra, Julit rázza az újra meg újra feltörő gyönyör, Miki ordítva elmegy, majd kihúzza magát a barátnőjéből, odalép hozzám, és vigyorogva ad egy óriási pofont.

Na, mi van, kemény fiú, röhög, nevetünk, a háttérben hallok, ahogy Juli izgatottan felsikkant, majd artikulátlanul üvöltetni kezd. Mi ketten bokszállásba helyezkedünk, körbe-körbe ugrálva a szobában. Lendületes balegyenessel indítok, úgy tűnik, Mikit annyira elkapta a hev, nem is védi ki az egyébként rendkívül jól sikerült ütése, és nevetve beesik a fotel mögé. A lány rám ugrik, összeviszsa csókol, mellbimbóm nyalogatja, kezével a golyóim után kap. A szőnyeg bojtjai fájnak, ahogy az anyag a meztelen talpamhoz ér, már az is kibírhatatlan érzést okoz, amikor levegőt veszek. Megsimogatom Juli arcát, a mellébe markolok, torkából artikulátlanul morgás tör elő, hirtelen a fülembe harap. Reccsen a porc, én hajánál fogva vadul hátrarántom a fejét, alulról feldugom neki mindenhova az ujjaim. Hirtelen nagy rántást érzek, hátranézek, Miki az, vércsík csorog a szája szélén. Na, most figyelj, haver, térdével keményen hasba rúg, összegörnyedek, ököllel arcon üt. A földön hemperegve csépeljük és öleljük egymást, a lány is közénk veti magát, és újra kezdődik a harmas. Hiába megy már régóta ez a felfokozott szex, nem fulladok ki, továbbra is tetterre készen állok, zihálva lihegek, sokszor elmentem már. Juli kiszabadul belőlünk, mindkettőnk farkát veri. Elenged minket, feláll, tesz néhány lépést, odalép a tükörhöz, háta különféle testnedvektől foltos, valamelyikünk kéznyoma a fenekén vöröslik, mellén

harapásnyom. Nekem mozog az egyik fogam, odanyúlok, Miki bedagadt szemével néz, vihogunk.

Ekkor Juli belebokszol a tükörbe, véres kezét nézi, ahogy csöpög a padlóra. Felemel egy cserepet, kíváncsian megkarcolja a hasát. Jaj, fáj, mondja gyerekhangon, eltorzult arccal sziszeg, újra vág, odafordul hozzánk, Miki mellkasán húzza el. A kibuggyanó vércsikot lenyalja. Odalépünk mi is, felvesszünk egy-egy darabot, aprókat nyessünk magunkon, majd egymást kezdjük el kaszabolni. Megfogom Juli fejét, és rányomom az ölemre, megérezem Mikit hátulról magamban. Kis idő múlva kimerülten esünk össze, hempergünk tovább vidáman, hörögve. Kezembe akad egy zsinór, a ködön át tudatosul, a gépe az, kirántom. Azt hiszem, ideje volt, nem szabad bekapcsolva hagyni túl sokáig. Hosszú idő óta erről eszembe jut Dóra. A kábelt Miki nyaka köré tekerem, úgy feszítem hátra a fejét, aztán megrakom keményen, közben a hátát csapkodom a műanyag köteggel. Már csak szédelgünk, mindannyian az eszméletvesztés közelében lehetünk, ez a totális kimerültség állapota, nem tartottunk egy perc szünetet sem. Kiszáradt a szám, valaki magasról bort önt arcomra, egy test lezuhan mellém.

Arra ébredek, hogy a földön fekszem, szemét, összetört bútorok, üvegcserepek között. Gyengéd ujjakkal simít rajtam végig a hűvös levegő bársonyos huzata. A többiek magzatpózban a földön, halkan alszanak. Felállok, hogy átmenjek a konyhába főzni egy kávé. Megfogom a dobozt, viszem magammal. A bordám sajog, mintha előző éjszaka végig futottam volna. Az izmaim feszülnek, olyan, mint amikor szakad, lábam között láthatatlan vas-kéz szorítása, hátranyúlok, mindenhol égő érzés. A szám felrepedt, dagadt, számtalan apró felszíni vágás borít testszerte. Kávéillat, ami elnyomja az izzadság és a szex szagát. Hideg van, a farakáshoz lépek, mellette jókora fej-sze. Begyűjtök, kellemes meleg támad. Megérkeznek ők is, szótlánul ülünk a konyhában, csak a cigaretta pattogó hangja, a kövön megcsúszik a szék lába. Meztelenek vagyunk, mocskosak, véresek. A srác a semmibe mered, a csaj néha óvatosan, mosollyal a szája szélén rám pillant, közben liluló oldalát fogja. Srácok, hát nekem mennem kell, szólalok meg, és a lányra kacsintok. Miki hirtelen felpattan, eldobja a cigit, vörös parázs száll. Felkapja a baltát, felénk fordul, feje felé emeli. Gyorsan Julira nézek, aki kaján mosollyal figyeli. A fiú tekintete hidegen villog, egészen közel lép hozzám, végighúzza ujját a szerkezet tetején tátongó repedésen, majd felnevet. Jó, akkor gyertek el Dórával legközelebb, nyalja meg a szája szélét. Juli kuncogni kezd. Nem hiszem, hogy el tud jönni, de elhívok akkor másokat, mondom. Hallgatunk, a lány töri meg a csendet: Tényleg, mi van Dórával? Építettem más gépeket is, amikről még nem beszéltem, felelem suttogva.

KÉZFOGÁS A SÖTÉTBEN

Ha egy művészfilmet forgatnának
az életemről,
akkor ráközelítenének
a konyhában a mosatlan tepsire,
a vécében az üres szappantartóra,
a vízkőre a fürdőben.
Akkor lehetne rendetlenség,
kelhetnék úgy reggel,
hogy percekig csak magam elé bámulok,
akkor lenne romantikája
az izzadságnak,
átjönne az életérzés,
a reggeli kávé meg a cigi,
szájíz nélkül.

Ha egy művészfilmet forgatnának
rólam,
sokat gyalognék az Andrásyn,
hulló vakolatú épületek előtt.
A zebránál várnék a zöldre,
fejhallgató a fejemen,
és szólna valamilyen akusztikus
aláfestő zene, szöveg nélkül,
vagy olyan szöveggel,
mint ez a vers.
Csak úgy sétálnék a városban,
cél nélkül,
lenéznék a Lánchídról a Dunára,
és a kamera a vízre közelítene,
a sötét hullámokra,
csak annyira, hogy minden néző fejében
átsuhanjon a gondolat.

Tovább sétálnék,
azon gondolkodna a néző,
hogyan én vajon min gondolkodom.
Szemetes lenne minden utca,
talán egy csöves is megjelenne
az egyik jelenetben.

Igen, művészfilm kéne az életemből,
a művészfilm főszereplőjének
nem kell megfeszülnie,
és lehet bűdös,
sőt bűdösnek kell lennie.
Hordhatnám ugyanazt a pólót
két egymást követő nap,
jelentése lenne minden foltnak,
zsírosan lógna a hajam a szemem elé,
nem kéne látnom.
Lenne egy másik fésületlen,
egy fésületlen fiú,
aki azt mondaná, még sosem ismert
olyan nőt, mint én,
nő, így mondaná,
és akkor tényleg nőnek érezném magam.
Lenne egy félreértés,
valami végzetes hiba,
amit vagy én követek el,
vagy ő,
és amit vagy ő bocsát meg,
vagy én.
Utána lenne
egy ízléses szexjelenet,
csak az izmos háta látszana,
nekem meg az arcom,
a combom,
a kulcscsontom,
aztán ráközelítene a kamera
összekulcsolt kezeinkre a lepedőn.

A Tabán moziban vetítenék a filmet,
a használtharisnya szagú teremben.
Egy lelkes irodalomtanár
elvinné a gimis osztályát,
és végigizgulná
az ízléses szexjelenetet,
mert nem tudná, hogy ízléses lesz.
Az egyik lány
végig a mellette ülő fiút nézné,
ahogy a városban sétáló
montázsom megvilágítja az arcát,
arra gondolna ez a lány,
hogy szeretne olyan lenni, mint én.
A fiú pedig reménykedne,
hogy valahol valaki rám lő,
vagy kirabolok egy bankot,
vagy legalább kicsit kivillantom
a mellemet.
Csalódottan menne haza mindenki,
a lányt nem vették észre,
a fiú nem látott mellbimbót,
az irodalomtanár azt remélte,
lesz valami üzenete a filmnek,
amiről majd lehet beszélgetni a fakton.
De nem lenne üzenete,
csak én,
meg a beszáradt csetres,
a szélben táncoló függöny,
a metrólejárón a mozgólépcső,
a misztikus hajléktalan,
csak én,
meg az a kézfogás a sötétben,
ami sosem történt meg.

ÖSSZENÓVE

Éjszaka elhagyjuk egymást.
Néha hozzám érsz, és én hozzád,
vagy nagyokat ráng a lábad,
felébresztesz, és nem tudok elaludni többé.
Rémülten keresem pulzusod,
ha nyitott szemmel alszol.
Ugyanazt esszük,
reggelire, ebédre és vacsorára,
ülünk a kanapén egymás mellett,
a gyomrunkban ugyanaz a kaja úszik,
ugyanolyan szaga böfögésünknek.
Ruháink összegabalyodnak,
fogkeféink összeérnek,
sörte csúszik a sörtébe,
vérző ínyünk a tükörben egymásra mosolyog.
A szagunk is ugyanolyan,
az öblítő, a fogkrém, a közös tusfürdő.
Az időt én tartom számon, a pénzt te,
a napok egymásra tekerednek naptárainkban,
dupla karácsony, dupla húsvét, dupla anyák napja.
Ugyanakkor alszunk el, és ugyanakkor kelünk,
és mégis,
te csavarokról álmodsz, és soha le nem merülő akkus fűrógépekről,
én pedig az első szerelmemről, és arról a bokorról az iskola
udvarán.

ZAJLÁS

mezítláb állni
egy tócsában, csak mert tükrözi
az eget, kulcsot
adni egy házhoz, amit
magadból építettél.
zajló jégidők
lüktetnek óceánok
szíve alatt. nézem,
ahogy alszol, a karod meder,
kerítés, ölel,
én vagyok a kert, amit.
kertkapu nincs.
ittmaradt ruhák,
amikből kihűlt a test.
számolod, hány nap kell,
hogy eltűnjön belőlük az illat.
kanócrészletek, gyertyaelűzés előtt.
ami most van. egy levegővel eltűnik.
mint a hajnal, ami újra és újra
megpróbálja meggyújtani az eget.
vékony üveg, amit ujjaid
addig szorítanak, míg az beléjük nem vág.
mégis tartod, mert fény törik benne.
hányféle zuhanás
várhat még ránk.
a szíved apró város,
utcái zajlanak, ahogy átalakul:
sötét sikátor, aranyló tér,
közben attól rettegsz,
az téved el benne,
akit hazavársz.
mint madarat engedni
zárt szobába, nézni, ahogyan verdes,

ablaktól ablakig,
szeretni, sétálni
a peremen, ahol minden lépés
zuhanással fenyeget,
ez az egyensúly
tart életben.
biciklikerek surrognak mellettünk,
hirdetések futnak, égig érnek a lámpák,
a nyár emléke bennünk hajszáler. maradhatnánk.
hűvösen, mint a hajnal, ami sosem kérdezi,
akarod-e, hogy felébresszen.
vagy csak vegyük végre tudomásul,
hogyan ez az egész
a lehetünkől eltűnik.

JÉGVIRÁG

Elengedni könnyű a szatyor fülét,
mikor a piacról érsz haza,
még mielőtt az magától szakadna el:
a két kiló krumpli rohadt felét,
azt, hogy nincsenek disznók,
nincs kinek adni.

Elengedni könnyű az udvart,
a kertet, a gyerekkort – beköltözni egy
instant lakba, ahol a lépcsőház nyelősövéből
nem foghíjas telkek, hanem külön
életek terei nyílnak, azokból külön szobák.

Elengedni könnyű a kontrollt
a távfűtés felett,
kapaszkodni az összkomfortba:
kapcsolj ritkábban villanyt,
hideget egyél,

vagy egymás vizébe feküdjeteK
hosszú zuhanyzások helyett.

Felengedni könnyű
a távfűtés mellett,
esélyük sincs ablakon
a jégvirágoknak.
Áttetsző családfaerezet.
Átengedni könnyű
szobákon a telet,
amikor az ablakszárnykeret
lefele gravitál,
a huzatban emlékek jelene lesz a tér,
mint a száj, ami már nem zár vissza,
csak mondja, amit mondanía kell.
Szökik a hó, ahogy az előző generációk
szöktek át a zárhatatlanná edzett kapun.

Megengedni könnyebb, hogy vezessenek,
csak vezessenek lekapcsolt villany mellett
végig a külön szobákat összekötő folyosón,
ne lásd, hol szökik belőled a hó,
a jelen hol olvad fel a múltban,
csak jöjjön valaki, aki rögzíti és rád zárja
az ablakszárnyakat.

A CSEND NYOMTATÁSI KÉPE

Lábunk alatt porlad a világ,
aminek a végén senki sem tapsol,
de lesznek, akik akkor is mondják,
ez nem elég, nem elég jó,
nem így
kellett
volna
élni.

És akkor mondanánk
szavakat, amik már rég
elfelejtettek
minket,
bizonyos térből nehéz
állítmányhoz rendelni
az alanyt.

Ahol nemcsak a tárgyak
súlytalanok, tárgytalan
minden. Bármilyen
váróban ülni
elfelejtett
időpontként,
mikor hangosbemondó recseg:
négyeszázetyest várják,
várják a hatszázhatvanhatos rendelőbe,
de időbe telik, mire
rájössz, hogy itt
ez a neved: négyeszázetyes,
és éppen örülnél, hogy hívnak,
hívnak valahogy, és várnak,
várnak is.

De akkor már a négyesszázkettediknél járunk.
Egy körből kimaradtál,
ami az életben
azt jelenti,
hogy az összes
többiből is.

Reggel óta olyan váróban
ülsz, ahol senki
nem ismeri
a neved.

Feltettem ezt
a világlágert,
tű alá időtlen
bakelit. Nincs
semmi,
ami ne lenne
már itt.

Forgatod
magad, forgatja
magát,
tű elkapott
dallamon, hangok
mértánán lehetsz
az origó.

A csend tartogat
valamit, üres
kottaállapot. Hordozza
a zenét, anyát a gyermek,
gyermeket az anya. Végtelen
ismétlés, hangok
mértana. Üreskotta-
állapot, állapotosság. A csend
hordozza,
anyaggyermek, gyermekanya.

Üres kotta a csend
nyomtatási képe.
Moduláció. Egy
nyolcad szünet más-más
környezetben a várakozás.

Feltettem ezt
a világlágert, tű alá
időtlen bakelit,
forgatja magát, mintha minden
elfelejtett szó visszhangja

volna a csend,
tartogat valamit,
valahol valaki várja, hogy ne legyen
elég jó.

És ez lesz a refrén, amiben minden ismétlés
új értelmet nyer,
egy nyolcad szünet más-más
környezetben,
ahol nincs semmi, ami ne volna
már itt.

NEM ADOM A FIAMAT!

Olenka egy régi ukrán népdal szövegét mormolta-dúdolta, már napok óta az járt a fejében, *elviszlek messze innen, nem lát meg senki téged, mikor már nem leszel*, közben előre-hátra imbolygott a felsőteste. Erővel préselte ki magából a hangokat, és egyre távolabbról figyelte magát, mintha nem is ő volna, aki néhány nappal ezelőtt nézte, amint a fia szemében végleg kialszik a fény. Egy órát kapott a gyermekjóléti szolgálatától, az idő alatt végre is hajtott mindent. Annyiszor lepergett előtte a jelenet, irányítania sem kellett, szinte önállóan mozgott a keze. Még a legelején, amikor csupán egy gondolatvillanásnyi időben végigpörgött előtte a művelet, attól kezdve, hogy belépnek a lakásba, rögtön a konyhába tartott, és már vette is ki a kést a fiókból, aztán ahogy telt-múlt az idő, egyre többször látta magát, amint a beszélgetésük legváratlanabb pillanatában egy természetes mozdulattal a fiókhoz lép, mint aki szalonnát vágni készül, kiveszi a kést a helyéről, és elindul, hogy elvágja vele Makus torkát.

Háromszor ismételte el, *mikor már nem leszel*, összepréselt szemmel, homlokát ráncolva, mint akinek nem jut eszébe a második versszak, és erősen koncentrált, hátha a refrén majd visszahozza az emlékeit. De nem gondolkodott, gépiesen csak azt a két utolsó sort mormolta-dúdolta, esetleg külső szemlélőnek tűnhetett volna úgy, hogy töri a fejét a folytatáson, ahhoz kell hívószónak a refrén.

Olenka, neked is nagyon szép hangod van, a következő kórusműnél majd te fogsz szólót énekelni, ígérte meg a karvezetőjük még kisiskolás korában, mikor Olenka csalódottan vette tudomásul, hogy a nála pár órával idősebb ikertestvérét, Jakilinát választotta a tanárnő. Mély nyomot hagyott benne a csalódás, mindig nehezen türtőztette magát, hogy a legapróbb kudarc láttán ne rohanjon neki a vakvilágnak, mint ahogy annak idején az osztályteremből is kirohant. Most is indult volna, kezét önkéntelenül a szája elé kapta, nehogy hangosan törjön ki belőle a zokogás, Jakilina, Jakilina, te mindig mindenben jobb voltál nálam. Mindig mindenre őt választották, Olenka meg csak nézte, ahogy Jakilina sugárzó arccal repül, csak úgy lobog utána a két szőke hajfonata, mintha láthatatlan kéz vezetné, különben nem is volna képes fölemelkedni a kislány testéhez mérten hatalmas súlyával.

Jakilina és Olenka frissen szerzett jogosítványukkal húszévesen először próbálhatták ki apjuk autóját. Felváltva vezettek, és amikor másodszor került Jakilinára a sor, egy hirtelen fékezéssel villanyoszlopnak csapódtak, Olenkának eltört a szárcapocscsontja, Jakilina pedig olyan súlyos fejsérülést szenvedett, hogy utána három hétig kómában volt, aztán nem is ébredt fel többé.

Könnyebb lett volna, ha Olenka magát okolja a balesetért, de még álmában is az a fiú jelent meg előtte, aki miatt Jakilina fékezésre kényszerült. A téren rúgták a labdát, valaki túl messzire lőtte, kigurult az útestre, az a tízéves forma fiú szaladt utána, és mivel eléjük került volna, Jakilina önkéntelenül félrerántotta a kormányt, a fék helyett a gázra lépett, és így még nagyobb erővel csapódtak neki az oszlopnak. Jakilina nem volt bekötve. De Olenka sem.

Éppen tíz éve most ennek a balesetnek. Olenka álmában sokszor újraélte, látni vélte a rémületet a fiú arcán, ahogy szalad a labdáért, és egy tizedmásodpercnyi időre azt hiszi, el fogják ütni. Nem is a csattanás, hanem a fiú rémült pillantása jött elő mindig, ugyanúgy, egyetlen kimerevített képkockában, utána rendszerint fölébredt, erre szabályosan kényszerítette magát álmában, mert ami az egészben a legborzalmasabb, eleinte itt még nem is ért véget az álom. Mintha súlytalanná válva kiszállna az autó szélvédőjén keresztül, egyenesen a fiú felé tart, és éles késsé változott keze egyetlen mozdulatával elvágna a torkát. És ahogy odaért hozzá, a fiát, Makust ismerte föl a fiú arcában.

Nem sokkal Jakilina elvesztése után férjhez ment. Maga sem tudta, mit remél a nővére vőlegényétől, nem is éltek hosszú ideig együtt, ebben nyilvánvalóan az is komolyan közrejátszott, hogy Olenkán mind jobban elhaltalmasodott a betegség. Eleinte a terhesség utáni depresszióknak vélték, de sohasem derítették ki, mi az oka, őt meg legbelül folyton gyötörte a kimondhatatlan önvád, hogy nem képes Jakilina helyett úgy élni, úgy szeretni a férjét és a fiát, ahogyan ő tehette volna. És csak jöttek, jöttek a kényszerképzetek. Aztán kitört a háború, a férjét besorozták, Olenka pedig a fiával és a nagynénjével együtt elmenekült az országból. A befogadó tengerparti kisváros hiába viszonyult hozzájuk olyan nagy megértéssel, türelemmel és szeretettel, a változás csak rontott Olenka állapotán.

A gyermekjóléti szolgálat munkatársa egy idő után úgy látta jónak, ha Makust intézeti gondozásba veszik, és heti néhány órára korlátozzák az időt, amit édesanyjával tölthet, de azt is szigorúan a szolgálat munkatársának felügyelete alatt. Úgy tűnt, Olenka hálás a találkozásokért, és egy idő

után Makus sem panaszkodott már, mint korábban, mielőtt elvették az anyjától, és a találkozásokat felügyelő munkatársuk sem látott okot rá, hogy lazítsanak a szigorú ellenőrzésen, egy-egy rövid sétára elengedték vele a fiát. A közeledés jót is tett Makusnak, vidámabbnak, kiegyensúlyozottabbnak tűnt utána. Semmi okát nem látták, hogy egy-egy órára kettesben maradjon az anyjával.

Makus temetésére összesereglett az egész falu, maga a püspök celebrálta a gyászmisét. A búcsúztató után a polgármester asszony hazafelé menet megjegyezte a szolgálat vezetőjének, Makart ugyan nem támaszthatjuk föl, de bízom benne, hogy az igazságügyi elmeszakértő majd kideríti, mi állhat a szörnyű tett hátterében. A szolgálat vezetője bólogatott, de legbelül kételkedett, vajon kiderül-e valaha is, hogy kinek szólhatott az a mondat, amit Olenka a házuk erkélyéről kiáltott bele a kisváros csöndjébe akkor délután. Nem adom a fiamat!

ÖZVEGY ÉS FELESÉG

Mit hazudozok itt összevissza? Miért nem mondom ki, bár haltál volna meg te is? Nekem fáj az igazság? Nem bírom a terhet? Hát nemcsak annyit tesz rá az emberre az Isten, amennyit elbír? Ne legyek már ennyire álszent! Ha egyszer ez van, akkor ez van. Nyugodtan irigyeljem Emmát. Két és fél év boldog házasság után eltemetheti ünnepelt szobrász férjét, fürödhethet a dicsfényben, rendezhet kiállítást Miklós több ezer kispasztikájából, amit szakmáiban gyártott. Én meg viselem a sorsomat. Mennyivel könnyebb Emmának! Mondjam ki végre legalább itt a tükör előtt. Miklósnak egy pillanat alatt vége lett. Bár ki tudja, egyedül volt otthon, senki se látta, hány percbe telt, talán csak mondják, hogy nem szenvedett sokat. Emma épp úton volt, Meggyesegyházán járt a szüleinél, idős édesanyja, édesapja várta haza húsvétra. Idős. Hm. Mennyire relatív. Apja pont öt évvel idősebb Emma elhunyt férjénél. Az anyja meg másféllel fiatalabb. De ez most lényegtelen. Emma szerencsés. Akkor is, ha csak két és fél évet élt boldog házasságban Miklóssal. Mi az a két és fél év az előző tízhez képest, amíg csak titokban találkozgattak? Méltó lezárása annak az elmúlt tíz boldog időnek. Én meg itt vagyok, harminc év házassággal a hátam mögött, a roncs férjemmel, aki

jóformán már a vécére se tud kimenni, és csak a Jóisten tudja, hogy ez az állapot így meddig fog tartani.

Holnap találkozom Emmával. Igyekszem részvétet sugározni, bár inkább irigylem. Hamar túl fog jutni a fájdalmán. Ott lesz neki vigasznak a tudat, hogy jobb így, mintha Miklós életben marad, esetleg fél oldalára lebénulva, tudatvesztetten vagy mozgásképtelenül. Itt leszek neki példának én. Hiába van itt a férjem, olyan, mintha itt se volna. Nem lehet vele megbeszélni semmit, mindenben ellátásra szorul, nem tudok vele elmenni kirándulni, sétálni, utazni, olyan helyzetbe kerültem, mintha egy sérült gyereket kellene ápolnom életem végéig. Mondhatja, hogy most nagyon fáj, de Miklós talán egy percig sem szenvedett. Annyi ideje se maradt, hogy végigperegjen előtte az élete. A boncolás megállapította, hogy az aneurizma rögtön végzett vele. Belépett a műterembe, és ott esett össze, a készülő szobra előtt. Milyen jelképes halál! A megfeszített Krisztus szobra előtt. Már nem fog igazítani rajta. Állítólag azon akart még dolgozni. Most már csak ki kell önteni.

Nem tudom sajnálni Emmát. Én is ugyanúgy odaállok majd elé, mit a többiek, őszinte részvétem, mondom majd, aztán ha magunk között leszünk, talán még azt is hozzáteszem, hogy jobb így, mintha itt marad neked nyomorékon, magatehetetlen betegként, egész életére megkeseredett emberként, ha egyáltalán föl tudja fogni, mi történt vele, és nem növényi létre kárhozottatott beteg marad örökre. Tehernek a nyakadon. Semmiben nem számíthatsz rá, semmit nem tudsz vele megbeszélni, mert csak a maga bajáról képes, ha egyáltalán képes kommunikálni veled. És nem, nem tudom sajnálni Emmát. Nagyon igyekszem, de nem megy. Egyre jobban eluralkodik rajtam, esz a sárga irigység, hogy neki sikerült, én meg itt vagyok ezzel a teherrel a nyakamon. De megvert az Isten. Csak azt kaptam a sorstól, amit megérdemeltem. Azt akartad, hogy örökre a tied legyen? Hát tessék, itt van, most viheted. Betegesen vigyáztál rá, nehogy valaki ránézzen, nehogy valaki felhívja, nehogy valakivel találkozzon, aki majd elszereti tőled, mert akkor neked véged. Nem létezett más, csak ő. Mentél utána, mint egy kiskutya, amikor először nem jött haza időben. Emlékszel erre az esetre? Ne legyünk naivak! Láss tisztán! Emma sorsában most a magad elrontott sorsát irigyled. Emma csak kiélvezte, kimaxolta, két kanállal zabálta, amit lehetett. És te most ezért irigyled. Mert neki volt ereje változtatni, amikor úgy érezte, elviselhetetlen, amiben él. Emlékezz csak vissza, mit mondott neked a szingapúri kiküldetésed előtt. Menj egyedül, hagyd szépen itthon a férjedet. De nem, te ragaszkodtál hozzá, hogy vigyed, mert attól féltél, ha itthon marad, még valaki majd elszereti tőled. Legszívesebben a derekadhoz bilincselted

volna, hogy mozdulni se tudjon nélküled, és most Emmát irigyled? Szégyellhetnéd magad!

Hah! Nem szégyellem. Legalább magam előtt ne kelljen. Vagy pont magam előtt kellene? Hisz mások előtt én vagyok az önfeláldozó mintafeleség, aki szép házasságban leélt harminc évet a férjével, és nem hagyta magára a bajban, kitart mellette, ápolja betegségében. Emma meg a csapodár asszony. Na jó, talán nem így mondják, nem is használják már ezt a szót, kikopott a köznyelvből, olyan operettesen hangzik. Emma bátor volt, fölállt, amikor elérkezett a pillanat, amikor már nem a javát szolgálta a kapcsolat, amikor már nem volt tovább, nem tudtak fejlődni benne, te meg azzal áltattad magad, hogy kitartasz a beteg férjed mellett. Az álságos felebaráti szeretet, a házastársi hűség. Nem is folytatom, mert megint eljutok arra a pontra, ahol már fájni fog. Hogyan tudhatnám szeretni magamat, amikor olyasmiket követtem el, amit megbocsátani nem lehet? Márpedig ha teljesen őszinte akarok lenni magamhoz, akkor el kell ismernem, hogy gyalázatos dolgokat követtem el. És még én játszom a mártírt. Emmával takarózom. Emmát irigylem. Akkor is irigyeltem, amikor meg merte tenni, amit én nem.

Ha nagyot akar lépni az ember az életében, akkor arra mindig van egy megfelelő pillanat. Aki azt elmulasztja, örökre elszalasztotta a lehetőséget, mert egy következő pillanatban már nem teheti meg ugyanazt a lépést. A folyóhoz hasonlóan az élethelyzete is folyton változik. Az a pillanat már sose jön el, legfeljebb magyarázatokkal áltathatja majd magát, hogy miért nem tette meg. Én így jártam. Hivatkoztam mindenre, gyerek, munka, szülők, ahelyett, hogy arra szorítkoztam volna, ami nekem fontos. Hogy én hol vagyok abban a pillanatnyi történetben. Ehhez más fej kellett volna, nem az enyém. Az én hazug önképem, világszemléletem, helyzetértékelésem, bármicsodám.

Szépen nézünk ki. Átmegyünk önostorozóba. Az önsorsrontó önostorozása. Elmúlt a nagypéntek, nem tudok láncokkal, mezítláb vezekelni. Ha megtenném se hinnék a gyógyító erejében. Aki megteszi, önfeloldozó, annak nincs is szüksége másra. A pusztá tény, hogy végigment a városon a láncos körmenettel, megtisztulást hoz neki. Pedig ha mélyen magába nézne, szembesülnie kellene a pokolnál is sötétebb, kékköves, bűzlő mélységekkel. Sajnos én még ott nem tartok, úgyhogy holnap mély részvétellel a tekintetemben, tényleg halálosan őszintén fogom mondani Emmának, hogy hidd el, jobb ez így. Miklósnak is, neked is.

Szócs Margit

LASSAN TÖLTŐDIK A HOLD,

már tudom,
szarvas hiba volt
inni lábnyomodból,
felszívódik az út,
nincs többé irány,
előttem bogáncs nő,
holt nyelvre vált
az útvonaltervező,
a sarkon túl
befeje fordulok,
szavaim lázadnak,
visszaszólnak,
visszhang-bolygók
ütköznek sorra;
a domb hátán
zuhogó fényben
régen volt nyár
bontja szirmai –
derékig állsz
a tengervízben,
arcodon
sirályszárnymosoly,
a halál neked bagatell,
mondod,
keményebb csapást
is túlélte már –,
tekintetemben
korallzátony,
az önámítás
heveny lobogása,
mielőtt alábuksz,
még hozzáfűzöd,
hogyan szolgasors az is,

ha belerabulsz
a szabadságba –
langyos szél cikáz,
meztelenre
vetkőzik az erdő,
innen már könnyen
hazatalálok,
messzire világít
homlokom.

MOST PIHENEK,

fekszem az ágyon,
azon tűnődöm,
milyen jó, hogy végre
lazíthatok,
eddig hiába is
próbáltam volna,
egyszerűen
nem volt mikor,
nem értem rá,
minden pillanatban
volt valami,
még csak ez,
még csak az,
soha nem lehet
abbahagyni,
de lám,
mégis sikerült,
hihetetlen,
fekszem az ágyon
anélkül,
hogy beteg volnék,
csak úgy,
semmittevésből,

és arra gondolok,
végre nem lótok-futok,
itt fekszem, mint
elhajított seprű,
padlón virító szemét,
kicsomagolatlan szatyor,
szennyesruha-halom,
asztalon bűzlő
mosatlan edény,
heverek a heverőn,
mint kicsavart
felmosórongy,
vasalatlan ruha, vagy
légypiszok az ablakon,
miközben
minden erőmmel
azon vagyok,
arra kaparok,
hogyan az isten szerelmére,
semmiképpen,
egy másodpercre se,
az életem árán se
feledkezzem meg arról,
hogyan pihenek.

NE HÚZD KI

a fiókot!
Tudod, mennyire idegesít,
árad belőle múltam szaga,
hiába tömtem tele naftalinnal,
levendulával,
áthatol mindenben.
Kellene egy jó zár rá,
vagy inkább bombabiztos lakat

két elveszített kulccsal;
de talán jobb lenne egy új lakás,
ahol virágot hajt az üresség,
s ahová csak lehúzott cipővel
engedem be magam.

OSZTÁLYTALÁLKOZÓ

Csütörtökön, nagyszünetben megcsörrent a telefonom. Ismeretlen számról hívtak.

– Szép jó napot, tisztelt tanár úr! – csicseregte a fülemben egy üde női hang. – Ugye még tetszik emlékezni ránk?

– Még szép! – vágtam rá kapásból, elejét véve a kínos találgatásoknak. Egy tanár legyen magabiztos, akkor is, ha momentán nem áll a helyzet magaslatán.

– Azért hívtam fel a tanár urat, hogy az osztály nevében meghívjam a húszéves osztálytalálkozónkra.

– Mikor, ha szabad érdeklődnöm? – tettem fel a kérdést didaktikusan tagolva, s közben lázasan gondolkodtam, hogy kikről van szó.

– Szombat reggel tíz órától – skálázta a beazonosítatlan hang. – A Cések is akkor tartják.

– S miért csak ilyen későn szólnak? – elégedetlenkedtem hivatalból.

– Mert csak mostanra sikerült összetrombitálni a társaságot, s nem akartuk közben feleslegesen zavarni a tanár urat – trillázta a vonal túlsó végén a búbajos hang. – De annál inkább várjuk már az osziórát, hogy felidézzük közös emlékeinket, és beszámoljunk életünk alakulásáról! Szóval számíthatunk a tanár úr becses jelenlétére?

– Rám mindig számíthatnak – vágtam rá piacos jelmondatomat. – El sem tudják képzelni, hogy az évek során hányszor gondoltam magukra...

Aznap a garázsban tüzetesen átvizsgáltam archív gimis cuccaimat (egy bőröndnyi van belőlük, akkurátusan szortírozva), de a keresett osztály relikviáinak nyoma sem volt. Lefekvés után sokáig forgolódtam nyugtalanul az ágyban, míg végre sikerült elaludnom.

– Én név szerint emlékszem a katonáimra! – förmedt rám álmomban Napóleon, marsallbotjával dühösen hadonászva. – Milyen osztályfőnök vagy te, hogy elfelejtetted a volt diákjaidat?!

– Nem egészen így van, Felség – próbáltam tiszteletteljes hangnemben finomítani a császár elnagyolt állításán. – Inkább úgy fogalmaznék, hogy egy idő után nem mindeniknek jut eszembe a neve, vagy összekeverem őket...

– Takarodj a szíнем elől! – mért végig megvetően. – Egy ilyen semmi-rekellőre hogy bízhattak annyi osztályt?!

Verejtékben fürödve riadtam föl. Tényleg, miért vállaltam be futószalagon annyi osztályfőnökséget, tettem fel végre magamnak a lelkem legmélyén tárolt kérdést, amit még az iskolapszichológussal sem osztottam meg. Élveztem volna? Bizonyítani akartam? Sorra megdönteni a *Szent Ignác Római Kath. Főgimnázium* legendás öregjeinek osztályfőnökségi rekordjait? Vagy a direktori trónuson egymást követő feljebbvalóim vettek volna rá? (A gyakorló tanárok tudják, hogy miről beszélek, a kívülállók viszont elképzelni sem tudják azokat a rafinált manővereket, amelyekkel vezetői továbbképzőkön élesített igazgatóink simán elérik, hogy utasításaikat saját választásunkként könyveljük el.) Egy-két osztállyal talán még megbirkózott volna a hosszú távú memóriám, de egymás után kilenc azonos profilú osztály túl soknak bizonyult. Ráadásul valamennyi ugyanabba az osztályterembe járt négy kerek esztendőn át, s én szemrebbenés nélkül mindenik színe előtt ünnepélyesen kijelentettem, hogy pedagógusi pályafutásom kétségtől legjobb osztálya volt. Mi mást mondhattam volna nekik a ballagás előtti utolsó osztályfőnöki órán? Hadd örvendezzenek ők is egy kicsit, mielőtt rájönnek, hogy valójában milyen is a nagybetűs élet! Szóval a kilenc osztály egyetlen osztállyá folyt össze az emlékezetemben.

Reggel aztán, iskolába menet, végre rájöttem a megoldásra: az osztálytablóval gyerekjáték lesz beazonosítani az osztályt. Persze a szünetekben gyanús lett volna végigvizsgálni a tablókat, a kollégák rájöttek volna, hogy nem csupán az esztétikai élvezet miatt teszem. Viszont negyedórát könyörögtem a titkárságon, keressék ki az archívumból a húsz éve végzett D osztályom katalógusát, hogy a másnapi osztálytalálkozón nosztalgikusra hangolt névsorolvasást tarthassak.

– A raktár legmélyén találtam rá – nyomta a kezembe a titkárnő utolsó óra előtt a kifakult, töredezett fedelű, egérszarral dekorált iskolai dokumentumot.

Az osztálytalálkozó előkészítésére hivatkozva délután ott maradtam az iskolában. Hosszas keresgélés után végül megtaláltam az osztálytablót. A padlásfeljáró mellett lógott a falon, karnyújtásnyira egy békésen sziesztázó denevérkolóniától. A tabló alján díszelgő kalligrafikus szignóra meredve, hirtelen világosság gyúlt az agyamban: ez volt az a fényképész, aki égre-földre esküdözött, hogy az általa készített fekete-fehér tablóképek soha nem fognak megsárgulni. Arról viszont egy árva szót sem ejtett, hogy idővel megkékülnek. Márpedig a diákok portréi, szerény személyem gondosan retusált képmásával egyetemben, mint egy alacsony költségvetésű horrorfilm plakátjáról, a kék hátborzongató árnyalataiban néztek farkasszemet velem.

A prostituált életbe, fogalmaztam a vizuális sokk ellenére is dicséretes viszfogottsággal. (Egy pedagógusnak extrém helyzetekben sem szabad megengednie magának a trágár szóhasználatot, máskülönben a munkaideje nagy része intenzív káromkodással telne el.) Miután túltettem magam a váratlan traumán, kihoztam egy széket a szomszédos osztályból, leültem a tábló elé, s addig néztem minden egyes képet, s ismételtettem a hozzá tartozó nevet, amíg az emlékezetembe nem véstem valamennyit.

Másnap már fél tízkor a Gimiben voltam. A tanári ablakából lestem, amint az egymás után érkező vendiákok márkás, vadonatúj verdáikkal beállnak a tanári parkolóba az én matuzsálemkorú, többször újraélesztett Dacia Loganom mellé. Hónom alatt az ütött-kopott naplóval, pontban tíz órakor léptem be az osztályba. Első pillantásom az asztalra esett. Az aranyszínű szalaggal átkötött, méretes ajándékdoz láttán jólesően dobbant meg a szívem. Mégsem volt hiábavaló lelkiismeretes készülődésem! Aztán az osztály felé fordultam. Bizony, az idő múlása rajtuk is alaposan meglátszott, állapítottam meg, de ez a tény ahelyett, hogy megnyugtatót volna, szorongással töltött el. Uramisten, hogy fogom így felismerni őket?! A napló segítségével valahogy csak eligazodom rajtuk, lépett aztán működésbe túlélési ösztönöm, mely oly sokszor átsegített pedagógusi pályafutásom extrém helyzetein.

– Szép jó napot, kedves vendiákok! – álltam a padok elé. – Örvendek, hogy végre összejött ez a várva várt osztálytalálkozó. Annak viszont még jobban, hogy a naplótokkal ellentétben rajtatok cseppet sem fogott az idő – tegeztem le őket, hogy a szavaim hitelesebbnek tűnjenek. – Nos, kezdjük a rituális névsorolvasással – ütöttem fel a viharvert katalógust, és olvasószemüvegemet az orromra biggyesztve a megsárgult lap fölé hajoltam

– Ne fáradjon, tanár úr! – csicseregte egy női hang. – Ez itt a C osztály, a maga osztálya egy emelettel fennebb van.

H MINT HELYETTESÍTÉS

Tisztán emlékszem, amint azon a hajdani reggelen tanácstalanul toporogtunk a tanári lepedőnyi órarendje előtt.

– Mit nem értetek, kollégák? – krákolta a hátunk mögött Szivar. – Azok a *h* betűk ott, a lyukasóráitok négyzeteiben a helyettesítési kötelezettségeiteket jelölik. Mint látjátok, s. k. írtam be valamennyit, s ha valaki nem tartja

be, annak bizony adminisztratív* következményei lesznek – villantotta ránk hiúzos mosolyát. – *The show must go on* – tette még hozzá angolos eleganciával, mielőtt elslisszolt volna az igazgatói iroda irányába.

Attól a naptól új időszámítás vette kezdetét a *Szent Ignác Római Kath. Főgimnázium* életében: a személyre szabott helyettesítések sanyarú korszaka. Eleinte morgolódtunk ugyan, de amikor filozófia szakos kollégánk, az idült szórakozottságáról közismert Spinoza egy nagyszünetben a *h* betűt a kelleténél hangyányival hangosabban Szivar hülyeségének egyértelmű jeleként definiálta, minek következtében másnapról megkétszereződtek a lyukasórái, s általuk a kötelező helyettesítései is, nos, e felettébb kínos incidens után már magunkban is alig mertünk mérgelődni.

– Kollégák, nem tehetem, a Szivar módszerénél én sem találhattam volna ki jobbat – somolygott bajusza alatt Ásvány, az ősi iskola újdonsült igazgatója, amikor az első általa levezényelt gyűlésen testületileg javasoltuk hajdani helyettesítési stratégiánk visszaállítását.

Pedig mennyivel helyénvalóbb lett volna a mi módszerünk régi direktorunk diktatórikus rendszerénél! Mi ugyanis a korszerű pedagógia diákcentrikus elvéből kiindulva úgy gondoltuk, ha már a tanár hiányzik, a diákokat megilleti egy kis szabadidős foglalkozás. Hadd készülhessenek önállóan a ballagási ünnepségek felkent szónokai által vehemensen emlegetett, nagybetűs életre! Az A terv szerint lyukasóráinkon diszkréten leléptünk, mielőtt beküldhettek volna a hiányzó kolléga órájára. S ha, ne adj' isten!, mégis belebotlottunk a potenciális helyettesítőket kétségbeesetten hajkurászó igazgatóba, a B terv lépett életbe. Ilyenkor halaszthatatlan teendőkre hívatkoztunk: adófizetés, fogászati jelenés, csőrepedés a lakásban, váratlan vendégek érkezése stb. Nekem külön produkcióm is volt, egy igazi drámai gyöngyszem.

Igazgató (*kezét bizalmasan a vállamra téve*): Helyettesíteni kéne.

Én (*érdeklődést színlelve*): Már megkértél valakit?

Igazgató (*búsan*): Három kollégát is, de sajnos momentán sürgős tenni-valójuk akadt.

Én (*nővekvő felháborodást színlelve*): Rám nem is gondoltál?! Ezer örömmel bementem volna. Hiszen tudod, az iskola minden előtt!

Igazgató (*felcsillanó szemmel*): Akkor hát számíthatok rád?

Én (*mélyseges sértődöttséget színlelve*): Már megbocsáss, de ennyi bizalmatlanság láttán képtelen lennék rá. Örvendek, ha ilyen zaklatott lelkiállapotban a saját óráimat meg tudom tartani... (*Függöny*)

Meg sem fordult a fejemben, hogy a helyettesítés valaha is örömet fog szerezni nekem. Pedagógiai pályafutásom egyik, ha nem a legnagyobb sikerélményét. Azon az emlékezetes napon matek szakos kollégámat, Sinust kellett helyettesítenem.

A matekkal, lett légyen az algebra vagy mértan, mindig is hadilábon álltam. Általános iskolás koromban reáltudományokban járatos nagyapám oldotta meg a házi feladataimat. Kilencediktől azonban a feladványok az ő képességeit is meghaladták. Magamra maradtam a furmányos ábrákkal, egyenletekkel, szöveges feladatokkal folytatott küzdelemben, s bármennyire is igyekeztem, egy kukkot sem értettem maroknyi matektanárom, Trapéz magyarázataiból. Pedig ő aztán apait-anyait beleadott.

– Gyerekek, a ma-te-ma-ti-ka a tudományok tudománya – állt az osztály színe elé terpeszállásban, oly kéjjel ízlelgetve a szavakat, mint hosszas koplalás után medve a lépes mézet. – Íme, itt az újabb bizonyítéka! – folytatta mennydörgő üzemmódba váltva, s mutatópalcájával táblára írt krikz-krakszait kaparászta, miközben én az utolsó padban lapulva, legszívesebben láthatatlanná váltam volna.

Mondanom sem kell, hogy zsebpénzem nagy része a közeli templom perselyében landolt. Nap mint nap buzgón fohászkodtam a szentek gyülekezetéhez: járjanak közben porszemnyi személyem érdekében a Fennvalónál, hogy mentesítsen a feleltetés gyötrelme alól! A szentek azonban vagy kevesellték az adományaimat, vagy meghibásodott a mennyei kommunikációs rendszer, mert pár héttel az iskolakezdés után Trapéz tanár úr engem is kihívott felelni.

Rettegve néztem a féltáblányi feladványt, melyet a tábla másik felén nekem kellett volna megoldanom.

– Mire vársz?! – sürgetett a tanár úr biztatóan mosolyogva. – Ezzel a leheletkönnyű föladvánnyal csak nem töltjük el az egész órát?!

S ekkor váratlan ihlettől vezérelve megragadtam a krétát, és a lelki szemeim előtt villogó szám- és betűsorokkal teleírtam a tábla másik felét.

– Íme, a megoldás – fordultam a végén a katedra felé.

Trapéz tanár úr sírt. Mi az, hogy sírt?! Az asztalra borulva zokogott. – Hát ezt tanítottam én neked, fiam? – emelte fel a fejét könnyei fogytán. – Ez a ma-te-ma-ti-ka gyalázatos megcsúfolása.

Hogy csak egy évharmadban buktam meg, valószínűleg annak köszönhettem, hogy buzgó imáim végül mégiscsak eljutottak a Címzett fülébe. A következő tanévtől azonban a biztonság kedvéért átiratkoztam a humán osztályba, s matematikai aktivitásom a négy alpműveletre korlátozódott.

A fentebb említettek alapján azt hiszem, érthető, hogy némi szorongással mentem be Sinus matematika-informatika osztályába.

– A tanár úr ezt a feladatot hagyta fel – tolt az osztályfelelős gondterhelten egy papírlapot az orrom alá. – Meg kellene oldani órán...

Nahát, ez pont olyan érthetetlen, mint Trapéz tanár úr hajdani feladványa, néztem tűnődve az oldalnyi krikszkrakszokat.

– Nehéz? – tudakozódtak a diákok tapintatosan.

– Már hogy lenne az! – párolgott el egyszeriben a szorongásom, s éreztem, hogy eljött végre az én időm. A *kairosz*, ahogy az ógörögök nevezték a soha vissza nem térő, sorsdöntő pillanatot.

Felíratam a titokzatos feladványt a táblára, nehogy már belevétsek, majd kézbe kaptam a krétát, s a tábla másik felét repeső lélekkel hasonló krikszkrakszokkal írtam tele. Aztán a maradék krétadarabot az asztalra dobva, tanári felsőbbrendűségem tudatában végignéztem az osztályon. A diákok többsége döbbenten figyelt, de egyik-másik szemében a csodálat csillagcskái gyúltak.

– Csak hogy tudjátok, ez egy általam kidolgozott, alternatív megoldás – jegyeztem meg mintegy mellékesen. – Nyugodtan bemásolhatjátok a füzetetekbe. Kizárt, hogy hiba volna benne.

Nem tudom, hogy innovatív módszerem milyen visszhangot váltott ki reál szakos kollégáim körében, de tény, hogy azóta nem kell matekórán helyettesítenem, s egy ideje más tantárgyból sem igénylik a közreműködésemet.

Berényi Klára

OLVADÁS

Még csillog a jégcsap a vaskerítésen,
még zúzmaradiszben a cserjebozont,
rászállt a tavasz, s szanaszét szedi éppen,
és vissza ki fogja, ha már beosont.
Már röpköd a kép, mi mutatja jövőnket,
nem zsarnokom épp, de kifestve ege,
tócsán a cipőm, jege pöcre betörhet,
s felszínre kerülhet a tél szemete.

CINKE

Egy kékcinke is megjelent ma reggel
a szénfejű madárcsapat között,
a platánról a kőrisre szökött,
én percekig követtem a szememmel.

Ez legnyugodtabb része volt a napnak,
aztán szorongva gondoltam az éjre,
belém ragadt sötét álmhelyére.
Világlik már, akkor miért harapnak?

Sétálni mentem. Napfény és Nagyerdő
helyett vásár: zaj, emberek, nyekergő
verklis zenék együttes tarka pokla.

Ugráltam, mint cinke, itt-ott leülve,
szénszínű álmok elől menekülve,
rég nem találok itt tiszta magokra.

ÖREGASSZONYOK

Állsz térdig a vízben,
a lábfejedet nem látod,
a partról kiabál valakid.

Öregasszonyok sírnak,
a tó közepén bugyogón,
színjátészó buborék a szemük.

ABLAK

Lágy tejköd a szőke Tiszán,
felette a fák kopaszak,
rám raktak és betakartak,
köröttünk szülőszobaszag.
Még áll kicsikét ma a Föld,
lassabban is alkonyodik,
két szív ütemét keresi,
két seb panaszolja a „mi”-t.

KINDERLAND

Egyik sír, a másik enni akar, mindent felforgatnak a konyhában, a cukrot keresik. Adtam nekik lekvárt, de azt mondják, a lekváros kenyértől fáj a hasuk. Láttuk valakinél, aki szegényebb nálunk, hogy fogja a szelet kenyeret, megvizezi a csapnál, és cukorba forgatja. Azóta a gyerekek csak cukros kenyeret akarnak, beledugják az ázott kenyeret a cukros zacskóba, az egész vizes lesz, úgy idegesít. Elég, ha a nagy elkezd sírni valamiért, a kisebb is rögtön üvölni kezd, mintha parancsolnák neki. És vigasztalhatatlanul, hosszan sírnak mind a ketten, mint két farkaskölyök, akiket magukra hagytak az erdőben. Azt akarják ők is, hogy valaki vigasztalja őket, valaki figyeljen rájuk. Én is ezt akarom, akkor is, ha már nagy vagyok. Én is egy anyát akarok, aki itt van, aki főz nekem, kimossa a ruháimat. És ki is vasalja őket.

Tegyétek a szíveteket az ujjatok hegyére, és fújjátok erősen, amíg elrepül anyához, mondtam a fiúknak. És anya megsimogatja a kövér, mangóval etetett gyerekeket, és elképzeli, hogy mi vagyunk azok. Ugye Te is sírsz, és gondolsz ránk? És amikor kimosod a ruháskáikat, a természetes gyapjút, a természetes pamutot, a természetes selymet, ami hernyókból készül, a mi ruháinkra gondolsz-e, sok közülük ugyanolyan, az olaszok odaadják, hogy elhozd nekünk, miután elhasználták és elkoptatták őket. Ha a tesóim tudnák, nem is hordanák őket. Jobb lenne a sok természetes, márkás ruha nélkül, anyával. Talán azok a gyerekek is kedvesek és aranyosak, talán ők is sírnak, mert az anyjuk egy idegen nőre hagyta őket. Éjjel-nappal az idegen gyerekekkel vagy, anya, sétálsz velük, játszol velük, megeteted őket, lefekvés előtt mesét mondasz nekik. De velünk nincs senki, eszünk, amit tudunk, cukros kenyeret vagy füstölt kolbászt az üzletből. És senki nem énekel nekünk este lefekvés előtt. Énekelnék én, de egy éneket se tudok. Dan tanult az óvodában egy énekecskét egy buta nyúlról, de olyan szomorúan énekl, mintha az összes rokona meghalt volna, és most temetné őket. Ott maradsz, hogy pénzt keress. Küldesz nekünk, hogy legyen ételre. De semmi nem jó, amit az üzletből veszünk. Még a macska se nyúl a bolti ételhez, bármennyire

Liliana Corobca 1975-ben született a Moldovai Köztársaságbeli Săseni-ben, író és a romániai kommunista cenzúra kutatója. *Kinderland* című regénye először 2013-ban jelent meg a Cartea Românească kiadó gondozásában.

éhes. Mert a mi szegény, szerencsétlen országunkba mindenféle nevetséges dolgot hoznak, vegyszereket, káros ételeket, rózsaszínű húsokat, amelyek akkor se romlanak meg, ha egy hétig állnak a napon, tejfölt, amellyel megfestheted a kerítést, és ha egy hónap múlva megnyalod, ugyanolyan íze van, üdítőket, amelyek eltüntetik a rozsdát a kagylóból. Az anyukák a kertjükben nevelt tyúkokból főznek levest a gyerekeknek, nem a boltból vett, ízetlen csirkéből.

Vajon mit esznek ott a gyerekek? Kenyérre kent avokádót, a tetején piros hallal? Borjúszületet kuszkuossal, mangót és más egzotikus növényeket? Mikor hazajössz, nekünk is hozz egy mangót. Hallottam, hogy jó, de még nem kóstoltam. Úgyse lehet jobb, mint a mi érett, illatos körténk, ami valószínűleg elolvad a szádban...

Anyá, igaz, hogy nálad ott a gyerekeket pórázon viszik ki, mint a kiskutyákat, és kötéllal vagy övvel megkötik őket? És hármát-négyet, vagy többet is sétáltatnak egyszerre? Egy nap én is megkötöttem a testvéreimet, gyertek, mondtam nekik, úgy megyünk sétálni, mint Európában. Jöttek egy kicsit, aztán levették magukról a kötelet. Kinevetnek a faluban. Jobban mondván egy vénasszony kijött az egyik udvarból, és kezdte mondani, hogy „pfuj, bosszorkányság! Mér kötötted meg a kölköket, leánka? Mér nem hagyod, hogy menjenek az úton, mint mások?” És amikor mondtam, hogy Európában és Amerikában így csinálják, azt felelte, hogy „hadd el, leánka, menjenek szabadon, mert köti majd őket elég dolog, ha megjön az eszük, és köti még őket eleget az élet, amíg meg nem vénülnek”.

Anyá, ha egy gyerek elesik, könnyebben fel lehet emelni, ha pórázon van, nem kell lehajolni utána. Szerintem a dadák a saját érdekében és a kényelemért kötik meg őket, nem a gyerekek miatt. Ha megkérdeznék őket valaki, egyik se mondaná, hogy igen, szeretem, ha megkötnek. Jobb nekünk, az itthon hagyott gyerekeknek, minket nem kötnek meg, nem fognak be, mert nincs, aki.

Ne sírjatok, most dolgunk van. A program a következő: sírás este nyolckor. Jobb lesz így. Mi lenne, ha én is akkor kezdenék sírni, mikor ti éhesek vagytok? Vagy amikor a tyúkoknak és a többi baromfinak nincs vize, és majd szomjan halnak? Mintha a ti sírásotok volna a legfontosabb a világon.

Ha Marcel sírni akar, mondom neki, hogy légy szíves, gyere velem, rázzuk ki a szőnyeget, locsoljuk meg a virágokat. Találok neki feladatot, és elmondom neki, hogy most dolgozol, utána sírsz. És utána már elfelejt sírni. De néha nem hallgat rám, csak sír, és várja, hogy én vagy Dan megسيمogas-

suk. Mi persze sajnáljuk, de ha odamegyünk hozzá, eszünkbe jut anya meg apa, és mi is elkezdünk sírni.

Miután mondtam nekik, hogy program szerint sírunk, el is feledkeztem az egésztől, de egy este, pontban nyolc órakor megjelent Marcel anya és apa fényképével, épp mielőtt kezdődött volna a film a tévében, szépen leült elénk, és mondta, hogy gyertek, sírjunk, mert nyolc óra van!

– Vidd vissza a képet! – szoltunk rá fölényesen. – Nem látod, hogy kezdődik a film? Csak a buta, taknyos gyerekek sírnak! Az igazi férfiak túrnak, és legyőznek minden akadályt.

Marcel nem bírta minket tovább hallgatni, eltűnt a fényképekkel. Megnéztem, mit csinál, helyretette a képeket, és közben valamit motyogott. Biztos elpanaszolta a képen lévő szülőknek, milyen kegyetlen, gonosz testvérei vannak, nem érdekli őket anya és apa, csak a filmek.

Amikor Marcel pityeregni kezdett, megkérdeztem, miért sír. „Anyut akarom, aput akarom.” Elvittem a falu másik végébe, hogy lássa Gheorghijă apját, és ne sírjon többet, hogy apát akarja. Tudtam, mikor ér haza részegen, és mikor veri a fiát nadrágszíjjal vagy vesszővel. Mindenki gúnyolja és kineveti Gheorghijă-t, aki csak másodikos, mégis görnyedten jár, mint egy aggastyán, a saját árnyékától is fél, sovány és bánatos. Az apja úgy káromkodik és ordít, hogy hallja az egész utca. A gyerekek összegyűlnek, hogy lássák, amikor Gheorghijă verést kap.

– Nesze neked apa! Azt hiszed, apa csak hintát csinálna neked?

Amikor apa legutóbb itthon volt, drótot kötött egy botra, a drót másik végét egy vastag ághoz erősítette, és készített egy hintát. Felültette Marcelt a botra, meglökte a hintát, de a drót leszakadt a fáról, és Marcel egyenesen egy agyagkupacra repült. Jó, hogy így történt, rosszabb helyen is földet érhetett volna, az agyag mellett egy halom szemét is volt, tele törött üveggel, dróttal és régi vassal. Ha oda esett volna, uramisten!, ki tudja, mi történt volna. Apa megkért, hogy ne mondjam el neked, anya, és nem is mondtam, mert úgyis csak veszekedtek. Egy hétig se bírtok együtt lenni, máris veszekedtek. Csak akkor vagytok jó férj és feleség, három gyerekkel, ha egész kontinensek választanak el titeket. Egy mintacsalád. Főleg karácsonykor és húsvétkor. Marcel nem ütötte meg magát, nem is sírt, tetszett neki az egész. Apa elhordta onnan a szemetet, mert mondtam, hogy ha nem viszi el, elmondok neked.

És most pityereg, hogy apát akarja. Azt akarja, hogy apa csináljon neki hintát. Megígértük, hogy mi összerakunk neki egyet, hisz egyáltalán nem

nehéz, és felkötjük a diófára. De a drót túl lágy volt, és elszakadt, amikor hajlítani próbáltuk, találtunk egy másikat is, de azt nem tudtuk a bot köré tekerni, nem bírtuk, olyan vastag volt.

Végül elmentünk Gheorghiță kapuja elé. Álltunk és hallgattuk a káromkodást, de nem vártuk meg a verést, mert nagyon meleg volt, megszemjazztunk. Marcel nagyon elcsüggedt. Útközben azt mondta, neki három fia lesz, és soha nem fogja megverni őket.

Tényleg soha? És ha az összes cukorkát magukkal viszik játszani anélkül, hogy anyának, apának vagy a testvéreiknek akár egy szemet is adnának belőle? És ha a biciklijük nélkül állítanának haza? És akkor sem, ha az összes kiskacsát belefojtanák a hordóba?

Ezek voltak Marcel tavalyi jótettei.

Csak meg akarta mutatni a cukorkát az utcában lakó gyerekeknek, hogy dicsekedjen vele, mire az egyik gyerek az egész zacskót kikapta a kezéből, beszaladt az udvarukra, bezárta kaput, és ennyi, nem volt többé cukorka. Ég veled, Bucuria, Boldogság cukorka! A biciklit a falu másik szélén lakó gyerekek vitték el, Marcel nem is ismerte őket, könyörögtek, hadd menjenek egy kört vele, és eltűntek. Apa töviről hegyre átkutatta az egész falut, mert drága volt és majdnem új, Marcel még alig tanult meg biciklizni, mert igazából Dan biciklijé volt, aki dühében jól meghúzta Marcel haját, és megrugdosta a fenekét, anya alig bírta leállítani. És amikor apa megtalálta, a bicikli úgy nézett ki, mintha háborúba vitték volna, tele volt karcolásokkal, hiányoztak a pótkerekei, a csengője és a lámpácskája.

Marcel szerint a kiskacsákat meg kellett tanítani úszni. A kisöcsém tavaly mind a 18 kiskacsát a hordóba fojtotta. Összesen 20 volt, de kettő már korábban meghalt. A vizes hordóhoz ment, és odavitt magának egy széket. Amikor a kiskacsák fulladni kezdtek, nem is tudta kivenni őket a vízből, mert túl kicsi volt, nem érte el. Még jó, hogy nem akarta a csirkéket is úszni tanítani. Valami rajzfilmben látta, hogyan úsznak a kacsák. Azt mondta, lusták, alszanak a vízben ahelyett, hogy mozgatnák a lábukat. Néhány perc alatt vízbe fojtotta mindet. Anya nem is szidott, amiért nem vigyáztam rá. Mind otthon voltunk.

Annyi rossz apát lehet itt találni, ahányat csak szeretnél, mert szinte mind iszik, és veri a gyerekeit. Még a mi apánk is megver, ha többet van itthon. Engem a fülemnél fogva húzott a többi lány előtt, Dant pedig egy deszkával kergette, pedig nem csinált semmi rosszat.

Rossz anyát még nem láttam. Néhányan talán megverik a gyerekeiket, de még senkitől nem hallottam, hogy az anyja ok nélkül megverte. Egyetlen részeseges nő van a faluban, szép neve van, Lujza, addig iszik, amíg elalszik az úton a kerítések alatt, bepisil és bűdös, még a legyek is elkerülik, nekik is túl bűdös. Ha nem tudod, ki az, azt hinnéd meghalt, amikor az utcán alszik. Elég öreg már, a férje állítólag elhagyta egy fiatalabb asszonyért a szomszéd faluból, a gyerekei is elfelejtették, nem látogatják, nem kérdezik, hogy vagy, anya, és nem hoznak neki semmi finomságot a városból. Van házuk, gyerekeik, autóik, de az anyjukról megfeledkeztek. Szegény meg csak iszik és iszik, hogy elfelejtse, mi fáj neki. Azt mondják, a falu legszebb lánya volt. Talán ő is jó anya volt, szeretete a gyerekeit, ki tudja...

Időnként bemegyünk a nappaliba, és nézegetjük a ruháidat. Vasárnap néha koncertet rendezünk, családot játszunk. Én a te ruháidat veszem fel, jól állnak, kicsit még nagyok, de jövőre pont jók lesznek. Dan az apa, valósággal eltűnik apa ruháiban, nem is akarja felvenni a hatalmas nadrágot és inget, mert nem tud mozogni benne, mi majd meghalunk a nevetéstől, mikor látjuk, hogy lóg rajta a hosszú ingujj, vagy leesik róla a nadrág, hiába teszi az övet az utolsó lyukba. Inkább megelégszik egy mellénnyel és egy fekete kalappal, amelyet apa sose hordott, talán neki is az ő apjától van. Megszagoljuk a ruhákat. A kalapnak apa-, a ruháknak anyailata van. De a legtöbb ruhának dohány- és naftalinszaga van, amit a molyok ellen tesznek a szekrénybe. Anya és apa illata sokkal jobb. Anyáé olyan, mint a kalács és a palacsinta, apának pedig tej- és szénailata van, miután megfejté és megette a kecskéket. Anyának húslevesillata van, apának pedig gomba, mert sok gombával tér haza az erdőből, kiborítja őket egy újságpapírra a szoba közepén, és mi kiválasztjuk a legszebbeket.

És így tovább... Hogy te milyen bűdös vagy, amikor bepisilsz az ágyba! Nagyfiú vagy már!

„Nem pisilek, megizzadtam”, mondja Marcel. De csak ha dinnyét eszik este. Ez tavalý történt. Idén még nem érik a dinnye.

Nem tudom, kire hasonlít Marcel, olyan válogatós, sok a gond vele. Eleinte azért sírt, mert nem tudott kisautót adni az egyik fiúcskának, aki játszani jött hozzá. Jól van, gyere, vegyünk egyet a boltból. Ott megint sírni kezdett. Ha anya nem ment volna dolgozni, most nem lenne pénzünk kisautót és egyéb játékokat venni, de jobb volna inkább anyával, játékok nélkül, és bógni kezdett a boltban, az eladó pedig nem tudta, hogy akkor most

veszünk-e játékot vagy sem. Tudtam, hogy ha nem veszem meg, otthon is ordítani fog, hogy a kisautót akarja, de pont azt... tehát megvettem. Aztán abbahagyta a sírást, és játszott az autóval. Amikor a gyerekek játszani jönnek Marcelhez, mind saját játékot akarnak, és amikor elmennek, haza akarják vinni, nem értik, hogy nem az övék. Dolgozzanak az ő szüleik is, és vegyenek maguknak, nem vagyunk mi üzlet. Egyesek még sírnak is, úgy bosszant, legszívesebben seggbe rúgnám őket, hogy legyen miért sírjanak. Hát szoktam én játékot lopni másoktól, vagy ad nekem valaki bármit is ingyen, a két szép szememért? El kell vennem tőlük a játékot, ételt, macskát, seprűvel állok az ajtóban, és a két testvérem megmotozza őket.

És Marcel pont most kezdett el sírni, hogy a három barátja közül az egyiknek nincs kisautója. Látod, mire kell költenem a pénzt!

Volt Marcelnek kiskorában egy babakocsija, ami nekem és Dannak is nagyon tetszett. Ha a szüleink nem voltak ott, kitettük Marcelt az ágyra, és egymás után beleültünk a kocsiba, ringattuk, a szoba egyik sarkából a másikba toltuk egymást, hol én, hol Dan. Hogy is nem tört össze az a kocsi... Marcel nyugodtan ült az ágyon, csecsemő volt még, de megértette, hogy nekünk is tetszik a kocsija, és türelmesen várta, hogy visszategyük, ringassuk és tologassuk őt is. Vigyáztunk, nehogy anya meglássa. Emlékszem Danra is babakorából, a görbe lábacskaíra, most meg nézd, milyen nagy fiúk!

Jönnek az anyák!

Jönnek az anyák haza, mint a mesében a kecske, remegnek az izgalomtól és a félelemtől, vajon várják-e őket otthon a gidák, vajon nem ette meg őket a farkas? A gyerekek sírva fogadják az anyjukat, az anyák szégyellik magukat, és félnek, mert látják, mennyire hiányoztak a gyerekeiknek. Jönnek az anyák a falubeli gyerekekhez, mert szabadságuk van nyáron, csak a mi anyánk nem jön.

Nem is merek belegondolni, hogy azt akarom, haljon már meg a nagymama, mert akkor anya és apa is hazajönnének. Nagymama összes gyereke így döntött, ezért idén nyáron egyedül vagyunk. A szüleink megegyeztek, hogy nem jönnek kétszer, ne költsenek annyi pénzt az útra. Tavalý nyáron apa jött vagy két napra, dolgozott, megjavított ezt-azt. Aztán anya is jött szabadságra. De idén előbb megvárják, hogy nagymama meghaljon.

Amikor anya jön, nem sír előttünk, „látjátok, rendet kell csinálnom a raktárban, a disznó visít az éhségtől”, mondja, vagy valami más indokot talál, hogy elbújjon, és amikor kisírta magát, mosolyogva jön vissza hozzánk.

Amikor anya megérkezik, és a csomagjaival foglalkozik vagy telefonál, Marcel, akit anya olyan keveset tartott a karjaiban, valósággal rátapad, összekuporodik és szorosan átöleli az egyik lábát. Anya nem szól semmit, hagyja, szeretné ölelni, de most nem tudja, nincs ideje. Úgy járkál, vagy inkább vonszolja magát ide-oda, hogy Marcel a lábán csimpaszkodik.

Egyszer, még régebb, Marcel elbújt, talán megijedt valamitől, mi pedig kórusban kiáltottuk, hogy „Marcel, megjött anya, anya keres téged”, de ő ott maradt a nappaliban a párnák alatt, húzni kezdtük, de megragadta a párnákat, és visított, még akkor is visított, amikor anya átölelte, mintha forró volna és égetné. Most már nem bújik el. Anya ruhácskákat, játékokat, kekszet és gyönyörűen csomagolt csokoládét hoz, Marcel is épp olyan izgatottan várja, mint mi.

Egymás után, életkor szerinti sorrendben telefonálunk. Tőlem anya azt kérdezi, mit főztem, van-e még elég ételünk, fáj-e valamink, megvert vagy gúnyolt-e minket valaki, hoztak-e valami finomat a rokonok, van-e tiszta ruhánk, működik-e a mosógép, a hűtő és a tévé, tisztaság van-e a házban.

Aztán következik Dan, aki elmondja, milyen játékokat és ruhákat vegyen neki anya, ki verte meg (ha történt ilyen), és mindig elmondja anyának, hogy valahol valami fáj neki, és anya azt mondja, tedd oda a telefont, a bibihez, anya megpuszítja és elmúlik. Anya hangosan a kagylóba puszi, kész, fáj még? Egy kicsit, mondja Dan, erre anya még egyszer megpuszítja, addig, amíg Dan összes képzeletbeli bibije el nem múlik. Tudtam, hogy semmi baja, csak megjátssza magát, hogy anya megpuszítja, de Marcel is a sorára várt.

Nem tudom, miről beszél Marcel anyával, vagyis nem tudom, anya mit mond Marcelnek, csak annyit hallottam, hogy azzal kezdi, hogy van anyuci kicsikéje... Nekem nem mondja azt, hogy anyuci kicsikéje, Dant anya nagyiának vagy a ház urának hívja, és Dan nem áll lábujjhegyre, hogy magasabb legyen nálam, amikor így szólítja. Három napig büszkén járkál az udvaron.

Marcel az összes szót ismeri, és annyit beszél, hogy rá kell szólítani, hallgass, te szószátyár, de a telefonba csak annyit mond, hogy anyu, anyu, anyu. Az egész szókincse erre az egy szóra korlátozódik, minden lehetséges hangszínnel kimondja, mintha énekelne, mi pedig elmegyünk a közeléből, nehogy sírva fakadjunk.

Egyszer anya hazajött, és apa is felhívott minket. „Mi az, sírtok az örömtől, mert megjött anyátok?”, kérdezte apa. Majd szomorúbb hangon folytatta: „Érzem, hogy sírnak apu csemetéi.” Apu sose mondja, hogy kicsikéi, csak

azt, hogy csemetéi. Meg azt is mondja, hogy édes fiaim, mint a mesében, engem néha apu szorgos, szép lányának szólít.

Nem vagyok éppen tündérszép, de anya mutatott nekem néhány képet kétéves koromból, és nagyon szép voltam rajtuk, „látod, milyen gyönyörű voltál, amikor nagylány leszel, akkor is ilyen szép leszel, és bolondulni fognak érted a fiúk. Most még növésben vagy, még soványka vagy”, mondta. Szeretnék minél hamarabb formás és szép nagylány lenni.

Félek, hogy apa ezúttal fogak nélkül jön haza, mint Petrică apja. Így jönnek, akik Oroszország északi részén dolgoznak. Nem mindenki, csak aki nagyon pénzéhes. Értékes és sugárzó köveket gyűjtenek, ezért veszítik el a fogait. Mert ha nem lenne veszélyes munka, nem fogadnák és tömnék meg pénzzel a moldovaiakat. Apa legutóbb mintha öregebben és soványabban jött volna haza, két alsó foga is hiányzott. Nem volt túl szép, én nem szóltam semmit, de Marcel megkérte, hogy tegye vissza a fogát, mert olyan csúnya, hogy fél tőle. Apa elszomorodott, megígérte, hogy legközelebb visszaszateszi a fogait. Úgy megsajnálтам. Értünk ment el olyan messzire, egyedül van ott, és keményen dolgozik.

VIDA KRISZTINA fordítása

A SZÉPSÉG IRÁNTI HŰSÉG

BESZÉLGETÉS VERMESSER LEVENTE KÖLTŐVEL

Borsodi L. László: 2023 májusában közös alma materünk, a csíkszeredai Márton Áron Főgimnázium meghívott egy, diákokkal való író-olvasó találkozóra, amelynek keretében én kérdezhettem. Akkor még csak egy könyved, a 2006-ban megjelent Az egyensúly ígérete című köteted és folyóiratközléseid képezhették a beszélgetésünk alapját. Első köteted a következő sorokkal zárul: „Akkor a szavak megfeketednek, / azok a szavak elszürkülnek, / végül, mire eljön a reggel, / legvégül kifehérednek.” (A régiek emlékére) A kérdésem az volt, hogy a szó transzcendenst megérintő képességéről van-e szó, meg lehet-e érinteni szóval a szavakon túlit, s hogy jelenti-e ez újabb versek ígétét. 2025-ben, tizenkilenc év után megjelent a második köteted Odakint és idebent címmel (Bookart Kiadó, Csíkszereda). Miért vártál ilyen sokat a két könyv között? Tudom, hogy a hallgatás is az alkotás része, de mégis mivel telt el költészeted, költőséged szempontjából ez az időszak? Mi a jelentése a hallgatásnak, hogyan épül be a verseidbe?

Vermesser Levente: Valószínű azért ez a rengeteg év, mert egyfajta módon kitüntetett teremtmény aktusnak gondolom vagy gondoltam az írást, erre utaltam már egy másik alkalommal. Ha ennél is precízebb akarok lenni, a bennem lezajló *versbeérést* kell megvárnom. De lehet, hogy csak egyszerűen nehezen írok, ez volna a sallangmentes válasz. Több réteg van itt. Na most az, hogy a hallgatást miképp lehet nyelvbe önteni, a szavakon túlit hogyan lehet megérinteni – már jóval izgalmasabb dolog. Én szeretem, ha csendtisztaságok vannak egy szövegben. Eckhart mester tud erről, vagy Rumi, amennyiben jól értem a fordításokat. Érdekes, hogy Rúminak van erdélyi kiadása is, Nagy Imola ültette át magyarra. *Mint a felhő, mint a szél* – ez a könyv címe. Százharminchat rubá'i. A Mentor Kiadónál jelent meg. De visszatérve: a csend és a szó közötti mezsgye, igen, ez rettenetesen foglalkoztat. Az átmenet(ek). Mondjuk most olvasóként beszélek, mert fogalmam nincs, akad-e az írásaimban ennek valamilyen lenyomata.

BLL: Úgy hírlik rólad, nagyon sokszor át- és újraírod a verseidet, elküldöd szerkesztőségeknek, majd visszakéred, és új változatokat küldesz. Tapasztalatod szerint jól teszt-e ez a versnek? Hogyan születik a Vermesser-vers?

VL: Hát így terjednek a legendák, az elmélázó, sőt, elandalodó Látó-olvasók legnagyobb örömére. Az *úgy hírlik* most kitűnő leképezése a valóságnak. Emlékeim szerint három alkalommal fordult elő, hogy új változatot küldtem át, sőt, változatokat, ebben igazad van. Na jó, négyszer. A Vermesser-vers pedig lassan és bizonytalanul születik, bár ez sem mindig így van, mert a sportversek, a barátságról szóló sorok szinte akadály nélkül adták magukat.

BLL: Még mielőtt rátérnénk konkrétan Odakint és idebent című új könyvedre, a családi hagyományként őrzött bányászat mellett a te irodalmárrá, költővé válásodban fontos szerepet játszott közvetetten (vagy nagyon is közvetlenül?) Nagybánya és konkrétan Kolozsvár. S akkor itt hívószavakat, neveket mondanék: a nagybányai kert, bölcsészkar, Árnyékhatár, Éber. A Bulgakoviádák című versedben meg is jelennek az Éber társaság tagjai... Hol helyezkednek el ezek a városok, emberek a személyes irodalmi térképeden?

VL: Nagybánya volt az első igazi város az életemben, mondhatnám: a Város. Nagyszüleim laktak Bányán, aztán a négy testvér közül apám örökölte a családi házat, a testvérekre eső részt meg – ami nem is volt olyan csekély összeg – kifizette. A mi házunk a régi Szatmári út melletti egyik utcában volt, még Borpatak előtt. Ha felmentél az utcán egészen Cibere bácsiéig, onnan jött egy lejtő, aztán egy domb, sokat játszottunk ott az Irimuş gyerekekkel. Vastag, durvaszálú sáta termett rajta, szöcskével, futrinkával, élénkzöld gyíkokkal – mi kell több egy gyereknek? Onnan meg átmentünk a Vavrek-féle vegyesboltig szófavízért, mert eredetileg persze oda küldtek. Az öreg Vavrek egy nyájasan kikövéredett, lisztesképű ember volt, mindenkivel udvariasan beszélt, velünk, gyerekekkel is. Egyébként ez a domb nincs már meg, pontosabban újsütetű milliomosok felparcellázott VIP negyede lett: egészen kis területekre felsabdalt telkeken álldogálnak a luxusházak lakói, és szoronganak, egyébre nincs hely...

A kertünkben alma- és körtefák rímelték egymásra, a szőlős felett két cseresznyefa volt, illetve még egy bennebb, a nyúlház közvetlen közelében. Ringlószilva, gesztenye, naspolya. Az én gesztenyém volt a környék legmagasabb fája; apám ültette, aznap, amikor megszülettem. Valami egészen különös változás lényegítette át harmincéves koromban: a fele kiszáradt, de a másik fele megmaradt, élt.

Tudni kell még, hogy javarészt a vakációkban utaztunk Nagybányára, egyébként Balánbányán laktunk. Előfordult, hogy szakadó hóesésben indultunk el Felcsíkról a sárga Daciával, aztán valahol Felőr után, Beszterce megyében egyszer csak beleautóztunk a tavaszba.

Kolozsvár az Éber fiúkkal az már egy másik történet, 1990-től. Ekkor hagytam ott a bányamérnöki egyetemet, és jutottam be a bölcsészkarra. A fiatalságom története, Szamos menti, éjszakába nyúló beszélgetésekkel, fergeteges bulikkal, szerelemmel és barátsággal. Egy mágikus tolvajnyelvvel, amely egyszer csak ránk telepedett. Rengeteg nevetéssel, ó, hogy hiányolom azokat a fuldokló, életveszélyes röhögéseket! A legjobb barátaimat köszönhetem ennek az időnek: Balássy Csabát, Hubbes Lászlót, Jánk Károlyt és Vida Gábort. Mi öten alkottuk az Éber nevű, nem is olyan titkos társaságot, és alkalomadtán szerkesztettük a hasonló nevű egyetemi mellékletet, illetve egy ízben az *Árnyékhátárt*.

BLL: Az Odakint és idebent 9 ciklusból áll, ciklusonként 7 versből. Mekkora anyagból maradt ennyi szöveg? Van jelentése, jelentősége a számmisztikának?

VL: Nem jöttél még rá? Hát a hetes mint a teremtés száma, ugye. Hét nap, hét bolygó, hét fém. A spirituális fejlődés útjának száma. A kilences pedig a befejezés, a lezárás, mint Nicolaus Cusanus *De docta ignorantia*-jában. (Nevet) Meg ne rettenj, nem vagyok én Borges, de még csak Bréda Feri sem. Szóval az a helyzet, hogy semmiféle számmisztikai megfontolás nem vezetett. Annyi volt, hogy a tematikák – a barátság, a hold vagy a szantorinusi versek – elég hamar megjöttek, és így, hét darab verssel. Na, mondom akkor, legyenek ilyen hetes sorozatok. Erre aztán néhol rá is faragtam, mert van olyan ciklus, ahol elég kényszeredett megoldások születtek, van olyan vers, amely nem nagyon talál oda. Lehet, hogy sehova sem talál... A kilenc az meg teljesen aleatorikus, hatvanhárom szövegnél hagytam abba.

BLL: Már a cikluscímekből (Phília; Luna; Dalok Szantoriniról; Bűvkör; Olimpiai arany; Terek, utak, vándorok; Hellász; A régiék emlékére; Derű és részvét) kirajzolódik költői világod néhány jellegzetes vonása. Ezekből elsőként verseid görög karakterét emelném ki, vagyis azt, hogy nagyon határozott a szövegeidben a görög kultúra és földrajzi táj jelenléte, ami nyilván elsősorban kulturális táj, utazás terek és idők között. Mintha költészeted vállaltan korszerűtlen volna abban az értelemben, hogy ragaszkodik a klasszikus hagyományokhoz egy olyan korban és kortárs irodalmi beszédben, amely nem ebbe az irányba tendál. Mit gondolsz erről a felvetésről, illetve honnan táplálkozik a görögség iránti vonzalmad?

VL: A kortárs irodalmi beszéd dolga az, hogy a saját maga által korszerűnek és izgalmasnak tartott tartalmak hogyanját és mikéntjét megfogalmazza, az enyém meg az, hogy kimaradjak ebből, ha nem érzem a megszólítotttságot. Tény és való, a Három Nagy Té – Test, Tabu, Trauma – bőséges irodalmi árukészlete helyett szívesebben válogatok a három kis té – türelem, tapintat, tisztelet – boltcskájában. Mondom ezt persze ötvenhat éves fővel, miközben fiatalon épp fordítva volt. De hát az idő nagy csendesítő. Ami a görögségélmény csíráját illeti, azt egy angol természettudós, Gerald Durrellnek köszönhetem: a Korfut megidéző gyerekkönyvének. Az igazi elmélyülést pedig Hölderlin költészete hozta, az ő egyszerre tiszta és súlyos, transzcendens Hellász-szeretete. Ahogy egymás mellé leteszi ezeket a többtonnás mondatokat, de úgy, hogy még illeszkednek is: „...Szeretet jeleként ibolyakék a Föld. Csekélyben is lehet nagy a kezdet.” Na, igen, itt van a mondatok közötti hatalmas térben csend, de itt aztán van bőven! És a kötőszavai. Nem nagyon ismerek költőt, aki ennyire hatékonyan használná a kötőszavakat, az a sok *de*, az a rengeteg *mert*, és valahogy mindig épp a helyén, és a mondatok is a maguk elképesztő egyszer lehetséges megjelenésükben, ahogy ott lebegnek tényleg ezertonnás súllyal, ráadásul amikor már azt hinnéd, nem, ezt egyszerűen nem lehet folytatni, nem lehet bírni, ő folytatja. És jól.

Tehát a holderlini sóvárgás a fényre, rendre és harmóniára megfogott, én meg begörögösödtem. Ő volt az első dalnok ez ügyben, csak utána jöttek az echte görögök: Kaváfisz, Szeferisz és a szívem csücske, Ritszosz.

BLL: A görög vonatkozások mellett fontosnak tartom kiemelni az oroszóságot, elég, ha csak Bulgakovra gondolok. De beszélhetnék az angol irodalmi hatásokról is, például Orwellről, aki testközelben tűnik fel az Ember a ködben című versedben. Miért éppen ezek a világirodalmi előképek elevenednek meg a verseidben? Mit jelent számodra a(z) (világ)irodalmi hagyomány?

VL: Jó, hogy ezt szóba hoztad! Mármost hatásokat, hagyományt. Az oroszokat. Nagyon szeretem a költészetüket, azt a ma már eltűnni látszó természetközelséget, amelyben vannak. A meghittségüket. Paszternakot, Mandelstamot, Cvetajevát és Ahmatovát, főként az utóbbi kettőt. Van egy verse Ahmatovának, *A tenger szélén*, szépségnek és melankóliának, sőt, fájdalomnak valami egészen elképesztő ötvözetével – hát az lehetetlen, másodjára vagy harmadjára is! Akárhányszor újraolvasná az ember, annyira gyönyörű. És akkor arról, hogy miért éppen ők, ugye, meg akiket említettem, illetve te is szóba hoztál, miért Hölderlin és Bulgakov vagy Orwell, mindazon túl, amit már elmondtam róluk. Hát számomra ők a lélektestvé-

rek, az általuk teremtett világokban érzem otthon magam. Egy kicsit úgy képzem az egészet, mint a sportban a tízpróbázók világát. Nem a foci vagy a kosárlabda vagy bármelyik más csapatjáték, bár ott is összetartanak a játékosok, hanem a tízpróba. Itt a verseny végén mind megtapsolják egymást, az elsőől az utolsóig mindenkit. Azt képzem, a szerzők is egy ilyen együvé tartozást adnak tovább korról korra minden jó szöveggel, rangsortól függetlenül.

BLL: A kulturális-irodalmi hagyományoktól elválaszthatatlan a 21. századi technikai világ és annak reflexiója. (Különösen Lázadás a Gépanya ellen. A menekülés című versre gondolok.) Hogyan találkozhat ez a két dimenzió, és milyennek kell elképzelnünk világunkat Vermesser görög-orosz-angol versuni-verzuma felől?

VL: Görög-orosz-angol ízfokozókat adagolva készül az a sűrű, édes-kés magyar melasz, amely az én szövegem legtöbbször. Vagy nem. Nem tudom. Technika, technológia? Ezzel megfogtál, ebben kivételesen borúlátó vagyok. Az ember kidobta Istent, majd a józan ész az ablakon, aztán nagy magányában, szorongásában és unalmában kitalált magának egy Isten- és tudáspótlék bálványt, a Gépet, vagy, ahogy én szoktam nevezni, a Gépanyát. Amelynek (akinek?) önként dalolva a rabszolgája lett. Nem kell már tudni, hol van Bucuramanga, esetleg Celldömölk, hiszen megmondja a Gép. Szoronganunk se kell, mert mindenre válaszol, ráadásul úgy, hogy közben nem tesz föl kényelmetlen kérdéseket. Ideális társ, barát, szerető. És ha nagyon kívánjuk, az erkölcs, a morál dolgaiban is előzékenyen útbaigazít. Mint egykor Sztálin elvtárs, Mao elvtárs vagy Ceaușescu elvtárs. Nemcsak a művészetnek lőttek, annál sokkal nagyobb a baj. Mert ki tudjuk találni a természetes irodalmat, a bioköltészetet, ha lesz rá pénz, vevő és piac. Ülünk majd a full bekamerázott szobában egy papírral meg egy plajbásszal, és a robotcenzorok árgus tekintete előtt írunk, az AI segítségével, csak a saját ötleteinkre támaszkodva. Ez lesz a bioköltészet. Tíz éven belül. De a nagyobb, a sokkal nagyobb baj az, hogy létrejön egy szemétől, fülétől, gondolataitól és lelkétől megfosztott emberekből álló konglomerátum. Nem közösség, nem társadalom – konglomerátum.

És akkor én mit mind vigyorgok itt, kérdezhetnéd joggal. Hát az a helyzet, hogy muszáj abban bíznom, hogy az emberiség mégiscsak észbe kap. És amíg a töltött káposztát mi főzzük, amíg a kalotaszegi legényest a fiataljaink táncolják, nem a Gép – addig van remény.

BLL: Verseidben fontos szerepet kap az út, az utazás toposza: térben, időben, kultúrák között. Az utazás – miközben nagyon gyakran külső térben tett utazás,

konkrétan a turista élménye – befelé visz, lélekutazás. Mit jelent számodra az út, az utazás? Jelent-e találkozást? Mennyiben járul hozzá verssé válásához az, hogy szeretsz utazni, és milyen ambivalenciákat sejtet az, hogy „Nem jutottunk el Kínlódjfalvára”? (Bédekker)

VL: A kínlódjfalvás történet még a Covid előtt kezdődött. Üldögéltünk öten a Napoli teraszán olaszrizlinget szürcsölgetve, könyvvásár volt Csík-szeredában. Beszélgettünk. Mondja Ozsváth Zsuzsi, hogy van egy ilyen nevű falu, Kínlódjfalva, mi meg rágyújtunk, hogy na, oda el kell menni, ilyen névvel ez a mi falunk. Érszólóshöz tartozik, de van. Csakhogy nem volt meg már akkor sem. 2015-ben megszűnt, illetve akkor halt meg az utolsó ott élő lakos. Egyébként egész komoly szociográfiája van ennek a dolognak: riportok, egy kettős riportkönyv is. Aztán én ezt az utazást tovább pörgettem, megírtam a *Bédekker*ben, csak újabb helyszínekkel. Hogy ne legyen bennünk trauma, amiért nem juthattunk el Kínlódjfalvára. Beírtam az összes beszélgetőtársat. Igaz, azóta sem kerestük fel Érsemlyént vagy Ohat-Pusztakócsot, a versben emlegetett helyszíneket, de legalább lélekutazásként megvan. Ahogy te is megfogalmazod, igen, ez befelé visz. Önmegismerés, vagy inkább önmegtapasztalás. És találkozás is nyilván, tengerrel, ouzóval, olajfaligettel, a tavernában pincérkedő brassói román sráccal, aki gyulai magyar csajokkal dolgozik, és tőlük tanul magyarul odalent, egy délszaki szigeten. Meg fordítva. Igen, az utak, az utazások fontosak. De nem kell erőltetni, nem kell mindig új. Ha egy hely bevált, oda kell visszamenni – a lélekben is.

BLL: Külön ki kell térnünk a sportra. Az Olimpiai arany című ciklusod az olimpia múltja révén nyilván a görögséghez is kapcsolódik, de a hét magyar olimpiai bajnokról szóló ciklusodban identitásképző közegként, életérzésként jelenik meg. Bár többen írtak már sportról verset, mégsem túl gyakori. Mi a sporthoz való viszonyod, és hogyan vált költői témáddá?

VL: A sport iránti rajongásom szintén gyerekkori eredetű. Apám remekül sportolt, atletizált, százat és kétszázat futott, meg távugró volt. Aztán amikor Balánbányára került, futballozott. Én sízni jártam gyerekkoromban, egy klassz kicsi pályán edzettünk, Marosfőre jártunk, a Hargitára. Van egy régi, megsárgult fotó – ott guggolunk az első sorban Samukával, a vendég-lős fiával, a fejünkbe jól be van húzva a sapka, csupa hó minden, fölöttünk a lécekre támaszkodva állnak a többiek. Köztük országos helyezettek, bajnokok: Pálfi Gyöngyi, Oláh István, Bőjte Cuci és Postolache Claudia. Szóval ott színgettem velük. De ami legalább ennyire lényeges, járt nekünk a *Népsport* meg a *Képes Sport*, a nyíregyházi nagybátyám küldte rendszeresen,

úgy '85-ig meg is kaptunk minden példányt. Mi volt még? A sportkönyvek. A rádió. Emlékszem, az első focimeccs, amelyet végighallgattam, az a Hajduk Split – Diósgyőr volt. Recsegett persze, mint a nyavalya, mert zavarta a vételt a derék román belbiztonság jeltorló állomása. És jött a legrosszabb, hogy tizenegyesek után kikaptunk. Bőgtem, mint az anyátlan malac. Na, várj, mert nincs vége még. Elmondom én ugyanezeket a kolozsvári könyvbemutatómon PAZS-nak, ő meg letisztázza, átküldi, hogy olvassam végig. És hüledezve olvasom a *Helikonban*, hogy mennyire betett nekem a Hajdúszoboszló – Diósgyőr nemzetközi kupameccsen a Diósgyőr veresége! Hajdúszoboszló!!! A megyei bajnokságból! Majdnem megint sírva fakadtam. Attila ugye nem az a futballmániákus, én meg nem vettem észre a bakit...

Valahogy így kezdődött. Azért lettek a sportversek, mert úgy éreztem, arról a kitartásról, szorgalomról, arról a konok nagyvonalúságról, ami a sportolókat jellemzi, érdemes írni. A békés hőökről.

BLL: És most essen szó a verseid beszédmódjáról! Azt gondolom, jó példa vagy arra, mennyire nem azonos a magánemberi éned és a versek beszélője. Ugyanis ha az ember Vermesser Leventéről beszélek, akkor azt mondom róla, hogy szeret anekdotázni, reflektál a társadalom, a politika, az irodalmi élet dolgaira, humorizál, gyakran ironikus, a szarkazmusig elmenően. Ha a versek beszélőjét hallgatom, akkor mintha valaki egészen más szólalna meg. A versek inkább szólnak harmadik vagy többes első személyben, mint egyes szám elsőben. Mintha a beszélő rejtőzködne, észrevételezne folyamatokat. Egyáltalán nincs szó személytelenségről, sőt, de mintha mégis volna valami eltartás önmagadtól, valamiféle distancia, ahonnan rálát és láttatja a lírai én a világot. Miért éppen így beszélsz versben? Mit gondolsz, van-e, s ha igen, miért van érvényessége ennek a versbeszédnek ma?

VL: Ha jól értem, azt nehezményezed, hogy a magánéleti megszólalásaimhoz képest a verseim unalmasak és hülyék, ahogy a díjbirkózó mondta Troppauernek. Ez bizony mind lehetséges. Kevesebb bennük a lázadás, a vadság meg az Én-tudat. Bár az a helyzet, hogy Énnel és lázadással manapság Dunát lehet rekeszteni, egyéb folyókról nem is szólva. Nekünk is van olyan, nagyjából velem egykorú pályatársunk, aki naponta kiposztolja halálmegvető bátorsággal átítatott művészi produktumait. Engem az ilyen ötven feletti buborékharciasság untat, fáraszt és elkedvetlenít. A versbeszédemre visszatérve: melankólia van benne, sóvárgás, közösségigény, a jobban sikerültekben pedig, merem remélni, hogy érzelmesség, érzélgősség helyett.

BLL: A versbeszédtől elválaszthatatlan az emberi-költői magatartás, világfelfogás. Amikor célirányosan elkezdtem mégis keresni az ironikus-szarkasztikus

Vermesser Leventét, a Sakkleckékben például megtaláltam ugyan, de hát ez is át van itatva derűvel, nyugalommal: „mert annak az esélye, / hogy Románia bármely pontjáról / tetszőleges közlekedési eszközzel / valaki épp időben eljusson / egy másik pontba, körülbelül annyi, / mint annak, hogy minden hétvégén / telitalálata legyen a lottón.” A kelet, közép, Európában pedig ezt olvassuk: „a legközelebbi / valóban élhető hely az Berlin / de én itt élek ötvenegy éve / Drakula földjén ahol lényegében / a legtöbb halott jó halott”. A bíráló, a düh helyett a verseid lírai énjét inkább a cikluscímekké is emelt két fogalomban jelölt magatartás hatja át: Derű és részvét, illetve a Philia, vagyis a szereteten alapuló barátság. Felháborodás helyett szemlélődés és reflektálás. Honnan van ez benned? Te gyárilag vagy ilyen, vagyis ez a verseidben ösztönszerűen így jön belőled? Szerep, életfelfogás, túlélési stratégia, netán ars poetica?

VL: Gyárilag, sőt tégelyileg. A család mindkét ágán túlsúlyban voltak a jókedélyűek, de a többiekre sem mondhatnám, hogy alapszintűen mogorvaságot árasztottak. Aztán a bányatelepek és városok nagyon sok érdekes, jovialis embert gyűjtöttek egybe akár Máramarosban, akár Székelyföldön, az én esetemben Balánbányán. Olyan embereket, akik tudtak örülni az életnek. Tudtak segíteni egymáson. Hol felbosszant, hol nevetésre ingerel az a rengeteg sztereotípiá, amelyek a bányászokhoz kapcsolódnak, és amelyek lényege, hogy a telepeken élők depressziós gége- és zsebmetszők, de minimum örök alkoholisták lettek volna. Halkan mondom: ismertem nyíltszívű, vidám, egy korty alkoholt nem fogyasztó bányászt, nem egyet, nem kettőt. Ezeket a sommás véleményeket olyan, szerfölött nyájas elméleti szakemberek szokták hangoztatni, akik a bűdös életben nem tették be a lábukat egy tárnába.

Kérdezel a magatartásomról. Valami belső derű kell, és ha lehet, segítőkészség. Hogy ez életfelfogás? Igen, az lett belőle, még később ars poetica, valóban. „Bármi történne, az én dalom maradjon derű és részvét különös keveréke.” Ezt írom a *Sztélében*. Ez az én ars poeticám.

BLL: *És akkor a könyv címről: Odakint és idebent... Első olvasatra hét-köznapiinak, megvallom, leegyszerűsítőnek tűnt. Nyilván kiderült, hogy ennél többről van szó. Szerintem a versekben kijelölt nézőpontra mutat rá – ahonnan a beszélő látja és megéli, illetve ahonnan felkínálja olvasójának a világot. Mint ha kinn volnának a veszélyek, van azonban egy olyan benti, belső közeg, ahonnan ezek érzékelhetők ugyan, de nem érheti semmi baj a lelket. Nincs is egyedül az én, mert gyakran többes szám első személyben beszél, van társasága: emberek, és talán Isten sem zárható ki... Mi képezi az odakintnek és az idebentnek a paramétereit? Meddig tart az egyik, honnan kezdődik a másik, és ezt honnan*

lehet tudni? És hogyan állsz a nyelv összefüggésében Istennel, különösen, ha a Bizonyosság vagy a Mi van odaát? című versekre gondolunk?

VL: A bent az valóban kilátóhely, illetve lélekhely, nagyon jól látod. Erre jött rá Nagy Eszter is, szerettem a rólam írott, lágyan ironikus, kedves és pontos kritikáját. Ő azt mondja, hogy bizonyos helyzetek az én versvilágomban kintté és bentté formálják egymást. Mert bent ugyanúgy adódhat veszély, mint kint, és kint is vannak jó dolgok. De lecsupaszítva, az *idebent* lélekhely. Emberekkel, Istennel. Egyébként az *Odakint és idebent* nemcsak a kötet, hanem a nagyjából felezővonalon, a könyv felénél megtalálható vers címe is. Amelyben Jézus, a Rabbi Pilátussal beszélget, éppúgy, mint *A Mester és Margarita* végén – főhajtás kíván ez lenni a maga szegényes mivoltában Bulgakov előtt.

BLL: Azt írod a Provanszál titok című versedben: „Dalukat nem őrzi senki már, csak én, / az utolsó hűséges trubadúr.” Mi a költészet feladata ma? Te mit tartasz költői feladatodnak? Hogyan fogalmaznád meg ars poeticádat? Te vagy az utolsó trubadúr?

VL: Nem tudom, mi a költészet feladata, de azt tudom, hogy nem én vagyok az utolsó trubadúr. Mi, költők, mind trubadúrok vagyunk, Vásárhelytől Kolozsvárig és Bukaresttől Budapestig. A szépség iránti hűség elkötelezettjei vagyunk, bármiről vagy bárhogyan íránk.

Karamán Hunor

NEM VALÓDI EMBEREK

BARTÓK IMRE: *DAMIEN*. JELENKOR KIADÓ, BUDAPEST, 2025.

Ha számba vesszük Bartók Imre eddig megjelent köteteit, nemcsak azzal szembesülhetünk, hogy a kortárs magyar irodalom egyik legtermékenyebb szerzőjéről van szó, hanem azzal is, mennyire következetesen kerüli az önis-métlést.¹ Ennek ellenére önkényes transzgresszióval nem vádolható.

Irodalmi kísérleteinek alapanyagát a kortárs kulturális termelés zsáner-műfajai, a huszadik századi filozófiai, illetve (hermetikus) költészeti hagyomány vegyítve teszik ki. A regényeknek kiemelt jellegzetessége ezeknek az eklektikus keverése, amivel Bartók kötetről kötetre néhány lépéssel visszább áll meg attól, minthogy irodalmunk alapvetően kánoncentrikus, konzervatív intézményrendszere, a (sejthetően) akadálytalan, elidegenítő effektusoktól mentes befogadást szívlelő, széles körű olvasóközönség vagy az irodalmi trendekkel szembeni ellenbeszédet elváró kísérletezők közül bármelyik is örökre kiátkozná, vagy – és ez még értékelendőbb – magának kisajátíthatná.

Az eddigi életműben koherensen tér vissza az a motívum is, hogy a prózaszövegei középpontjába került karakterek többnyire menthetetlenül sötétnek látják magukat a számukra kijelölt világokban – szigorúan ebben a viszonyban: magukat látják sötétnek a világban, s nem fordítva –: menthetetlen, sötét alak(zat)oknak, akik némi fényre, enigmatikus belsőjük átvilágítására és feltárására várnak, mint jelenünk késő kapitalista, mítosztalanított, hiperracionalizált világának furcsa, misztikus sebei.

A *Damien* főszereplője, egy Damien Lazard nevű figura is efféle: modern stigma, amelyen a narrátor akadály nélkül ki-be járhat. Mögötte ijesztően tágas, különös beltér nyílik: lexikonszerű rendszerezettség, információ-túltengésből eredő összevisszaság, egyszerű, hétköznapi (de banalitásukban pótolhatatlan) emlékek, érzelmek, titkok és vágyak.² Minden egyes elem, gondolat-, emlék- és információfoslány hordozza a külvilágba való kinyílás lehetőségét, amely külső a már említett (műfaji, kultúrszférákbeli) keveredés: misztikus események és összeesküvések hollywoodi thrillert idéző világa;

a felkapott turista úticélokra kívül eső városok környezete; az eutanáziát a *gig economy*³ körülményeihez korszerűsítő start-up klienseinek búcsútörténete; egy, a sakktörténetet magában foglaló nagy-nagy adatbázis; illetve a profi sport, a sakk csúcsszintjének immár teljesen a szórakoztatóipar szakágává vált, spektakuláris nyilvánossága. Utóbbiak teszik a legnyilvánvalóbbá, hogy a külvilág és Damien vélt belső világának elemei gyakorlatilag véletlenszerűen cserélgethetők – elválasztottságuk ritka pillanatokban, valódi *eseményekben* nyilvánul csak meg és vevődik észre. Ilyenkor vagy Damien vagy az elbeszélő, vagy mi nem értjük igazán, mi is történt, mert az okok (pl. hogy miért tett meg egy előnytelen lépést) takarásban maradnak, forrásuk maga az ismeretlen: ugyanaz a hely, ahonnan a váratlan „látogatók” és a velük való sorsdöntő találkozások eredeztethetők. Nem muszáj ténylegesen megértsük ezeket a pillanatokot ahhoz, hogy felfogjuk: határba ütköztünk.

Egy *esemény* túlmutat önmagán, és túlmutat a hozzáférhető tudáskorlátokon. Sehogy sem illik bele a fennálló reprezentációkba. Mindezek ellenére mégis helyet talál magának a világban, „beíródik”. Ennek folytán szembesít azzal, hogy lennie kell egy helynek, egy külsőnek, amit (még) nem ismerünk – esetünkben: amelyről sem Damien, sem mi és talán még a narrátor sem tudhat –, és ahol a mostani ismereteinkre korlátozódva nem kellene lennie abszolút semminek. Nem értjük a cenzúrát. Nem lehetünk bizonyosak, a narrátor azért kényszerít-e minket állandó lépéshátrányba – ahogy az poétikailag az utolsó előtti részben kulminálódik – a kihagyásokkal, elkalandozásokkal, a sakk-, harcászati-, művelődés-, vallás- és tudománytörténet gyakori megidézésével, mert ő maga sem rendelkezik átfogó ismeretekkel Damien személyes fikciójáról, vagy inkább stratégiai megfontolásból nem árul el, és takar ki bizonyos dolgokat?⁴ Nem tudjuk, van-e még mit tudni? Mi ez a játék?

Ne feledjük, hogy a sakktopikát évszázadok óta elszántan dokumentálják szerte a világban. A sakktörténet egy meglehetősen pontos, formálisan ellenőrizhető történelmi reprezentáció. A Damien nevű karakter és annak a világnak a jelenje, amelyben él – amelyben az éppen legerősebb profi sakkozók neve összecseng, de nem egyezik az általunk ismert sakktörténet elmúlt pár évének szereplőivel –, ezzel a rendkívül zárt történelemmel ütközve a „fikciósítás” műveletének jeleit teszi nagyon is szembeszökővé.

A sakk világa teljesen formalizált. Minden szabály, minden állás, minden lépés ismert, rögzített és kiszámítható. Nincsenek véletlenek. Az egyedüli ismeretlen (de nem véletlen!) benne a másik lépéseinek sorozata, és már ez is elegendő ahhoz, hogy a felmerülő eshetőségek száma ne legyen

számszerűsíthető. Az esemény itt formálisan mindig a partnertől, a másiktól származik. Olyan esetek törnek be a játszmába, melyekkel az egyik játékos nem számolt, vagy eleve nem is számolhatott. Léteznek állások, amelyek dokumentáltan soha nem álltak még fenn. Léteznek lépések, amelyek ebből kifolyólag értelmezhetetlenek. A sakktörténelmet, a stratégiáknak ezt az évszázadok óta jegyzett, szételemezett, egyre inkább tökéletesített adatbázisát ezek a ritka, eseményyszerű pillanatok ítélik érvénytelennek, és juttatják előrébb a néhány lépés után az elágazásokból már követhetetlenül megnyíló keresési útvonalak és lehetőségterek átfogó, teljes(ebb) reprezentációja felé. „Megfejtett a világ, de csak amíg nem mész elég messzire ahhoz, hogy a határáig éj, hiszen akkor kiderül, hogy amit annak hittél, mások jelölték ki, és ami mögötte rejlik, rád és a kíváncsiságodra vár.” (370.)

A sakk játékelméletileg egyelőre „megoldatlan”: nem létezik matematikai bizonyítás arra, hogy két hibátlanul játszó ellenfél minden egyes játszmája döntetlenbe fog kifutni. Korunk legerősebb játékosai⁵ – akik a felkészülési programok, technikák és adatbázisok soha nem látott fejlettsége miatt nyugodt szívvel nevezhetők a sakktörténelem legerősebbjeinek – és a legújabb, jóformán verhetetlen tervezőalgoritmusok egyaránt különböző statisztikai reprezentációk (modellek) folytán csak megközelíteni tudják az adott állásban valószínűsíthetően legoptimálisabbnak tűnő (a győzelemmel társított, legmagasabb megsacolt végértéket termelő) következő lépést. Bizonyítani, azaz analitikus, formális tudással rendelkezni arról, hogy a megtenni tervezett lépéssel a győzelemhez kerülnek közelebb – ha az ellenfél számára állnak még fent a kimenetelt befolyásoló döntések (leggyakrabban, természetesen, éppen ez az eldönthetetlen) –, nem. Bár a kortárs sakkban elenyésző szerepet szokás tulajdonítani az intuíciónak, a parti lehetőségtérinek modellezése, vagyis a játszma összes lépésével való számlálás nehézségei miatt néha ezenkívül nincs mire hagyatkozni. Afféle szökésvonal az intuíció, amelyre rálépve vagy átvezetnek megérzéseink az ismeretlenen, vagy nem. Bízni kell a bizonytalanban. A sakkozók ma már nem nagyon lépnek rá erre az ösvényre (Damien ebben egy nagy kivétel). De történnek lépések, melyekről még sokáig nehéz eldönteni, hogy megmagyarázhatatlan, zseniális belátás, egy felsőbb szellem jóindulatú segítsége vagy egyszerűen hiba eredményezte őket.

Ezek a váratlan eredményekhez vezető ismeretlenek olyan események, amelyekre világokat lehet építeni.

Damien világát például, amely kitölti a gyakran számára is érthetetlen sakklépések, az elengedhetetlen szerelem és együttlétek emlékeinek, vala-

mint a versenyek során életébe betoppanó misztikus látogatók eseménytereit. Amíg relatíve idős kora ellenére nagyon gyors ível a világ legjobbjai közé, majd egészen a világbajnoki kandidátus-mérkőzésig (a könyvbeli sakktörténelem legnagyobbja, „Bang Karson” ellen) kerül, pályafutását és magánéletét összekötik, felforgatják, átértelmezésre kényszerítik a titokzatos és beláthatatlan következményekkel járó események.

A sakk törvényszerűségeinek szempontjából a figurák és a tábla két oldalán ülő ellenfelek teljesen üresek, automatizmusok által konstituált és mozgatott Ionesco-szereplők. Személyes múltjuk, emlékeik, érzelmeik nincsenek, csak a játék, a sakktörténet enciklopédikus köztere. „A versenysakk a technológiai téboly szimbólumává vált. Azok a tábla fölött görnyedő gyerekek már nem valódi emberek. [...] Még csak azt sem lehet mondani, hogy kizsigerelnék magukat, mert abban a pillanatban, hogy asztalhoz ülnek, nincs többé semmiféle én, amit ki lehetne zsigerelni.” (277.) A *Damien* ezt a sakk szempontjából fölösleges személyes belsőt tölti ki. Hiszen a lényeg, hogy olykor miért hibázunk, mikor hagyatkozunk intuíciónkra, mi dönt el végül egy játékot, egy bajnokságot, vagy hogy mit jelent a világ legjobbjának lenni, honnan a hozzá kellő szenvedély, gyakran éppen itt rejtőzik.

Ez a belső pedig arról árulkodik, hogy Damiennak nem sok kedve van a sakkhöz. És a regényben elhangzottak alapján úgy tűnik, a profik közül alig néhányan akadnak, akik szívesen csinálják. Játsszanak, versenyeznek, mert legtöbbjük életének ez mindig is a része volt; mások talán függők, a külvilág elől a sakk zárt terébe menekvők, vagy pusztán megélhetésből járnak versenyről versenyre részvételi és nyereménydíjakért. De a versenysakkot legtöbbjük egyfajta kínszenvedésnek, egy mostanra teljesen értelmetlenné vált megmérettetésnek, szadizmusnak, kegyetlen show-műsornak látja. Vagy mint Beckett-nél az *Endgame*-ben: maradnak, mert kettejükre van szükség, hiszen más esetben nem lenne kivel eljátszani még a vég legutolsó mozzanatait sem.⁶

A versenysakk nem is olyan régi története, hogy 2023-ban a világranglista első, sorozatos világbajnok, Magnus Carlsen, nem hajlandó újból kiállni a kihívó Ian Nepomniachtchi ellen (akivel 2021-ben már lejátszotta ugyanezt a páros mérkőzést). Nincs motivációja még egyszer végigcsinálni a Nepomniachtchi elleni edzőfolyamatot – állítja –, de azért javaslatokat tesz a Nemzetközi Sakkszövetségnek a világbajnoki meccs formátumának megváltoztatására (leginkább lerövidítésére, felgyorsítására), hátha elviselhetőbbé tehető a monoton, kínszenvedés számító felkészülés, melynek szerinte a játék szépsége szempontjából semmi értelme. Ennek az eseménysorozatnak a dramatizált változata is lehetne a regényben feltűnő ACHE nevű szerve-

zet – „ami a sakk káros hatásai miatt tüntet, ezek közül még a függőség a legkevesebb, súlyosabb problémát jelent, hogy bármilyen sokat adsz neki, mármint a sakknak, sajnos rendkívül csekély, amit visszakapsz tőle, persze, a rengeteg kudarcon, frusztráción és csalódáson kívül”⁷ (208.) –, amely a kortárs sakknak ezt a drámai, értelmetlen, szenvedésekkel teli állapotát szeretné (akár terrorizmusba hajló módszerekkel) megszüntetni. A Vatikán egy befolyásos bíborosa viszont, talán épp a sok-sok magukra vállalt szenvedés miatt, a versenysakkozók közül szeretné kiválasztani az új pápát (mellesleg pontosan Damient). Ki tudja, talán a Nemzetközi Sakkszövetség mögött nem is a CIA, hanem a Vatikán áll.⁸ A sakk és az univerzum között elvégre megszokottak az analógiák.⁹

„A sakk tulajdonképpen egyszerű folyamat, létezik valahol egy éter, egy közös halmaz, amelyből az egyes játszmák mintegy kiválnak, néha el kell végezni egy-egy konkrét kalkulációt, végére járni a családfakutatásnak, megérteni a mestervariánst, adaptálni az általánost az egyedire, de azért a játék lényege a mintafelismerés, a már létező motívumkészlet minél alaposabb elsajátítása és azonosítása, igaz, a zseni, mint mindenben, a sakkban is arról ismerszik meg, hogy képes e motívumkészletet újabb elemekkel gazdagítani, idetartoznak például Petroszján programatikus minőségáldozatai, Rashanda kényszeres h4, illetve ... h5 szárnytámadásai, és még ezernyi ötlet, ötletecske [...]” (144.)

A regény mottójául szolgáló idézet rögtön a legelején a sakk és a gondolkodás nem éppen intuitív ellentétének problémáját veti fel, és húzza meg a regény értelmezésének egy lehetséges, eléggé megrázó horizontját: „Világos egészen eddig jól ismert változatot követett, / most azonban végzetes hibát vét: elkezd a saját fejével gondolkodni.”¹⁰

Mi mást csinálhat az ember sakkozás közben, ha gondolkodni nem gondolkodik?

Vagyis, ha az eljárás, amit művel, és a folyamat, amelynek aláveti magát, nem a gondolkodás, akkor mi a gondolkodás? Ha a számolás, a vizualizáció, a tervezés, a hibaelkerülés, az esélyek folytonos latolgatása és elvetése, a minták felismerése és felidézése ebben a szimbolikus világban nem az.

Mi a fenét nevez(het)ünk akkor gondolkodásnak? A dilemma egyidős a filozófiával. „Mit jelent valamit elkezdni? És mit jelent elkezdni *gondolkodni*?”, teszi fel a kérdést Bartók Heidegger-könyve előszavának legelején.¹¹ Heidegger szerint az egész nyugati filozófiát (gondolkodást) el kell vetni, csak ezután kérdezhetünk rá a valódi (emberi) szubsztanciára: a létre.¹² És nem ő az egyetlen, aki ennyire radikális szimbolikus aktust hajt

végre a dilemma feloldásának érdekében. Korunkra tekinthetünk úgy, mint amelynek művészeti, politikai és saját individualizmusunk meghaladását kitűző törekvéseinek (pl. a szerelem, az együtt-lét) érdekében aktualizálnunk kell a gondolkodás lehetőségességének problémáját.¹³ Hogyan, és egyáltalán van-e miről gondolkodni egy olyan világban, amelyben minden jogilag, tudományosan és/vagy matematikailag formalizált, algoritmikus, statisztikai módszerekkel rendszerezett és szabályozott, vagyis teljesen szimbolizált? Van-e miről és van-e kinek? Van-e (még?) emberi gondolkodó-cselekvő szubjektum?¹⁴ Van-e rá szükség?

Vizsgáljuk ezt a regényt mint egy élénk került sakkállást. Némileg ismerős, irodalomtudományos, esztétikai vagy nyelvfilozófiai szempontok szerint is elemezhető és klasszifikálható. Kritikusok arról igyekeznek ítéletet hozni, hogy megjelenése irodalmi „eseménynek” tekinthető-e? A kérdés viszont, amellyel általa szembesülünk, ennél sokkal megrázóbb: hogy tudunk-e és kell-e róla egyáltalán gondolkodni?

JEGYZETEK

¹ Paul Celan — *A sérült élet poétikája* (monográfia), L'Harmattan, 2009; *Fém* (regény), Kalligram, 2011; *Rilke – Ornamentika és halál* (monográfia), L'Harmattan, 2011; *A patkány éve* (regény), Libri, 2013; *A nyúl éve* (regény), Libri, 2014; *A hamis Alef – Kezdet és temporalitás* (filozófia), L'Harmattan, 2014; *A kecske éve* (regény), Libri, 2015; *Goebbels* (dráma), JAK (Melting Books), 2015; *Alfönz és az űrlények* (gyerekkönyv), Babilon, 2015; *Láttam a kódnek országát* (regény), Jelenkor, 2016; *Jerikó épül* (regény), Jelenkor, 2018; *A testablók éjszakája* (gyerekkönyv), Tea, 2019; *Majmom, Vergilius* (prózavers), Szépmesterségek Alapítvány, 2020; *Lovak a folyóban* (regény), Jelenkor, 2021; *Dlőfalkonya* (ifjúsági regény), Kolibri, 2024; *Damien* (regény), Jelenkor, 2025.

² „Az építészet, akár a lélektan, azon a belátáson nyugszik, hogy a belső tér összehasonlíthatatlanul tágasabb és formálhatóbb a külsőnél” (233.) – állapítja meg egy ponton találóan a narrátor.

³ *Gig economy*: olyan munkaerőpiac, amelyet alkalmi, rövid távú, rugalmas és szabadúszó munkavégzés jellemez, többnyire digitális platformokon keresztül, hagyományos foglalkoztatás helyett.

⁴ Egy példa arra, hogy a *Damien* mondatai mennyire hirtelen tágnak ki enciklopédikus ismeretterjesztésé: „[...] ugyanaz a közönség tapsol és kommentel hozzá, amelyik egykor összegyűlt a párizsi Place de la Concorde-on a guillotine

köré, amelynek névadója, Joseph-Ignace Guillotin halálbüntetés-ellenes volt, és kisebbik rosszként, a kerékbe törést és más borzalmakat kerülendő javasolta a humánusabbnak tartott megoldást.” (349.)

⁵ Jelenlegi (2025. október 28.) top 5: 1. Magnus Carlsen (1990, Norvégia, közvetlen összecsengésben a *Damien*ben feltűnő világbajnok Bang Karsonnal), 2. Hikaru Nakamura (1987, USA), 3. Fabiano Caruana (1992, USA), 4. Arjun Erigaisi (2003, India), 5. Praggnanandhaa Rameshbabu (2005, India).

⁶ „CLOV I'll leave you. / HAMM No. / CLOV What is there to keep me here? / HAMM The dialogue. [A francia eredeti tükörfordítása: Hogy választ adj nekem.]” – mivel a Kolozsvári Grandpierre Emil-féle magyar fordítás (*A játszma vége*), a francia címből (*Fin de partie*) kiindulva, elég szerencsétlenül éppen a sakkra (is) alkalmazható „végjáték” utalástól fosztja meg a drámát, értelmesebbnek találtam a sakkreferenciát hangsúlyosabbá tevő, Beckett általi angol fordításra (*Endgame*) hagyatkozni.

⁷ A regényre jellemzők ezek a mellérendelés által, kötőszavak nélkül egymásba tördelt, hosszú, kanyargó mondatok.

⁸ Bár a könyv valamennyire zseniregényként is értelmezhető – jussanak eszünkbe a chilei Benjamin Labatut világszerte nagy közönségsikernek örvendő, igencsak fikciósított történelmi zseniregényei –, az olvasó képébe nyomott természetfeletti, misztikus elemekkel tulajdonképpen a zseni-toposz antitézise is lehetne. A zseniket mások csinálják, apák-anyák, ellenfelek, szerelmek vagy egyszerűen maga a CIA és a földönkívüliek összefüggésének popkulturális közhelye.

⁹ Legrövidebben: „Két király, akik, akárcsak két atom, sosem érinthetik egymást.” (260.)

¹⁰ Siegbert Tarrasch (1862–1934) a 19. század végének egyik legjobb sakkjátékosa, a 20. század elejének egyik legjelentősebb sakkszakírója, -elemzője, a sakkelmélet és -pedagógia történetének tekintélyes alakja.

¹¹ Bartók Imre: *A hamis Alef*. Budapest: L'Harmattan Kiadó, 2014, 7.

¹² Ld. pl: „Heidegger tulajdonképpen azt mondja, ha rá akarunk kérdezni a létre, le kell mondanunk a filozófiáról (az újkori tudományról és egyéb apróságokról nem is téve említést). A pusztá vélemények szabad elméleti (szókratikus) vitatása – lévén ezek a vélemények az emberi állapot kifejezései, függetlenül tartalmuktól, ld. a görög tragédiát és történetírókat – mindenképpen absztrakt moralizmushoz vezet, mert minden elmélet elkerülhetetlenül univerzalisztikus, ám az emberi élet *nem* univerzalisztikus, hiszen megismételhetetlen, néma pillanatokból áll (...)” Tamás Gáspár Miklós: A német kontraszt. In: *Uő: A túlsó pólus*. Kijárat Kiadó, Budapest, 2023, 59–75. Eredeti megjelenés: Litera, 2021. november 17.

¹³ Alain Badiou négy nagy igazságfolyamatával példálózva (művészet, politika, szerelem, illetve a formalizált, analitikus tudomány). Badiou a dilemma feloldásáért odáig merészkedik, hogy a gondolkodás (filozófia) számára közvetlenül elérhetetlenné teszi az igazság (filozófiatörténeti kontextusban: az Igazság) kategóriáját. Helyette a filozófusnak csak a négy nagy igazságformához enged hozzáférést, aki ezeket (mindössze) ütköztetheti, hasonlíthatja, elemezheti (egymáshoz képest) a gondolkodás terében, de nem alkothat róluk/belőlük egy „átfogó” igazságot. A négy nagy igazságfolyamatnak viszont szintén nincs elengedhetetlen szüksége az igaz (filozófiai) gondolatra ahhoz, hogy alakítsa, s talán jobbá is tegye az életet, a hitnek és a hűségnek egy jellegzetes definíciójával élve. Ld. a kitűnő magyar nyelvű, mély áttekintést mindezekről: Sipos Balázs: Alain Badiou: Lét és esemény – Ismertetés, bírálat. *Mérce*, 2022. Elérhető: <https://merce.hu/badiou-let-es-esemeny-biralat/>.

¹⁴ Vö: Sipos Balázs: A szellem magánkívül. *Élet és Irodalom*, LXVI. évf., 15. sz., 2022. április 14. *Melléklet*. Szerk: Sipos Balázs. Elérhető: <https://www.es.hu/cikk/2022-04-14/tgm-hatas.html>.

Tankó Andrea

ÚTON LEVÉS ÉS ÖNMEGHALADÁS

TÖRÖK ÁBEL: A HARMADIK ÉG. KALLIGRAM KIADÓ, BUDAPEST, 2025.

Török Ábel (regény)világa gyógyír a léleknek, felszusszanást hozó, könnyed, de nem könnyű, olykor simogató, de elpuhulást nem enged, szép. Szép a szó szép értelmében, giccstől mentesen, szép, amilyenre sokan vágyhatunk. Kitekintő a mindennapokból egy különös, távolinak vélt mindennapokba való betekintés révén. De vajon tényleg olyan távoli és egyszerre régmúlt, mégis mintha-utópisztikus a *harmadik ég* világa? A falu, „ez a jelentéktelen északi szeglet a világ egyik legtávolabbi vége. csendes zug, öregek és virágszívűek otthona. az életek úgy peregnek itt, mint földműves ujjai közül a búzamagok. az idő testén kívüli, végtelen hely, végtelen örömmel és bánatokkal,

szerelmek és fáradt sóvárgások szülőföldje. a falu, igen, a világ egyik északi vége.” (8.)

A falubeliek archaikus közösséget idézően működnek: mindenkinek jól meghatározott szerepe és mestersége van, melyek a közösség mindennapi igényeinek ellátására irányulnak. Pék, fazekas, varrónő, halász, ács, vadász, varázsló és mindentudó, különöc öreg bölcs is él itt. Apáról fiúra, anyáról lányára öröklődnek a tudások és mesterségek, a legtöbb esetben valamiféle égető vágygal fűszerezve: megszerezni, eljutni, beteljesíteni, megalkotni, tudni, szeretni, életet adni. Belső készítés a nyomdokokba lépés, vagy hagyomány, mintakövetés? Akad példa a folytonosság és átörökítés megszakítására is, amely rögzös és vesződéségekkel teli út: a kötet egyik főszereplője, dómar már kiskorában sem érdeklődik apja mestersége iránt, ő a furulyázás és mesemondás, külső-belső világok és bölcsességek tudója kíván lenni. Ez a gesztus szimbolikusan kapcsolódik össze az apai viselkedésmintáktól való teljes elhatárolódás igényével, és mind felnőttkori saját vállalásában, a pász-torkodásban, mind a testvérével való dialógusban megnyilvánul: „szeretnék jobb apja lenni, mint amilyen ő volt. magnar szemében félelem, már-már kétségbeesés ült, (...) az leszel, mondta dómar. szereted a feleségedet és az életedet. bölverk mindkettőt gyűlölte, mi csak haragjának edényei voltunk. ha nem tölt meg az élet haraggal, nincs szükséged edényekre, hogy kiöntsd magadból.” (275.) Dómar alakja és útja, ahogyan laugié is, példája az apai toxikus minták meghaladásának: „én nem hullámszom, mondta laugi. az én apám is olyan volt, mint az ikreké. mint a tenger, (...), sajnos a legfontosabbakra mindig rosszul felelt. megfogadtam, hogy sohasem válok olyaná, mint amilyen ő volt.” (257.) A kötetben mégis hangsúlyos a gyermekkorban elszenvedett traumák feloldhatatlan volta: „hogyan lehet, hogy olyan régen elmentél, mégsem szabadulunk tőled, ördöggént cipelünk a hátunkon, súlyod alatt megrogy a térdünk, de hordoznunk kell, ezt a terhet csak elhordozni lehet, letenni sohasem.” (275.)

A regény világa olyan helyre kalauzolja olvasóit, ahol jó lenni, ahol vágyakozunk a vágyakozókkal, sírunk a sírókkal. Nemcsak a nagy hegy, myrkvi, az öreg bölcs barlangja és ragni öreganyó egyszál kunyhójának hangulata gyűrűzik ki a regény lapjai közül, és költözik belénk, hanem valami egyszerű, belső tisztaság is átjár olvasás közben. A falu lakóinak élettörténete organikusan illeszkedik a nagy egészbe. Sok név, sok élet, amely töredékekben tárul elénk, hogy aztán a faluban mint mágikus, távolinak vélt térben elfoglalja helyét. De a kötet korántsem marad meg az idilli táj megkomponálása és a belé helyezett idilli élettörténetek sémájánál. Az élet a maga tel-

jességében, mélységekkel és nehézségekkel telítve tárul elénk: halál és születés körforgása, kezdet és vég, és ami közte van. Családi működésmódok, egyéni boldogulástörténetek, öröktől fogva létező, mégis sok lemondással és horzsolással teli szerelem, magány és családon belüli bántalmazás, alkohol-problémák és hosszas én- és útkeresés.

„ki szépen kimondja / a rettenetet, azzal föl is oldja” – mondja Illyés Gyula *Bartók* című versében, de olvasható Németh Attila és Moretti Magdolna nagyszabású PSYrodalmi szöveggyűjteményének címeiként is. Ki szépen kimondja a rettenetet, azzal föl is oldja – ez a sor visszhangzik a fejében, amikor azon gondolkodom, mi az az ambivalencia, amelyet Török Ábel műve kapcsán érzékelek. Mert a szavak, amelyeket Török használ, mintegy varázsszavak, mintha Török a világ sokadik, kevesek számára érzékelhető rétegeinek ismerője volna, így a meseiség és a mágia a nyelv által is leképeződik, még teljesebb élményt nyújtva. Ez a nyelvi regiszter pedig felszabadító és szerethető, ugyanakkor a regény egyes pontjain feszültséget keltő is számomra. Ez a különös, dallamosan hullámozó nyelv az ugyanis, ami megteremti a kötet világát, a *harmadik ég* vágyakozást keltő milliójét. Kérdéses azonban, hogy ugyanaz az eszköztár, nyelvi megformáltság kiterjedhet-e a kötet egészére? Koherens marad-e a nyelv az általa megformált tartalommal? Elbeszélhető-e a szerelem, a féltés, egy közösség élete és a súlyos testi és lelki bántalmazás egyazon nyelvi világban? Olvasatomban a történetalkítás a teljességre törekszik: egymás mellett, egymáshoz kapcsolódóan ábrázol idilli, szépséges érzéseket és életalakulásokat az emberi gonoszság, hatalmi fölény és visszaélések sorozata mellett. Mintegy libikókaként, a kötetbeli életek szerves velejárójaként vonul végig a bántalmazás, mindaz, ami távol esik az idilltől, a vágyottól. Felvetődik a kérdés: hányféle nyelve van a bántalmazásnak, hányféle nyelve, színe, formája a megtört gyerekkornak, a felszántott bőrnek és léleknek? Ki szépen mondja a rettenetet, elfedi, mázolja vagy föloldja azt?

A *harmadik ég* szerteágazó témái közül számomra dómar és katla szerelmi története, a saját arc dekonstrukciójáért tett kínkeserves vándorlástörténet, a különtség formái és helye, illetve az átörökölt minták, hozományok meghaladhatóságának kérdése a leghangosabb. Myrkvi, akit egyesek eszelősnek, mások különc, mégis nélkülözhetetlen bölcsnek tartanak, nagyobb tudások hordozója: ír, olvas, nyelve a természet nyelve, magánya termékeny, tanácsai kérdések, melyek önismereti tétellel bírnak, kísérnek az eltévelyedésben, és segítenek a döntés előtt állóknak: „indulj el valamerre. nem számít, milyen úton, csak menj, amíg elérsz valahová, ahol helyet találsz magadnak.” (155.);

és „mondd, amikor a vadász megöli a farkast, valójában melyikük a farkas? (...) miért ölnéd meg, ha egyszerűen el is küldheted? (...) úgy válaszolnak, ahogy kérdezed őket. ha késsel szólsz hozzájuk, mint hálfdan, karommal és foggal felelnek, de ha szívvel, megtudod, milyen jók is tudnak lenni. (...) az éhség még a legjobbak lelkébe is lyukat rág.” (50.)

Dómar elvágódik apja minden rezdülésétől, teljes teste és lelke a túlélésért küzd, a megmaradásért, anyja és testvére védelméért, majd mikor szembeszáll az erőszakkal, és apja kitagadja, elhagyja katlát, gyerekkora óta egyetlen lelkitársát, elhagyja a falut, az ismerőst, és idegenné válik, hogy maga mögött hagyva szétzúzott énjét, meghaladhassa sorsát. A meseiséget erősítendő, útján ellenségekkel és segítőkkel is találkozunk, beavatást nyerve ragni bölcsességébe. A kegyelem, az élet tisztelete révén aktív résztvevője lesz egy átváltozástörténetnek, mely meghatározza további életét: a farkas mint gyerekkora farkasa és apja szimbóluma, ismét megtámadja vándorlása során, de a harc nem végződik pusztulással, sokkal inkább transzformációval, a farkas elhullajtja arany könnyeit, és további élete összefonódik a dómaréval: „aransárga könnyek csorogtak az arcán. dómar letérdelt elé, újjászülettél, suttogta, leráztad magadról a vadvidéket.” (202.); és „a farkas lefeküdt mellé, és dómar a bundájába fúrta az ujjait, mintha a saját hajába túrt volna. (...) mindketten megváltoztak, adtak magukból és elvettek egymásból. a farkas már sohasem lehetett farkas, mert magában hordozta dómart, dómar pedig magában hordozta őt.” (281.)

A főszál mellett számtalan felnövéstörténettel és beavatástörténettel találkozunk, amelyek mellékszálként ugyan (ld. pl. sula és rúben, láfi és birta szerelme), de egészre kerekednek a kötet során. Minden szereplő törekszik és vágyakozik – önmeghaladás, családok összetartása, szerelmek kifejeződése és beteljesülése. Különösen megható sorstörténet fimafeng önmarcangolása és halált hozó, vég nélküli keresése, amely többgenerációs beteljesületlen vágyként testálódott rá. Döntései és a lelkében tátongó űr, amely a halász felmenők örökségének, a hangaszigetnek a megtalálásával talán beteljesülhetne, nemcsak saját veszét, de családja széttöredezését is okozza. Kudarok, fájdalmak, boldogulási kísérletek sorait olvashatjuk a kötetben, melyek szerves részét képezik az önismeret, énkeresés és önmegalkotás folyamatának. A harmadik ég „a legfontosabb, a te eged, dómar. minden emberben ezen a világon húzódik egy ég, és mindenki más formát ölt. egyetlen és rengeteg, alakváltoztató, a legnagyobb és legkisebb az összes ég közül. az, ami után sóvárogsz, és az, amit adni tudsz, álmaid térképe, emlékeid színe, éveid bánata. van, akinek nyomorult és apró az ege, és van, akinek széle-

sebb, mint a másik kettő együtt. nézz a magasba, és keresd meg a sajátodat, dómar.” (155.) – így indítja útjára dómart myrkvi, hogy vándorként bejárva útjait, újraalkotva önmagát visszatérhessen szerelméhez.

A kötet végére a szereplők sorsa kerek és rendezett lesz, eldolgoztatlan szál nem marad, de mintha mégis nehéz volna a lezárás. A negyedik egységben mintha a lezárás nehézsége, a történetből való kilépés kapna teret, olvasatomban ugyanis az emléketételek oldalakon keresztüli listázása inkább elnyújtja és túlbeszéltté teszi azt a mély érzésű hiányt és szenvedést, amelyet a gyászoló dómar él meg, a történet kerekiségéhez és szív-lélek világához viszont nem ad hozzá.

A világ, amelybe Török kötete hív meg minket, olvasóit, szolidáris, befogadja az idegent, és otthont ad neki, egy emberként lép fel a gyerekek védelméért és a szükségben levőkért, tagjai mintegy közösségi gondoskodásként ételt visznek a visszavonult myrkvinek. A világ, amelybe Török kötete hív meg minket, nem tűri az erőszakot, de lehetőséget kínál a jobb belátásra. Mindezek mellett *a harmadik ég* különlegessége abban is rejlik, hogy nemcsak természetközeli, hanem az emberek és a növények, az emberek és az állatok, illetve az embereket körülvevő természet mind-mind együtt rezdülnek, beszélnek, hallgatnak, kísérnek. *A harmadik ég* egyszerre mese és valóság, az úton levés és örök (egymást) keresés mesés valósága, amely mint gazdag színvilágú, életteli festmény foglalja el helyét belső falainkon, hogy emlékeztessen: „és mind repülnek, a legfontosabb ég alatt, igen, kézenfogva repülnek a világ egyik legtávolabbi végén, a harmadik ég örökhatárán.” (302.), és „mégiscsak ez a világ eleje és vége, itt nyílik és zárul minden történet.” (289.)

Bodrogi Csongor

EGY KÜLÖNÖS UTAZÁS KÉPEI

TAMÁS DÉNES: *A LAZACOK SZERETKEZÉSE*. NAPKÚT KIADÓ,
BUDAPEST, 2025.

Tamás Dénes legújabb verseskötete, *A lazacok szeretkezése* nem bomlik ciklusokra. A könyv 48 verse megszakítások nélkül követi egymást, persze mindegyik új oldalon kezdődik, címmel van ellátva, és külön költeményként is megállja a helyét, ám a ciklusok elhagyása, a lazac motívuma, az a sajátos szerkezet, hogy a kötet egy dőlt betűvel szedett verssel kezdődik, és egy dőlt betűvel szedettel végződik, illetve Markó Béla fülszövege is, amely arról szól, hogy a fülszövegíró az elejétől a végéig „mint egy krimit” olvasta el a könyvet, mind-mind megerősíti azt a benyomást, hogy itt afféle „konceptkötetről” van szó. Vagyis nem pusztán különféle versek összegyűjtéséről, hanem olyan könyvről, amelynek egyes darabjai kifejezetten azért íródtak, hogy helyet kaphassanak ebben a koncepcióban, egy új könyvmű saját terében.

Mindez azonban pusztán benyomás. Erős ez az ajánlat, és óhatatlanul befolyásolja is az olvasót, ám a könyvet természetesen lehet másképpen is olvasni, egy-egy versért fölütve, a szövegek egyedi varázsát élvezve. Az én olvasói tapasztalatom közelebb áll a Markó Bélához, magam is „krimiszerűen” olvastam el a kötetet, azaz olyan történetként, amelynek határozott végpontja van, és hiszem is, hogy ez a fajta olvasás elmélyíthet jelentéseket, jobban föltárhat belső kapcsolódásokat; ám a versek külön-külön is élnek, lélegeznek, és fölmutathatók, kiragadva őket a nagy egészből.

Az erős koncepció, mely egybefűzi ezt a több tekintetben is egyébként heterogén szövegvilágot, egy motívumra, illetve egy történetre épül. A motívum a hal, a lazac képe; a történet pedig az, ahogyan a lazacok szaporodnak. A lazacok kétlaki életet élnek. Édesvízben születnek, majd a sós óceánban úszkálnak évekig, hogy aztán életük legvégén egy irgalmatlanul hosszú vándorlás után ismét „hazatérjenek” az édesvízbe – utódokat létrehozni és meghalni. Ennek a biológiai megfigyelésnek olyan erős a poétikai sugárzása, olyan sok metaforikus jelentése lehet, hogy az ember valósággal elcsodálko-

zik, hogyhogy nem vált még ez a történet irodalmi klisévé, hogyhogy most kellett csak eljönnie valakinek, aki könyvvé, költészetté formálja.

Hogy melyek lesznek az alapvető motívumok, már a narratíva első megismerésekor kitalálható: halál és szerelem kapcsolata, kétlakosság, sós és édes vizek, vándorlás, keresés, boldogság és fenyegetettség. És valóban, a kötet versei – lényegében kivétel nélkül – valamiképpen ezekhez a fogalomkörközökhöz kapcsolódnak, ha nem is azzal a durva azonosítással, hogy a lazacok szerepét egy az egyben átvinné a költői beszélő, de finomabb áttételeken keresztül.

A legfontosabb áttétel (amely oly magától értetődő, hogy szinte gondolni is elfelejtünk rá) az emberi és az állati világ között teremődik. A könyv írója természetesen nem lazac. Többnyire nem is így szólal meg. Egy kivétel van, *A lazac testamentuma* című kulcsfontosságú vers, amely a lezárás előtti egyik utolsó szöveg, és a kötet három „lazacverse” közül a középső. („Lazacversen” azt értem, hogy a költeményben közvetlenül fölbukkan a lazac motívuma.) Itt a megszólaló a lazacok nevében beszél (többes szám első személyben), és az embereket szólítja meg. A két világ alapvető különbségeire fókuszál a szöveg:

Valljuk be: menthetetlenül alulmaradtunk.
Kifinomult szaglásunk, hallásunk,
testi erőnk, robbanékonyságunk
már nem versenyképes az evolúciós küzdelemben.
Az ismétlőpuska már rég eltörölte mindezt.
Azóta csak túlélők vagyunk,
genetikai hulladékok,
élő fossziliák.

Az „alulmaradás” azonban, mint később megtudjuk, mégiscsak viszonylagos. Az ember bizonyos értelemben mégis kevesebb, mint a lazac (mint az állatok általában): kevésbé kapcsolódik a Földhöz, kevésbé leli otthonát rajta.

Az állati és emberi világ közti részben diszharmonikus, részben számos kérdést fölvető és titkos szövetséget rejtő kapcsolat állandó gondolatrítmusként bukkan föl újra és újra a szövegekben. Nem pusztán lazacokról, és nem is pusztán halakról van szó. A kötet egyik legemlékezetesebb verse, a *Ha túl gyorsan* című, olyan elgázolt, elpusztult állatokról (rókákról, borzokról, madarokról és másokról) tudósít, amelyeket a lírai én biciklizés közben lát

meg. Az ember itt tehát egyfelől mint gyilkosa jelenik meg az állatoknak, másfelől mint sorstársa. A végső tanulság is többféleképpen értelmezhető.

Ha túl gyorsan haladunk,
mészárszék a világ.

A „világ” nem pusztán állati létezést jelent, az ember éppen úgy áldozata lehet a mindenkit felőrlő mészárszéknek, mint az elgázolt állatok. Másfelől mindez csak akkor igaz, „ha túl gyorsan haladunk”. Vagyis: ha túl gyorsan vonjuk le a következtetéseinket? Vagy ha nem tudunk megállni, hogy megfigyeljük a körülöttünk levő létezőket? Mindenesetre a tempó, a sebesség is kulcsmotívuma a kötetnek. A lazacoknak természetesen gyorsan kell haladniuk az ívóhelyükre, hiszen útjuk során millió veszély leselkedik rájuk. Aki elbambul, az elpusztul. Van azonban egy ezzel ellentétes törekvés is: a lelassulás igénye, mint kultúránkban a flow mellett a slow iránti vágy, mely talán éppen úgy a halál ellen irányul, mint amaz.

Látható már ebből is, hogy Tamás Dénes kötete dialektikus ellenpontosításokban gazdag, egységét éppen az adja, hogy a különbségek szintetizálásában érdekelt.

Állati és emberi világ szintetizálása mellett az otthonosság és idegenség is alapvető jelentőséggel bír. A *Két haza* című költemény kétféle világot visz színre, melyek közül – kissé leegyszerűsítve – az egyiket természetinek, a másikat emberinek nevezhetnénk. A beszélő ebben a két világban van „otthon”. Ám az otthonlét nem jelent egyszersmind „lakhatóságot” is:

Két hazám van.
De egyik sem lakható.

Mivel a fentiek a vers zárószorai, az indoklás enigmatikus. A választ leginkább a kötet egészéből meríthetjük, példaként annak, hogy mivel ad többet a teljes könyv elolvasása, mint az egyes verseké. Ha ismerjük ugyanis a lazacok történetét, fölsejthet bennünk az a gondolat, hogy a lazacok két élettere, az édes és a sós egyaránt tartalmaz valamilyen hiányt: a sós vízben megszületni és meghalni; az édesben élni nem lehet. (Az ízekkel viszonylag kevesebbet játszik el a kötet, más érzéki területekkel annál inkább: a látás, hallás, tapintás gazdag metaforái tárulnak föl a szövegekben; de a lazacok története – mintegy bűvópatakként – az ízlelés és szaglás érzéki területeit is behozza a szövegvilágba.)

Számos fontos motívumot lehetne még említeni, hadd emeljek ki még kettőt, melyek nélkül mindenképpen hiányosnak tűnne a kötet bemutatása. Az egyik a szerelem, a másik az istenkeresés.

Több szerelmesvers, illetve szerelemről avagy szeretetről szóló vers is gazdagítja a kötetet. Természetesen azonban a nem közvetlenül ezt tematizáló szövegeket is átjárja a szeretet érzéskomplexuma. Némi túlzással: mindegyik vers arról szól, hogy szeretünk. (Mindegyik vers: nemcsak ebben a kötetben.) A kérdés nem is az, hogy van-e szeretet, hanem hogy az milyen. A lazacok szeretkezése már címében is sok erotikát ígér, és ez a várakozásunk nem is csal meg minket. A testiség érzékeltetése át- meg átjárja a szövegvilágot, és ebben a tapintás kiemelt szerephez jut:

A nyilat rég kilőtték.
Már az Édenkertben hallható volt
surrogása.
Ölelésnek vélted,
ahogy átütötte tested.
Felfogta zuhanásod.

A szakítás is elsősorban a testet, a bőrt szakítja át. Az érzékiség legfontosabb érzékszervi területe persze mégiscsak a látás. A könyv borítóján is egy szem (egy halnak a szeme?) látható, és a látás képessége végig alapvető kihívásként bukkan elő, például mint a szerelemhez való hozzáférés lehetősége is.

A látás ugyanakkor a megértés metaforája is. A megértés egy keresési folyamat része, illetve végpontja is, ami a „tudással” nem feltétlenül azonos. A kötet egyik legfilozofikusabb verse az *Ima a Nem Tudotthoz* című, amely formailag valóban az ima műfaji hagyományaira játszik rá. A „nemtudás” lényegében a modern kori (modernen itt Szókratész utánit értve) filozófia kulcsmotívuma. A nemtudás jelenik meg vétkeink igazi eltörlőjeként, lényegében Isten alakját újrametaforizálva:

Jöjjön el a te országod?
De hisz semmi nem a Tiéd.
Nagyobb a hatalmad annál, hogy bármit birtokolj.
Miközben te vagy vétkeink igazi eltörlője.

Amit a nemtudás lehetővé tesz, az a „hozzáférés” egy „helyhez”, „kijárat-hoz”, amelyet az ego (a vers szava szerint: „Jómagam”) torlaszol el.

Érdemes fülelni a szavakra. Helyről van tehát szó. És ha már kulcsmotívumokról beszéltünk, nem hagyhatjuk említés nélkül a hely metaforáját. A lazacok életének az a különlegessége, hogy különféle helyeken járnak, egymástól nagyon eltérő közegekben, és viselkedésüket a vándorlás szervezi. A „haza” motívuma kapcsán említettem már ennek jelentőségét, ám a „hely” nemcsak olyan értelemben lényeges, hogy valakinek a hazáját, otthonát jelentheti. A hely egyszersmind az utazás és keresés motívumával is összefügg. (Természetesen a kettő nehezen elválasztható: aki megleli a helyét, az megleli a hazáját is.) Amiért itt külön említést érdemel, az a nyugalanság, a belső tűz, a továbbhaladás, a fausti keresés fontossága. Ez nem csupán otthonkeresés, ez istenkeresés is: a megismerés, megértés vágyával is összefügg. Úton lenni: ez azt is jelenti, hogy vannak még kérdéseink.

Tamás Dénes kötetét egy gyönyörű, himnikus vers zárja le, mely a szeretet hatalmát dicsőíti. Ám a gondolkodás, mely a könyvet életre hívta, az utolsó költemény után sem záródik le. Hiszen a lazacok életének vége egyszersmind új életek kezdete is. A metafora nemcsak a megérkezésről és elnyugvásról, de az állandó körforgásról is mesél. Mihelyt végére jutnánk valaminek, kezdhetünk mindent előlről. Ezért is van jelentősége annak, hogy a kötet „krimiként” is és versgyűjteményként is olvasható: be is tudjuk zárni magunkba, de újra és újra kinyithatjuk (az általa fölkinált párbeszédet).

Amik Annamária – György Andrea

MOZIMÁMOR

ESTHER KINSKY: *MESSZEBB LÁTNÍ*. FORDÍTOTTA BLASCHTIK ÉVA,
JELENKOR KIADÓ, BUDAPEST, 2025.

György Andrea: Kinsky könyve gyönyörű szerelmes levél a mozihoz, bőven lehetne idézni belőle a szebbnél szebb vallomásokat, ugyanakkor nosztalgikus búcsú is a mozitól. Erőteljes hatása abban keresendő, hogy mozgásba hozza az olvasó mozgóképes emlékeit, amelyekből a közép-európai X-generációnak – bár megélte a rendszerváltozás után a mozik bezárását, a „mozihalált”, ahogy Kinsky mondja – még bőven van. Első maradandó filmes élményeim nekem is mozihoz kapcsolódnak, filmfesztiválra és „elitista” kismozikba mai napig nosztalgiából (is) járok.

Amik Annamária: A „közös látás tereként” működő mozihelyek eltűnése „nem választható el a látás mint akaratmegnyilvánulás lassú felőrlésétől”, figyelmeztet Kinsky – ma a látás már a marketing algoritmusai által diktált kényszer, amely az emlékezet szabadságát is némileg okafogyottá teszi.

GyA: Meditatív, elégikus, lassú ritmusú alkotás a *Messzebb látni*, mint Enyedi Ildikónak a legújabb filmje, a *Csendes barát*. (Érdekes, hogy a rendező közvetetten jelen van a történetben, ugyanis éppen *Az én huszadik századom* című, immár klasszikussá vált filmjét vetítik elsőnek a regényben szereplő, újonnan beüzemelt moziban.) A *Csendes barát*ot rögtön azután láttam, hogy Kinsky könyvét elolvastam, talán ezért is kapcsolom össze őket. Pontosan így működnek Kinsky mondatai: megnyitnak egy szelepet, amelyen szinte megállíthatatlanul áradni kezdenek az olvasó mozi emlékei, és azokkal együtt lesz teljes a regény. Nemcsak a történetben szereplő tárgyak (a vetítőgépek, a celluloidszalagok, a kijárat ajtó stb.), de a hangok, az illatok (por-, linóleum-, utca-, izzadság-, illatosítószag) is beindítják az emlékezést. A kijárat ajtó látványa arra készítetett, hogy a moziból az utcára való kilépés oly ismerős, fájdalmas tapasztalatát éljem át újra: „Utolérte őket a valóság, ahogy mondani szokták, amikor a kibocsátott nézőknek, akik az

imént még egy western napperzselte prérijének a messziségét látták, odakint hideg, havas eső zúdul a nyakába.”

AA: A dél-magyarországi mikrokozmoszt bejárva megnyílik az énelbeszélője emlékezetének tárháza is, „ahol az volt elraktározva, amit láttam és nem feltétlenül átéltem, filmekből, könyvekből, régi fotóalbumokból”.

GyA: A könyv a hetedik művészetet a néző felől ragadja meg, a látás aktusát helyezi a középpontba, ahogyan a címből is kiderül. A szerző a filmművészetet a messzebb látás lehetőségeként határozza meg: „a lényeg mindig az, hogy messzebb lássunk, mint annak előtte, hogy fölfedezzük a horizontot, amely filmvászon nélkül nem létezhet”. Ám hajthatatlanul ragaszkodik ahhoz, hogy ez csakis moziban jöhet létre, ahol a nézők együtt élik át a filmélményt. Akár a színház, Kinsky számára a film is közösségi, nem pedig privát tapasztalat. Ahhoz, hogy megszülethessen, a mozi terem hagyományos sötétjére van szükség, ahol filmvászon keretezi a celluloidszalagról (nem pedig digitalizált kópiáról) vetített képeket.

AA: Bár Kinsky írása valóban, tényleg szerelmes (búcsú)levél a mozihoz mint térhez, a Blaschtk Éva gyönyörű tolmácsolásával közvetített szöveget mégis ott találtam igazán érzékletesnek, ahol a fővárosból a pusztasága miatt lefitymált alföldi tájat írja le. A növény- és állatvilág gazdagságának a legváltozatosabb stílusalakzatokkal közvetített képe sokkal szenzorikusabb élményhez segített engem, mint a mozit be- és körbejáró elvont eszmefuttatásai. Csodaszép színesztéziák vonják be az olvasót az ábrázolt világba, és ebben az érzékszervi varázslatban kitüntetett helyet foglal el a hárs: „a hársillat belesimult a mély sötétségbe”, később pedig „a hársillat utolsó maradványát is utolérte a hervadás”.

GyA: A norvég fjordok vadregényes vidékéről indul a könyv, majd egy gyors, filmes vágással röpi Dél-Magyarországra, a lapos és lassú Alföldre. Teljesen váratlanul ért a váltás, mert én sem értem, hogyan lehet a hegyeket a síkságra cserélni, sőt, a pusztát szépnek látni. Petőfinek a „mentségére” szolgál, hogy itt született. Kinsky azonban nem helyi, mégis el tudja hitetni velem, hogy szép ez a táj, annyira hatásosan ragadja meg. Finoman részletező, szeretetteljes iróniával fűtött tájleírásaiból árad az otthonosság érzete.

AA: Ebben a virágzónak látott és láttatott pusztaságban Kinsky narrátora igazi világalkotói odafigyeléssel vág bele a mozifélesztési projektjébe: Józsival, a hajdani mozigépésszel rendre beszerzik a mozihoz szükséges kellékeket, kiformalva a világot, amelyet a mozilátogató ember megkoronázhat, ám érdeklődés híján ez a beteljesedés elmarad.

GyA: A történet helyszínéül szolgáló falu egy lassú ritmusú film, állapítja meg a narrátor. Ezzel szemben a tér másik kitüntetett pontja, Budapest már pörgősebb film, amely ráadásul *színház a moziban*-élménnyel is szolgál. A pesti belváros bérházainak nyitott gangjain lejátszódó életképeket (a kovászos uborka érlelését, az elmaradhatatlan muskátlik öntözését vagy a szomszédasszonyok hajának dauerolását) ugyanis színházként értelmezi a szerző. A gangszínházban „a lakók betanulták életszerepüket, és újra meg újra előadták”.

AA: Ha Flaubert-nél „vidéken az ablak pótolja a színházat”, Kinsky-nél „minden falu egy másik film, [...] minden ablak egy mozi”. Az elhanyagolt moziterem az anonim narrátornak a szeretetteljes tekintete alatt úgy ébred fel álmából, mint Csipkerózsika a herceg csókjától. József Attila intertextuális visszhangja kíséri ezt a közeledést: „aludt itt minden: a székek, az ajtókat takaró vastag függönyök [...]. Aludtak az évekkel korábban a szemek és a filmvászon között szövődő megértés szálai.”

GyA: Eddig csak félve használtam a *regény* kifejezést. Te regényként olvastad? Egyáltalán fontos-e a műfaji határokat meghúzni?

AA: A dokumentarista fényképekkel teletűzdelt szöveg ugyanúgy építkezik az emlékezet, a nyomok, a topográfia és az ezekből táplálkozó elmélkedés elemeivel, mint az esszé, emlékirat, történelmi fikciót ötvöző hibrid műfaj talán legjelentősebb képviselőjének, W.G. Sebaldnak a művei. Itt is helyet kapnak a sebaldi témák: a második világháború traumái, a táj mint a múlt letéteményese. A műfaji besorolását talán az határozhatja meg, hogy az olvasó maga a könyv összefonódó rétegei közül melyikkel rezonál leginkább. Bennem egy másik kelet-európai utazás hasonlóan melankolikus, érzékletesen nosztalgikus beszámolóját idézte fel, a lengyel Andrzej Stasiuk *Útban Babadagba* című útleírását. Stasiuk megjegyzi, hogy Magyarország képe úgy ivódott bele, „mint egy negatív, vagy mint egy dia, amelyet az emlékezet fényével világítok meg”. A cakkos szélű fényképek és a különféle, mai ember számára ismeretlen funkciójú tárgyak – a bolhapiac főszereplői – ugyanúgy táplálják Kinsky messzebb látását, mint ahogy Stasiuk tekintetét is vonzzák. Nem a tárgyak fakulnak, hanem az a világ múlik, amelyben helyük lehetne. Julika, az egykori mozialapító kedvese már előre megválaszolja az elbeszélő később feltett kérdését, hogy miért nem jön senki moziba: „az a szenvedélyek helye, azok meg kihaltak”. Ugyanakkor Kinsky elbeszélője maga privát szenvedélyűző, hiszen semmit nem tudunk meg róla azonkívül, hogy rajong a moziért, és fájlalja annak elmúlását. A mozi sötétjében ő inkább megfigyelőként teoretizál egy olyan közösségi élményt, a visszatérő

motívumként elhangzó „közös látást”, amelyben én éppen őt, a konkrét résztvevőt hiányolom.

GyA: Az énforma, a vallomásos jelleg, de a szövegbe ékelt fotók a bán-sági faluról, ahol az elbeszélte történet kibontakozik, a dokumentumregény műfaja felé tágitják az értelmezési horizontot. A narrátor részt vesz a törté-netben, ám ez éppen elbeszélői, nem pedig szereplői pozícióját erősíti meg.

AA: A *Messzebb látni* a divatos autofikció példája. Az alföldi mozi va-lóságban megtörtént felújítására tett kísérlet két nagyobb fejezetet felölelő leírását elő-, köz- és utójátékként strukturálja a norvég indítás, illetve a moziterem II. világháborúhoz köthető megszületésének megható történe-te, végül pedig a mozi univerzális haldoklását sirató záróakkord.

GyA: A konkrét helyszíneken készült fotók megerősítik, hogy Kinsky-nek nagyon fontos a tér, ami tágasságában lesz szimbolikus jelentőségűvé. Ha ugyanis az alaptétel szerint a mozi a messzelátás lehetősége, akkor a mo-ziterem az a tők, amelyre a bán-sági síkságon fölállva akár Budapestig is el-láthatsz.

AA: A nézés és a látás e két – alföldi és mozis – tere egymásra vetül Kinsky írásában, hiszen az alföldi táj ugyanazt a funkciót tölti be, mint a moziterem filmet keretező sötétsége: perspektívát teremt, lehetővé teszi a „messzebbet”. Ez a messziség, hívja fel a figyelmet, több mint távolság, mert magában hordozza azt, amit az ember lehetőségként enged meg. Talán eb-ben érhető tetten a perspektíva digitális leszűkülése: az instant képiségben már minden azonnal (ál)valósággá válik, amelynek nincs szüksége többé a képzeletre a „kép-telen” dolgok megálmodásához és megragadásához.

Berzsenyi Dániel

(1776 – 1836)

A JÁMBORSÁG ÉS KÖZÉPSZER

Más az Atridák ragyogó dagályát
Tarka pórázon mosolyogva nyögje,
S Tantalus-szájjal magas asztaloknál
Üljön epedve.

Oh ti, elrejtett kalyibák lakói,
Régi Jámborság s te, arany Középszer!
Üljetek mellém küszöbömre: vígan
Látlak, öllelek.

Üljetek mellém ősi tűzhelyemre!
S majd Szabínám hív keze-főzte mellett
Mártsatok vidám ajakat mosolygó
Bükkfa kupámba.

Aki keblében helyet ad tinéktek,
A szerencsének letapodja kényét;
S szíve épségét soha semmi bájszín
Törbe nem ejti.

Nem von az fényes rabigát nyakára,
Sem majomnévért kenyerét nem adja;
Kincseket sem gyűjt, hogy azokra árvák
Könnye kiáltson.

Tiszta lélekkel s meglelégedéssel
Látja csúrében keze míve bérét;
S izzadásának gyönyörű gyümölcset
Éli örömmel.

Nyájas orcával szegi meg falatját
A barátságna s jövény szegénynek;
S asztalánál, mint az öreg Philémon,
Égieket lát.

Háza szent templom, maga áldozópap,
És az áldásnak poharát kezében
Istenek töltik kimeríthetetlen
Égi itallal.

NÉVJEGY

[illegible]

Lapunk állandó támogatói:

Aranka György Alapítvány, Communitas Alapítvány,
Bethlen Gábor Alap, Iskola Alapítvány
Petőfi Kulturális Ügynökség – Magyar Kultúráért Alapítvány

A szerkesztőség székhelye: Marosvásárhely, Tusnád u. 5. sz.; Postacím: 540027 Târgu Mureș, str. Tușnad 5, vagy Of. P. 1. C. P. 89; Telefon: 0040-(0)365-801946; E-mail: lato.szerk@gmail.com; Kiadóhivatal: 540028 Târgu Mureș, str. Primăriei 2. Kéziratokat nem őrzünk meg és nem küldünk vissza. Nyomta az Alutus Rt., Csíkszereda. Igazgató: Hajdú Áron. Belföldi előfizetés egy évre 120, fél évre 60, negyedévre 40 lej. Előfizetéseket a szerkesztőségben veszünk föl, valamint a <https://www.lato.ro/elofizetesek> oldalon.

ISSN 1220-5982